

Uchwała Nr .....
Rady Miejskiej w Opatowie
z dnia .....

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2023r. poz. 40) oraz art. 16b, art. 17 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021r. poz. 2268 z późn. zm.) Rada Miejska w Opatowie uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się do realizacji Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030 stanowiącą Załącznik do niniejszej Uchwały.

§ 2

Wykonanie Uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów oraz Kierownikowi Ośrodka Pomocy Społecznej w Opatowie.

§ 3

1. Uchwała podlega ogłoszeniu poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miasta i Gminy w Opatowie oraz umieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy w Opatowie.
2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Projektodawca: Burmistrz Miasta i Gminy Opatów
Przedstawiający uchwałę w imieniu projektodawcy:
Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej w Opatowie

Uzasadnienie do Uchwały

Gmina i powiat w myśl art. 16 b ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych. Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt. 1 cyt. wyżej ustawy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki oraz rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Poprzednie opracowanie strategiczne dotyczyło lat 2016-2022. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030 jest trzecim dokumentem strategicznym tego rodzaju opracowanym dla Gminy Opatów.

Strategia jest najważniejszym dokumentem stanowiącym o realizowanej lokalnej polityce społecznej Gminy Opatów. Zawiera w szczególności: diagnozę sytuacji społecznej, prognozę zmian w zakresie objętym strategią. Określa cele strategiczne projektowanych zmian, kierunki niezbędnych działań, sposób realizacji strategii i wskaźniki realizacji działań, a także sposób monitorowania i finansowania. Jej celem jest m.in. kształtowanie aktywnego modelu polityki społecznej w gminie, współpraca wszystkich instytucji rządowych, samorządowych, pozarządowych, zapobieganie wykluczeniu jednostek i grup oraz pomoc i wsparcie dla najsłabszych. Dokument został przygotowany w oparciu o analizy bieżących sprawozdań, publikacji i danych statystycznych. Przy opracowaniu ostatecznej postaci dokumentu uwzględniono wnioski z przeprowadzanego okresowo monitoringu dotychczasowej strategii. W ramach prac nad Strategią została przeprowadzona diagnoza problemów społecznych występujących na terenie gminy w oparciu o badania ankietowe.

Mając na uwadze powyższe zachodzi potrzeba podjęcia uchwały Rady Miejskiej w Opatowie w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030.

opracował:

Dominika Kędziora

Załącznik do Uchwały nr
Rady Miejskiej w Opatowie
z dnia

STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY OPATÓW
NA LATA 2023-2030

2023

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII	5
1. PODSTAWY PRAWNE	5
2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE	6
II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	17
III. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE.	
OBSZARY PROBLEMOWE	19
1. UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE	19
2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY I PROBLEM BEZROBOCIA	26
3. PRZEWYCIĘŻANIE TRUDNYCH SYTUACJI ŻYCIOWYCH I WSPIERANIE RODZIN... ..	31
4. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I PROCES STARZENIA SIĘ	44
5. ZDROWIE I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	48
6. DZIAŁANIA GMINY W ZWIĄZKU Z PANDEMIA COVID-19.....	55
7. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE	57
8. EDUKACJA I WYCHOWANIE	64
9. KULTURA, SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	65
10. EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA	68
11. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI	72
12. KWESTIA UCHODźCÓW, MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH	74
13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM”	76
14. ANALIZA SWOT	91
15. WNIOSKI Z DIAGNOZY	95
III. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	98
IV. PROGRAMY I PROJEKTY	113
V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII	114
SPIS TABEL I WYKRESÓW	118

WPROWADZENIE

Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest jednym z podstawowych narzędzi służących na poziomie lokalnym realizacji polityki społecznej. Przedstawia koncepcję działań zmierzających do racjonalizacji tej polityki, szczególnie w aspekcie rozpoznawania zagrożeń społecznych, ich profilaktyki i minimalizowania negatywnych skutków występujących problemów społecznych. Strategia stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych w obliczu zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania lokalnej społeczności.

Niniejsza Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów została przygotowana na lata 2023-2030. Powstała w Ośrodku Pomocy Społecznej w Opatowie w procesie partycypacyjnym z uwzględnieniem interesów różnych grup społecznych i przy szerokich konsultacjach społecznych. W pracach nad dokumentem uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, poza przedstawicielami sektora pomocy społecznej, przedstawiciele oświaty, kultury, sportu i rekreacji, rynku pracy, ochrony zdrowia, a także policji, organizacji pozarządowych, kościoła oraz mieszkańcy gminy.

Strategia ma umocowanie w dokumentach strategicznych z zakresu polityki społecznej przygotowanych na poziomie globalnym, europejskim, ogólnopolskim i samorządowym skąd, stosownie do potrzeb mieszkańców, przenosi priorytetowe cele i kierunki działań na poziom lokalny. Dokument umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, i stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej.

Strategia składa się z pięciu części. W pierwszej z nich zostały przedstawione podstawy prawne tworzenia dokumentu oraz jego uwarunkowania strategiczne i programowe.

Druga część strategii obejmuje ogólną charakterystykę gminy, z kolei trzecia część zawiera diagnozę sytuacji społecznej na jej terenie, która została przygotowana w oparciu o dane pozyskane z instytucji i organizacji działających w gminie bądź obejmujących zasięgiem działania jej mieszkańców, identyfikację mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT), a także analizę ankiet skierowanych do mieszkańców gminy, w tym przedstawicieli samorządu lokalnego. Diagnoza została

przeprowadzona w następujących obszarach: *Ubóstwo i wykluczenie społeczne; Potencjał gospodarczy i problem bezrobocia; Przewycięzanie trudnych sytuacji życiowych i wspieranie rodzin, Sytuacja demograficzna i Problem starzenia się, Zdrowie i problem niepełnosprawności; Działania gminy związane z pandemią Covid-19; Uzależnienia i przemoc w rodzinie; Edukacja i wychowanie; Kultura, Sport, Rekreacja i Turystyka; Ekonomia społeczna i solidarna; Kwestia przestępczości; Kwestia uchodźców, mniejszości narodowych i etnicznych.*

W trzeciej części strategii, na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy oraz przy uwzględnieniu kompetencji samorządu gminnego, zostały sformułowane: misja, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań niezbędnych do podjęcia w okresie programowania dokumentu. Zostali również wskazani realizatorzy strategii, przedstawione źródła finansowania dokumentu i czas realizacji wyznaczonych w nim kierunków działań, ramy finansowe strategii oraz prognoza zmian.

W czwartej części dokumentu wskazane są programy oraz przedstawiona jest informacja na temat projektów mogących służyć realizacji strategii.

Piąta część strategii zawiera informacje na temat sposobu realizacji dokumentu oraz prowadzenia jego monitoringu i ewaluacji przy wykorzystaniu przygotowanego zestawu wskaźników monitoringowych.

Istniejące obecnie ogromne zapotrzebowanie na myślenie i działanie strategiczne wymaga podkreślenia, że przygotowanie strategii to dopiero część teoretyczna procesu, którą należy uzupełnić praktyką i działaniem, czyli wdrożeniem dokumentu. Za jego skuteczność odpowiedzialni są lokalni politycy, działacze, przedstawiciele instytucji gminnych współpracujący z administracją rządową i samorządową szczebla ponadgminnego, a także z przedstawicielami sektora prywatnego (tzw. „drugiego sektora”) oraz sektora pozarządowego (tzw. „trzeciego sektora”). Tylko bowiem skoordynowana współpraca, wola i determinacja w przeznaczaniu i pozyskiwaniu środków finansowych przełoży się na skuteczność realizacji strategii.

I. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII

1. PODSTAWY PRAWNE

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030 wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Do aktów prawnych regulujących treść strategii oraz wpływających na jej realizację należą również m.in.:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych,

- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
- ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej,
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,
- Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

2. UWARUNKOWANIA STRATEGICZNE I PROGRAMOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030 pozostaje w zgodności z dokumentami strategicznymi i programowymi, które opracowano na szczeblu globalnym, europejskim, krajowym i samorządowym. Należą do nich:

- Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030,
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju,
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030,
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej,

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030,
- Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2030 dla Powiatu Opatowskiego,
- Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Opatów do roku 2030.

Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju jest przyjętym przez Organizację Narodów Zjednoczonych programem działań, definiującym model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

Dokument obejmuje 17 celów zrównoważonego rozwoju oraz powiązanych z nimi 169 zadań. Cele te są następujące: 1. wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie, 2. Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo, 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt, 4. Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie, 5. Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt, 6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi, 7. Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie, 8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzyjny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi, 9. Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność, 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami, 11. Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu, 12. Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji, 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom, 14. Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony, 15. Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustoszenie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę

różnorodności biologicznej, 16. Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu, 17. Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Polska perspektywa działań na rzecz Agendy 2030 została sformułowana w **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju**, która stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi kraju, wskazując cele i niezbędne działania, instrumenty realizacyjne i kluczowe projekty zapewniające jej wdrożenie. Dokument ustala także system koordynacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki i społeczeństwem.

Strategia przedstawia nowy model rozwoju, tj. rozwój odpowiedzialny, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników wzrostu, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca naszego kraju. Jednocześnie w nowym modelu potrzeby obecnego pokolenia będą realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń.

Głównym celem wszystkich działań i przedsięwzięć przewidzianych w dokumencie jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Oczekiwanym efektem realizacji strategii będzie zwiększenie zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat.

Celem głównym dokumentu Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu uzależniono od podjęcia działań w trzech obszarach strategicznych: konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), równoważenia

potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz efektywności i sprawności państwa. W każdym z tych obszarów strategicznych zostały określone strategiczne cele rozwojowe, które uzupełniono sprecyzowanymi kierunkami interwencji.

Do celów rozwojowych zaliczono następujące cele: 1. Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji, 2. Zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym, 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki, 4. Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki, 5. Stworzenie Polski Cyfrowej, 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”, 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska, 8. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, 9. Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego, 10. Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej, 11. Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 roku, w którym odzwierciedlenie znajdują określone w filarze „rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony” postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Strategia jest punktem odniesienia dla Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, będąc zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej, zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne. Kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich. W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście ma się przełożyć na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji

(np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju.

Jednym z celów dokumentu jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo; wskazano w nim obszary strategicznej interwencji, które otrzymają szczególne wsparcie (tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).

Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. Istotny nacisk położono w niej również na rozwijanie kompetencji administracji publicznej w zakresie prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspierania powiązań pomiędzy lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki. W tym kontekście zakładając zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej, stworzono w dokumencie warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnymi.

Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027 określa strategię wykorzystania funduszy europejskich w ramach polityk unijnych: polityki spójności i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2021-2027. Budżet dla Polski wynosi 76 mld euro.

Polityka spójności na lata 2021-2027 ma obejmować następujące fundusze: Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) i Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Około 60% funduszy z polityki spójności przekazanych zostanie do programów krajowych, m.in. z obszaru infrastruktury i środowiska, badań i wsparcia innowacyjności, rozwoju cyfrowego. Pozostałe 40% otrzymają programy regionalne w poszczególnych województwach.

Umowa Partnerstwa zakłada kontynuację realizacji dotychczasowych programów krajowych, szesnastu programów regionalnych oraz programów współpracy transgranicznej i transnarodowej.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030 jest dokumentem, który określa ramy strategiczne dla działań służących dalszemu ograniczaniu ubóstwa, rozwijaniu usług społecznych oraz wspieraniu integracji społecznej.

Głównym celem przyjętej polityki publicznej jest redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Określone w dokumencie priorytety i działania koncentrują się na następujących obszarach: przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, przeciwdziałanie bezdomności, rozwijanie usług społecznych dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz działania podmiotów ekonomii społecznej oraz wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz ich integracji na rynku pracy.

Dokument ustanawiając ramy strategiczne tak dla działań ogólnokrajowych, jak i regionalnych, umożliwia planowanie i realizację przedsięwzięć w obszarze przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, finansowanych zarówno ze środków krajowych, jak i z funduszy europejskich, przewidzianych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej ma na celu wzmocnienie procesów dotyczących zwiększania spójności i solidarności społecznej, a także rozwoju lokalnego i społeczno-gospodarczego, w szczególności w wymiarze wspólnot lokalnych i samorządowych. Dokument wyznacza kluczowe kierunki interwencji publicznej mające służyć kształtowaniu jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

W programie przedstawiono przede wszystkim plany i działania realizowane przez administrację rządową na szczeblu krajowym oraz kompleksową strukturę systemu wsparcia ekonomii społecznej na poziomie regionalnym, z uwzględnieniem roli innych przedstawicieli sektora administracji rządowej, a także jednostek samorządu terytorialnego i sektora ekonomii społecznej i solidarnej.

Działania przewidziane w dokumencie ujęto w czterech obszarach tematycznych: 1. Solidarna wspólnota lokalna (obejmuje działania dotyczące współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją publiczną, a w szczególności samorządową), 2. Solidarny rynek pracy (zawiera działania dotyczące reintegracji społecznej i zawodowej realizowanej przez różne podmioty ekonomii społecznej oraz określające warunki niezbędne do uzyskania statusu przedsiębiorstwa społecznego i najważniejsze instrumenty wsparcia zatrudnienia w tych podmiotach), 3. Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna (obejmuje działania, dzięki którym podmioty ekonomii społecznej będą mogły efektywniej konkurować z innymi przedsiębiorcami i wzmacniać swoją samodzielność), Solidarne społeczeństwo (zawiera działania edukacyjne i promujące ekonomię społeczną).

Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030 jest dokumentem, który stanowi podstawę polityki społecznej województwa. Na podstawie diagnozy sytuacji demograficzno-społecznej, sformułowano misję, wizję, cele priorytetowe kierunki działań polityki społecznej w województwie.

Priorytetowe kierunki działań zakładają: rozwój oferty usług społecznych, podnoszenie jakości usług społecznych, diagnozowanie potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych, dostosowywanie usług społecznych do indywidualnych potrzeb mieszkańców, koordynację usług społecznych, wsparcie podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych jako realizatorów usług społecznych, wyrównywanie różnic w dostępie do infrastruktury społecznej w regionie, wspieranie budowy infrastruktury społecznej z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania, dostosowywanie istniejącej infrastruktury społecznej do potrzeb mieszkańców, wspieranie procesu deinstytucjonalizacji, oddolnych inicjatyw i działań mających na celu zwiększenie partycypacji społecznej w podejmowaniu decyzji istotnych dla społeczności lokalnych, rozwój animacji lokalnej (m.in. poprzez wdrożenie metody OSL), wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, w tym przygotowywanie do roli realizatorów zadań publicznych, wspieranie działań mających na celu zwiększanie udziału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych, wspieranie tworzenia grup samopomocowych oraz wspieranie wolontariatu.

Za ważne uznano również: wspieranie integracji międzypokoleniowej oraz rozwój i funkcjonowanie na szczeblu regionalnym i lokalnym ciał dialogu społecznego (RDPP, rady seniorów, młodzieżowe rady gmin), zwiększanie roli środowiskowej pracy socjalnej oraz asystentury rodzinnej w procesie włączenia społecznego, wspieranie przedsięwzięć mających na celu reorientację służb społecznych na działania aktywizujące i integrujące osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, wpieranie rozwoju podmiotów reintegracji społeczno-zawodowej, zwiększanie wrażliwości mieszkańców regionu na problemy społeczne, wspieranie współpracy międzysektorowej, międzyinstytucjonalnej w zakresie włączenia społecznego osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, budowanie regionalnych i lokalnych sieci współpracy interdyscyplinarnej w zakresie m.in.: pomocy i integracji społecznej, ekonomii społecznej i solidarnej, reintegracji społeczno-zawodowej, inwestowanie w nowe kompetencje i kwalifikacje służb społecznych poprzez rozwój oferty szkoleniowej, kształcenia podyplomowego, superwizji, inwestowanie w nowe formy instytucjonalne, m.in. CUS, promowanie i upowszechnianie nowych rozwiązań w systemie pomocy i integracji społecznej, podejmowanie działań mających na celu podniesienie świadomości władz samorządowych w zakresie kosztów zaniechania inwestycji społecznych, budowę i rozwój platformy informacyjnej/wymiany informacji skupiającej realizatorów usług społecznych (JST, PES, podmioty prywatne), monitorowanie i diagnozowanie problemów społecznych w regionie, programowanie i planowanie strategiczne, podejmowanie działań o charakterze promocyjnym i wizerunkowym w celu przełamywania w społeczeństwie istniejących stereotypów i uprzedzeń.

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2030 dla Powiatu Opatowskiego jest dokumentem, który wyznacza cele i kierunki działań służące rozwiązywaniu problemów społecznych w powiecie w ramach 5 obszarów działania: 1. Wsparcie systemu opieki nad rodziną i dzieckiem, 2. Promocja zatrudnienia oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy, 3. Niepełnosprawność, 4. Pomoc osobom starszym, 5. Rozwój i aktywizacja potencjału kadry służb pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych.

Wyznaczone cele operacyjne zakładają tworzenie wielofunkcyjnego systemu rodzin zastępczych i sprawnie działającego systemu placówek opiekuńczo-wychowawczych, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży,

organizowanie poradnictwa dla rodzin biologicznych i mieszkańców powiatu, rozwijanie profilaktyki i przeciwdziałanie zjawisku uzależnień oraz przemocy w rodzinie, podejmowanie współpracy w zakresie specjalistycznych działań wobec ofiar i sprawców przemocy, organizowanie wsparcia dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością, udzielanie pomocy usamodzielniającym się wychowankom rodzin zastępczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych i specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, funkcjonowanie sprawnego systemu zapobiegania kryzysom w rodzinie, wykluczeniu społecznemu i marginalizacji, zwiększenie uczestnictwa w kulturze, ze szczególnym uwzględnieniem działań skierowanych do rodzin, dzieci i młodzieży oraz wzbogacenie standardowej oferty dydaktycznej inicjatywami wspierającymi rozwój i potencjał młodego pokolenia.

Do celów operacyjnych zaliczono również zwiększenie kompetencji zawodowych i społecznych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, łagodzenie skutków bezrobocia i aktywizację lokalnego rynku pracy, podejmowanie działań w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami, udzielanie im wsparcia psychologicznego, prawnego i poradnictwa, świadczenie usług asystenckich, wspieranie systemu opieki instytucjonalnej obejmującej kompleksową i zintegrowaną pomoc dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, prowadzenie profilaktyki zdrowotnej wśród seniorów oraz ich aktywizowanie, rozbudowę infrastruktury i rozwój systemu opieki nad osobami starszymi, samotnymi i chorymi, a także zwiększenie uczestnictwa kadry służb pomocy społecznej w szkoleniach, warsztatach, kursach, seminariach i konferencjach ze szczególnym uwzględnieniem działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji lub nabycie nowych, podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz działań na rzecz rozwoju wolontariatu w powiecie.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Opatów do roku 2030 jest najważniejszym dokumentem planistycznym gminy, wyznaczającym kierunki jej rozwoju.

Kierunki działań istotne z punktu widzenia niniejszego dokumentu ujęto głównie w ramach celu strategicznego 1. Rozwój kapitału społecznego i zaliczono do nich m.in. świadczenie usług społecznych skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem, m.in. z powodu długotrwałego bezrobocia, braku motywacji do podjęcia pracy, niepełnosprawności, niskich kompetencji

społecznych i zawodowych, i osób biernych zawodowo (kompleksowa aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem: wsparcie psychologiczne i zdrowotne i w podjęciu zatrudnienia, kursy, doradztwo i staże zawodowe), realizowanie projektów aktywizujących osoby bezrobotne i bierne zawodowo, wsparcie i aktywizację seniorów (rozwój usług opiekuńczych i zdrowotnych w domach lub niewielkich placówkach, organizacja klubu/ów seniora Senior+, dzienny dom Senior+, posiłki z dowozem do domu, pomoc sąsiedzka, lepszy dostęp do rehabilitacji i terapii, utworzenie placówki opieki całodobowej), realizację programów profilaktyki zdrowotnej, przebudowę i/lub modernizację budynku POZ w Opatowie i jego wyposażenie w nowszy sprzęt medyczny i informatyczny (rozwój e-usług zdrowotnych), przebudowę i/lub modernizację mieszkań komunalnych, ich termomodernizację, wymianę i modernizację kotłowni, pozyskiwanie i sprzedaż terenów pod budownictwo jednorodzinne oraz poprawę dostępności budynków użyteczności publicznej, m.in. Urzędu Miasta i Gminy, dla osób ze specjalnymi potrzebami, promocję gospodarczą gminy, rozwój terenów inwestycyjnych i pozyskiwanie inwestorów, udzielanie dofinansowania, dotacji i pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej, promowanie postaw przedsiębiorczości u dzieci i młodzieży, wsparcie działań rolników i utworzenie wspólnego systemu promocji produktów lokalnych oraz organizowanie szkoleń dla rolników w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych.

Za ważne uznano również przeprowadzenie remontów i doposażenie szkół w pomoce dydaktyczne, realizowanie w nich projektów edukacyjnych, tworzenie świetlic środowiskowych jako elementu pomocy rodzinom w codziennym funkcjonowaniu, modernizację i doposażenie świetlic wiejskich, przeciwdziałanie skutkom Covid-19 wśród uczniów z uwagi na alienację i ograniczenie kontaktów społecznych w trakcie nauki zdalnej, przebudowę i/lub modernizację Przedszkola Publicznego w Opatowie wraz z wyposażeniem i organizacją zajęć dodatkowych, modernizację i/lub rozbudowę stadionu sportowego w Opatowie wraz z zapleczem, budowę, przebudowę i/lub modernizację infrastruktury sportowo-rekreacyjnej przy Szkole Podstawowej nr 2 w Opatowie (mała sala gimnastyczna, boiska do piłki nożnej, koszykowej i siatkowej oraz tenisa), urządzenie terenów rekreacyjnych wraz z budową boisk i placów zabaw na terenie Miasta Opatów i miejscowości wiejskich, promocję kultury i organizację imprez kulturalnych, w tym międzygminnych, poprawę infrastruktury obiektów kultury (w tym przebudowa

i/lub modernizacja Opatowskiego Ośrodka Kultury) i dostosowanie jej do wymogów dostępności m.in. dla potrzeb osób z niepełnosprawnością, rozwój szlaków czy ścieżek rowerowych na terenie gminy, zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów wokół zbiorników wodnych oraz promocję gminy w regionie – tworzenie wspólnych produktów turystycznych w ramach Ziemi Opatowskiej.

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Opatów jest gminą miejsko-wiejską, położoną w województwie świętokrzyskim, w powiecie opatowskim. W obrębie powiatu opatowskiego sąsiaduje z gminami: Sadowie, Wojciechowice, Lipnik, Iwaniska i Baćkowice oraz Ćmielów (w powiecie ostrowieckim).

Gmina zajmuje powierzchnię 113,39 km², co stanowi 12,4% powierzchni powiatu, a w jej skład wchodzi miasto Opatów (9,36 km²) oraz 28 sołectw: Adamów, Balbinów, Brzezcie, Czerników Karski, Czerników Opatowski, Gojców, Jagnin, Jałowęsy, Jurkowice, Karwów, Kobylany, Kobylanki, Kochów, Kornacice, Lipowa, Marcinkowice, Nikisiałka Duża, Nikisiałka Mała, Oficjałów, Okalina-Kolonia, Okalina-Wieś, Podole, Rosochy, Strzyżowice, Tomaszów, Tudorów, Wąworków i Zochcinek.

Obszar gminy położony jest na Wyżynie Kielecko-Sandomierskiej w obrębie dwóch mezoregionów – Wyżyny Sandomierskiej i Gór Świętokrzyskich. W niedużej odległości znajdują się dwa pasma Gór Świętokrzyskich: Jeleniowskie i Wygiełzowskie.

Lesistość gminy jest niewielka – lasy zajmują powierzchnię 255 ha, co stanowi zaledwie 2,2% ogólnej powierzchni. Podstawowa część terenów leśnych znajduje się w rejonie Wymysłowa, na południu gminy. Przez Opatów przepływa Opatówka, lewy dopływ Wisły. Przez miasto przechodzi niebieski szlak turystyczny z Gołoszyc do wsi Dwikozy. Opatów jest punktem początkowym szlaków rowerowych: czerwonego, zielonego, niebieskiego, żółtego do Sandomierza i czarnego do Nowej Słupi.

Historię Opatowa dokumentują zachowane zabytki, świadczące o jego historii i kulturze – początki osadnictwa na dzisiejszym terenie miasta są datowane na przełom X i XI wieku. Do ważniejszych zabytków należą: wpisany do rejestru zabytków nieruchomych układ urbanistyczny oraz pozostałości murów miejskich z zachowaną bramą Warszawską; Kolegiata św. Marcina, świątynia w stylu romańskim pochodząca z 2. połowy XII w.; barokowy klasztor oo. Bernardynów wzniesiony w XIV–XV w., a także Podziemia Opatowskie – system dawnych piwnic kupieckich wydrążonych pod rynkiem starego miasta. Historię miasta i gminy dokumentują także licznie zachowane cmentarze i mogiły.

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg publicznych. Przez jej teren przebiega droga krajowa nr 9 (E371): Radom – Rzeszów, droga krajowa nr 74: Walichnowy – Wieluń – Bełchatów – Piotrków Trybunalski – Kielce – Opatów – Kraśnik – Zamość – Hrubieszów – Zosin – granica państwa oraz droga wojewódzka nr 757: Opatów – Stopnica. Sieć komunikacyjną gminy uzupełniają drogi powiatowe i gminne. Łączna długość gminnych dróg publicznych wynosi 137 km, w tym 112 km utwardzonych. Opatów położony jest w odległości ok. 20 km od Ostrowca Świętokrzyskiego, 30 km od Sandomierza i 65 km od stolicy województwa Kielc.

III. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W GMINIE.

OBSZARY PROBLEMOWE

1. UBÓSTWO I WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

Ubóstwo odnosi się do osób, rodzin lub grup, których zasoby – materialne, kulturowe i społeczne są ograniczone w stopniu wykluczającym je z normalnego sposobu życia w kraju, w którym mieszkają. Wyróżnia się dwie postaci ubóstwa: absolutne i relatywne. Ubóstwo absolutne definiowane jest jako niemożność zaspokojenia potrzeb uznawanych za podstawowe, natomiast ubóstwo relatywne jest przedstawiane jako forma nadmiernej nierówności społecznej.

Wykluczenie jest sytuacją oznaczającą niemożność uczestnictwa w życiu społecznym na jego wielu płaszczyznach – w życiu gospodarczym, politycznym i kulturowym poprzez brak dostępu do zasobów, dóbr i instytucji lub ograniczenie praw. Wykluczenie dotyczy i może dotyczyć m.in. osoby w kryzysie bezdomności, starsze, samotne, z niepełnosprawnościami, w konflikcie z prawem, naruszające normy społeczne, ubogie, o ograniczonym dostępie do informacji.

Działania przeciwdziałające ubóstwu i wykluczeniu zawarte są m.in. w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030". Głównym ich założeniem jest tworzenie dla ludzi borykających się z ubóstwem i wykluczeniem perspektyw, szans i sposobności oraz zasobów, które przywrócą im możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Dla efektywnego podjęcia działań zaradczych istotne jest ustalenie źródeł problemu, a te w przypadku ubóstwa znajdują się zarówno w czynnikach ekonomicznych, jak i pozaekonomicznych.

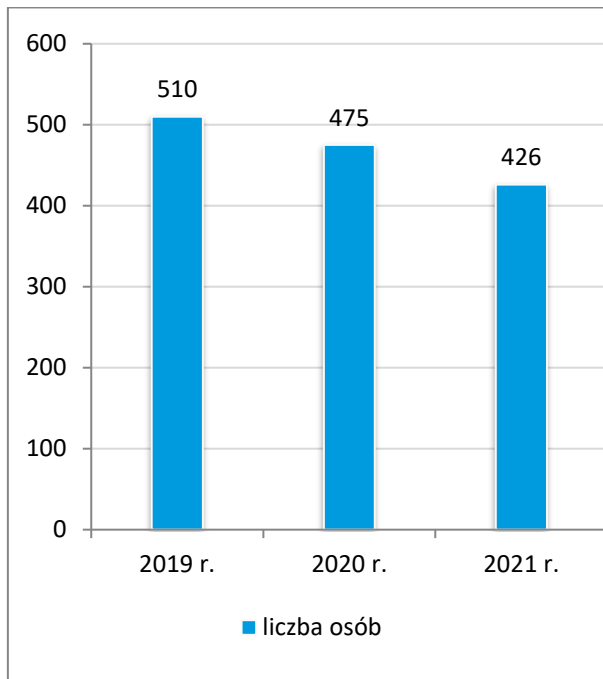
Ubóstwo i wykluczenie mogą mieć podobne przyczyny, zwykle różnorodne występujące na poziomie bliższym jednostce i rodzinie oraz odnoszące się do całych społeczeństw. Zagrożeniami są m.in.: starość, niepełnosprawność, choroby, śmierć w rodzinie, rozwód, konflikt z prawem, wychowanie się w rodzinie dysfunkcyjnej, z niskimi zasobami materialnymi i kulturowymi; dyskryminujące

zachowania w miejscu pracy, zderzenie z negatywnymi stereotypami (z uwagi na płeć, pochodzenie, religię, kolor skóry).

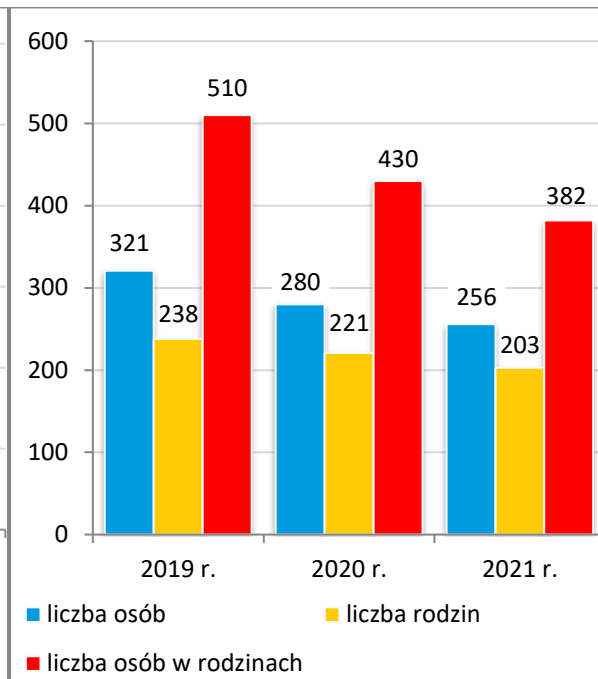
Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. poniżej minimum egzystencji żyło prawie 2 mln Polaków. Zasięg skrajnego ubóstwa wzrósł w 2020 r. do poziomu 5,2% z 4,2% w 2019 r. Biorąc pod uwagę liczbę ludności Polski w 2019 i 2020 r., wspomniane wskaźniki przekładają się na wzrost liczby osób objętych skrajnym ubóstwem o około 377 tys. W grupie wiekowej 0-17 lat, której liczebność w 2020 r. wyniosła 6.954.000, liczba osób objętych skrajnym ubóstwem była równa 410.286 (wskaźnik 5,9%). Populacja Polaków w wieku 18-64 lata wyniosła 22.771.000 – wśród nich ubóstwo skrajne dotyczyło 1.161.321 osób (wskaźnik 5,1%). Liczba ludności po 65. roku życia wyniosła 7.120.000, co przełożyło się na 313.280 seniorów żyjących w skrajnym ubóstwie (wskaźnik 4,4%). Z uwagi na obecną sytuację geopolityczną i spodziewaną recesję można przypuszczać, że wzrośnie zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej.

W gminie Opatów liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia w latach 2019-2021, stale zmniejszała się (z 510 w 2019 r. do 426 w 2021 r.), podobnie jak liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie (z 510 w 2019 r. do 382 w 2021 r.). W analizowanym okresie systematycznie spadała również liczba osób pobierających świadczenie pieniężne (ze 198 w 2019 r. do 161 w 2021 r.), z kolei liczba osób otrzymujących świadczenie niepieniężne w 2021 r. była wyższa niż rok wcześniej, lecz niższa niż w 2019 r. (149 w 2019 r., 120 w 2020 r., 126 w 2021 r.). Stale zmniejszała się również liczba rodzin, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy (z 268 w 2019 r. do 212 w 2021 r.). Poniższe wykresy przedstawiają dane szczegółowe na temat korzystających z pomocy społecznej w gminie.

Wykres 1. Osoby w gminie, którym w latach 2019-2021 udzielono pomocy i wsparcia

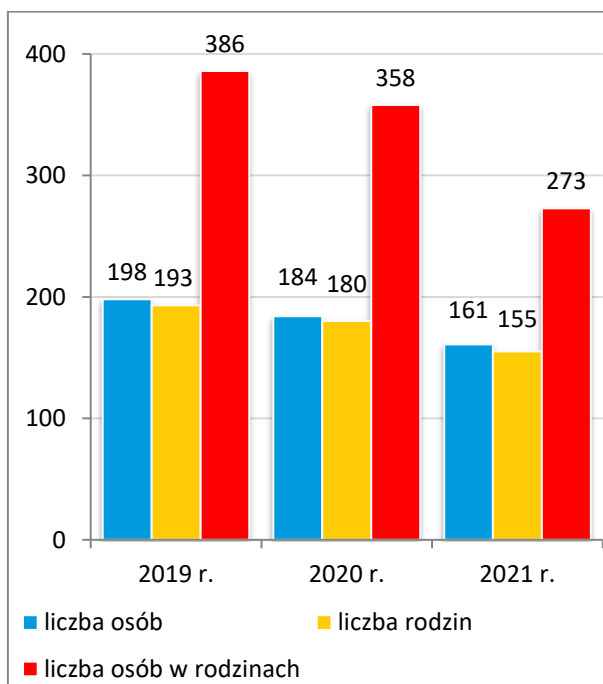

Wykres 2. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie

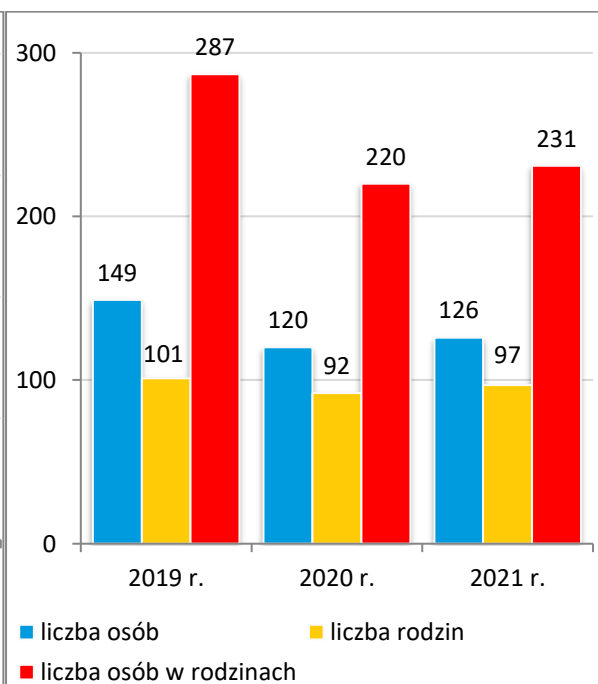

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

Wykres 3. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie pieniężne

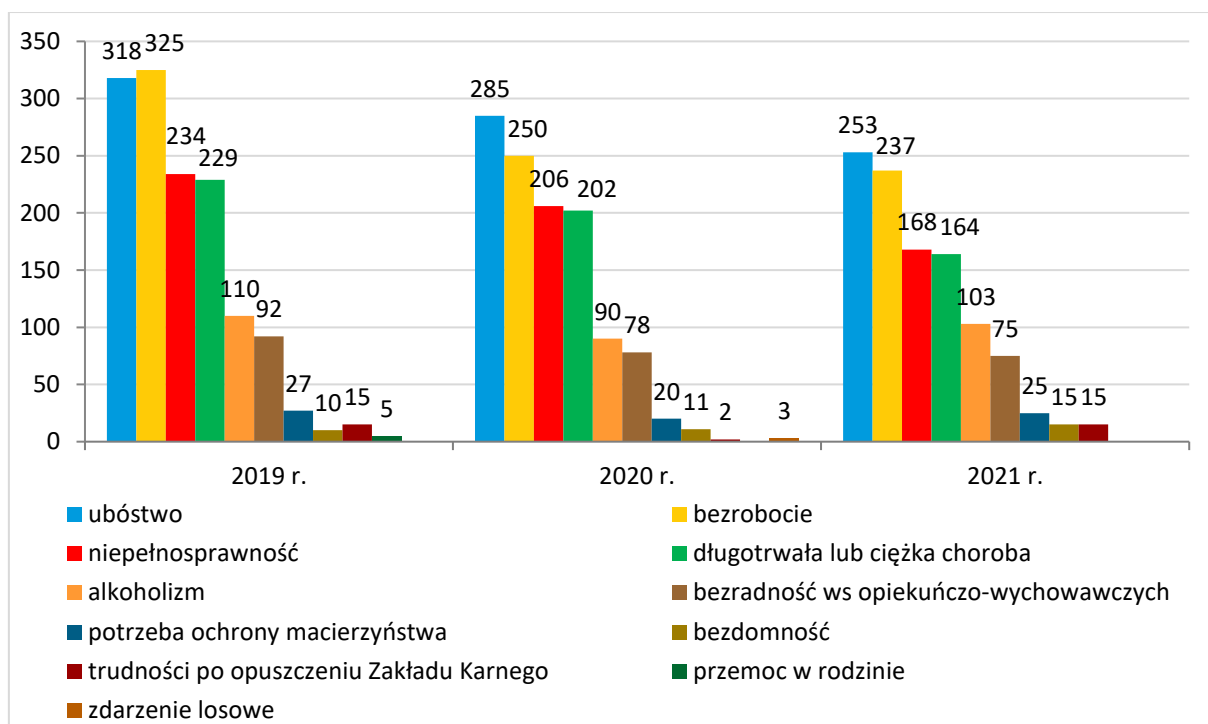
Wykres 4. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie niepieniężne

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

Wśród mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia OPS-u w latach 2019-2021 najliczniejsze grupy stanowiły rodziny żyjące w ubóstwie, zmagające się z bezrobociem i alkoholizmem, dotknięte niepełnosprawnością i długotrwałą lub ciężką chorobą. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 5. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2019-2021 (liczba osób w rodzinach)

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

W latach 2019-2021 stale zmniejszała się liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z głównych powodów przyznawania świadczeń, tj. ubóstwa (z 318 w 2019 r. do 253 w 2021 r.), niepełnosprawności (z 234 w 2019 r. do 168 w 2021 r.), długotrwałej lub ciężkiej choroby (z 229 w 2019 r. do 164 w 2021 r.).

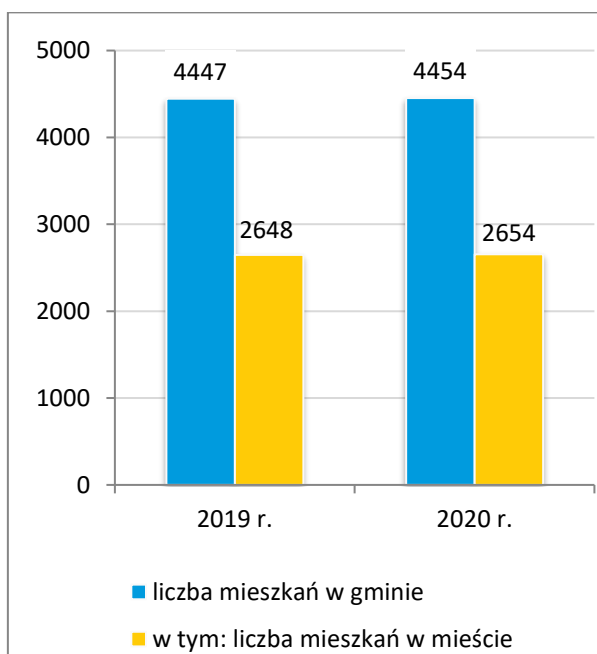
Na wysokim poziomie pozostawała liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń wskutek alkoholizmu (110 w 2019 r., 90 w 2020 r., 103 w 2021 roku), z kolei na niskim liczba odbiorców wsparcia wymagających ochrony macierzyństwa lub wielodzietności (27 w 2019 r., 20 w 2020 r. i 25 w 2021 r.).

Według badań Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 r. 20% Polaków żyło poniżej relatywnej granicy ubóstwa; znaczna większość z nich to osoby starsze i rodziny wielodzietne. Skala ta sprawia, że wiele rodzin nie jest w stanie samodzielnie zabezpieczyć swoich potrzeb mieszkaniowych na odpowiednim poziomie – Polska ma jeden z najniższych wskaźników liczby mieszkań na 1.000

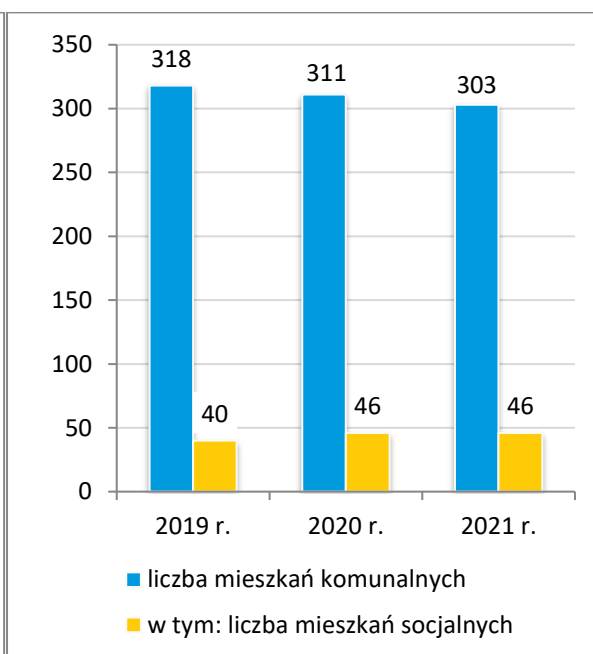
mieszkańców (392) wśród krajów Unii Europejskiej. Z danych Eurostatu wynika z kolei, że na każdego mieszkańca Polski przypada 1,2 pokoju – to jeden z najgorszych wyników wśród krajów Wspólnoty. Blisko 37% Polaków mieszka w przeludnionych mieszkaniach.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. zasoby mieszkaniowe gminy Opatów nieznacznie zwiększyły się w porównaniu z rokiem poprzednim (z 4.447 w 2019 r. do 4.454 w 2020 r.; brak danych za 2021 r.). Z kolei z informacji Urzędu Miasta i Gminy Opatów wynika, że w latach 2019-2021 liczba mieszkań komunalnych pozostających w zasobach gminy zmniejszyła się (318 w 2019 r., 311 w 2020 r. i 303 w 2021 r.), wzrosła natomiast wydzielona spośród nich liczba lokali socjalnych (40 w 2019 r., po 46 w latach 2020-2021). W 2021 r. znacznie wzrosła liczba złożonych wniosków o przydział mieszkania komunalnego (59 w 2019 r., 60 w 2020 r., 87 w 2021 r.). Jednocześnie na lokal socjalny oczekiwało w każdym roku do kilku do kilkunastu osób (11 w 2019 r., 6 w 2020 r., 8 w 2021 r.). Dane szczegółowe na temat zasobów mieszkaniowych w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 6. Mieszkania w gminie w latach 2019-2020

Wykres 7. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2019-2021

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny oraz Urząd Miasta i Gminy Opatów.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2020 r. większość mieszkań w gminie była wyposażona w instalacje techniczno-sanitarne w postaci wodociągu, ustępu spłukiwanego, łazienki i centralnego ogrzewania. Do sieci wodociągowej podłączonych było 95% mieszkań w mieście oraz 84,4% mieszkań na obszarze wiejskim gminy, ustęp spłukiwany i łazienkę posiadało odpowiednio 92,5% i 90,8% mieszkań w mieście oraz 72,6% i 68,8% mieszkań na wsiach, a centralne ogrzewanie 86,5% mieszkań w mieście oraz 61,9% mieszkań na obszarze wiejskim gminy. Z kolei do sieci gazowej podłączonych było 84,1% mieszkań w mieście oraz 20,3% mieszkań na wsi.

Mieszkańcy gminy, którzy z uwagi na trudną sytuację materialną nie byli w stanie pokryć kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, otrzymywali, po spełnieniu określonych warunków, dodatki mieszkaniowe i energetyczne. Są to świadczenia pieniężne udzielane w ramach zadań własnych gminy. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba gospodarstw, którym przyznano dodatki mieszkaniowe	82	77	77
wartość przyznanych dodatków mieszkaniowych (w zł)	105.943	110.640	116.234
liczba gospodarstw, którym przyznano dodatki energetyczne	55	63	39
wartość przyznanych dodatków energetycznych (w zł)	8.325	6.876	5.138

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

Problem ubóstwa i wykluczenia w szczególny sposób dotyka osoby będące w kryzysie bezdomności. Bezdomność wynika z wielu, często nakładających się na siebie przyczyn – zwykle jest to rozpad rodziny, uzależnienia, brak pracy, przemoc w rodzinie, zadłużenia i eksmisja, nierzadko zaburzenia osobowości.

Z „Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych”, które odbyło się w nocy z 13 na 14 lutego 2019 r., wynika, że w Polsce z problemem bezdomności zmaga się ok. 30,3 tys. osób – 82,1% stanowią mężczyźni, 14,6% kobiety, a pozostałe 3,3% dzieci. Zdecydowana większość z nich – 80% – przebywa w różnego rodzaju placówkach, a blisko 20% w miejscach niemieszkalnych, czyli np. w pustostanach, altanach działkowych, garażach. Ostatnie badania wykazały, że coraz częściej bezdomnością zagrożeni się młodzi ludzie opuszczający placówki

instytucjonalnej pieczy zastępczej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz młodzież z rodzin defaworyzowanych.

Udzielanie schronienia, zapewnianie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom w kryzysie bezdomności to zadanie własne gmin. Zapobieganie bezdomności wymaga aktywnego, zintegrowanego i kompleksowego działania. Wykorzystanie istniejących zasobów środowiska i tworzenie warunków do wdrażania nowych form wsparcia na rzecz osób w kryzysie bezdomności i ich integracji z otoczeniem powinno stanowić podstawowy cel prowadzonej na szczeblu lokalnym polityki społecznej.

W gminie Opatów zjawisko bezdomności występuje, a pomoc osobom nim zagrożonym i dotkniętym świadczy Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie. W latach 2019-2021 liczba osób, którym udzielił on wsparcia w związku z bezdomnością, zwiększała się z roku na rok (10 w 2019 r., 11 w 2020 r., 15 w 2021 r.).

Osobom w kryzysie bezdomności udzielane są świadczenia pomocy społecznej w formie zasiłków celowych, okresowych i stałych, a także są w postaci schronienia w ośrodkach wsparcia. Są to następujące placówki: Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (ul. Lipowa 11, 27-500 Opatów), Schronisko dla Kobiet i Mężczyzn Stowarzyszenia Samotnych Rencistów Emerytów i Inwalidów w Wąworkowie (Wąworków 34, 27-500 Opatów), Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi „Betsaida” (Jankowice 38b, 27-530 Ożarów) i Schronisko Matki Bożej Ubogich w Zochcinie (Zochcin 58a, 27-580 Sadowie). Placówki te zapewniają całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej i rozwiązanie problemu bezdomności.

W 2021 r. ze skierowaniem z OPS-u w schronisku dla osób bezdomnych przebywało 7 osób (w tym 3 osoby w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi), rok wcześniej 6 osób (w tym 2 osoby w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi), a w 2019 r. – 5 osób. Łączne wydatki na opłacenie kosztów pobytu osób bezdomnych w schroniskach wyniosły: 14.349 zł w 2019 r., 40.298 zł w 2020 r. i 34.610 zł w 2021 r. Ponadto, w 2020 r., Ośrodek opłacił także koszty pogrzebu osoby w kryzysie bezdomności.

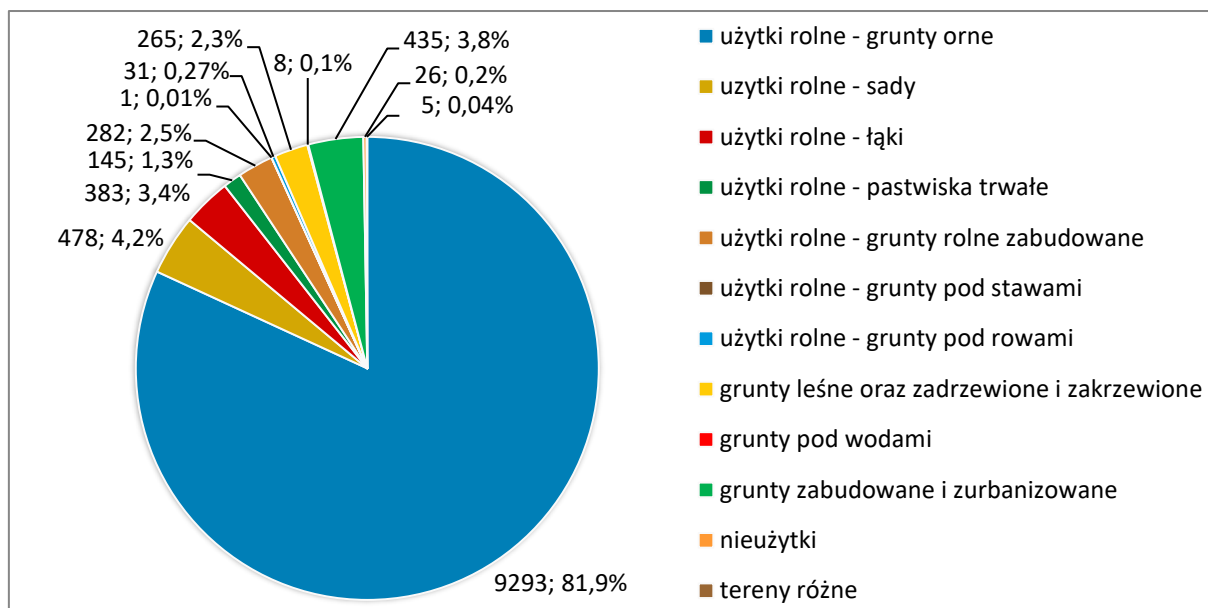
Wykluczenie komunikacyjne jest przeszkodą w realizacji konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich przy czym określanie potrzeb w zakresie komunikacji i zaspokajanie ich leży obecnie w gestii samorządów. Warto wyjaśnić, iż problem definiowany jako prawa i wolności obywatelskie ma bardzo przyziemny aspekt, a mianowicie są to utrudnienia w dojeździe do pracy, niemożność dotarcia do placówki służby zdrowia w razie choroby, do instytucji gminnych w razie potrzeby skorzystania z jakiejś formy pomocy, do placówek wsparcia dziennego i samopomocy (np. dziennego domu pobytu, klubu seniora, klub AA, placówek kulturalnych, jak np. biblioteka. Problem dotyczy szczególnie mieszkańców mniejszych miejscowości a nasilił się w okresie pandemii Covid-19 wobec bankructw części przewoźników i zmniejszenia liczby tras, przystanków oraz częstotliwości kursów.

W gminie Opatów usługi komunikacji publicznej realizuje PKS w Ostrowcu Świętokrzyskim, PKS w Tarnobrzegu i PKS w Staszowie oraz prywatni przewoźnicy oferujący transport busem między Opatowem a innymi gminami i miejscowościami: „Mini” BUS, „Maja” BUS, „Olmas”, „Muszkieter”, Neo BUS. Ofertę usług komunikacyjnych uzupełnia Powiatowy Zakład Transportu, który kursuje na terenie gminy oraz poza gminę, głównie do Kielc i tamtejszej placówki onkologicznej oraz indywidualne taksówki (ok. 3-4). Ocenia się, że dobry dostęp do komunikacji publicznej mają mieszkańcy Opatowa natomiast sytuacja mieszkańców sołectw jest trudniejsza. W okresie nauki szkolnej jest większa częstotliwość przejazdów ze wsi do miasta i z powrotem. W dni wolne od nauki szkolnej są to pojedyncze kursy w ciągu dnia. Nie rozwiązuje to indywidualnych potrzeb w tym zakresie mieszkańców niezmotoryzowanych, starszych, niesamodzielnych.

2. POTENCJAŁ GOSPODARCZY I PROBLEM BEZROBOCIA

Gmina Opatów ma charakter rolniczy, co uwarunkowane jest urodzajnymi glebami lessowymi, z kolei samo miasto jest ośrodkiem lokalnego przemysłu rolno-spożywczego i usługowego.

W strukturze użytkowania gruntów dominują użytki rolne (93,4%), w tym grunty orne (81,9%), łąki i pastwiska (7,6%). Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione zajmują 2,3% obszaru gminy. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

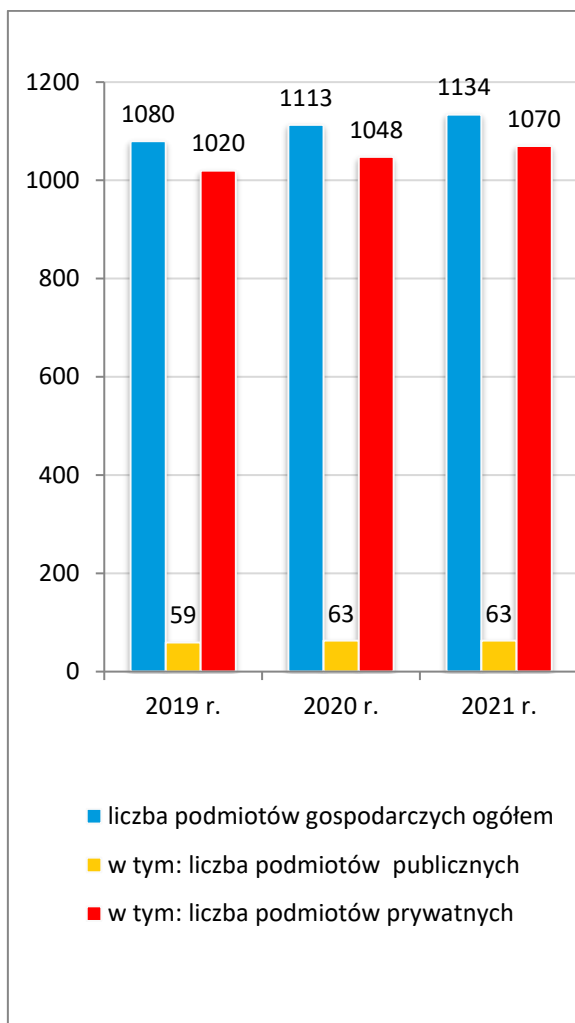
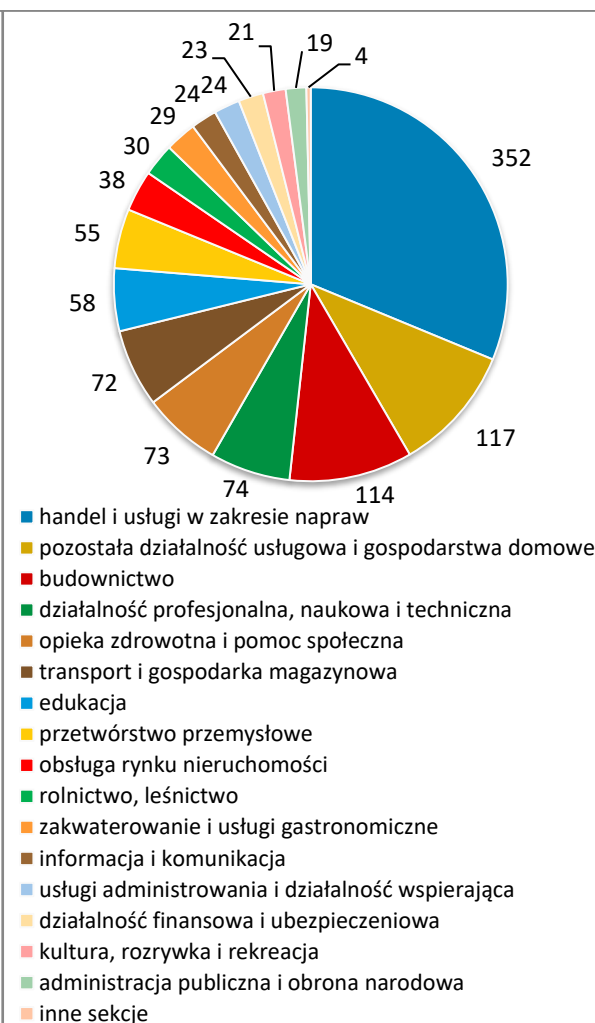
Wykres 8. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha) w gminie

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

W gminie występują bardzo urodzajne gleby lessowe I i II klasy bonitacyjnej. Dominują uprawy roślinne (pszenica, jęczmień, rzepak, groch, kukurydza i proso), a w zakresie hodowli – chów krów mlecznych i trzody chlewnej. Z danych Powszechnego Spisu Rolnego 2020 wynika, że w gminie Opatów znajduje się 980 gospodarstw rolnych, z czego 978 indywidualnych; przeważają gospodarstwa małe o powierzchni 1-5 ha (437). Spośród gospodarstw rolnych w gminie – 851 prowadzi sprzedaż swoich produktów, natomiast 129 działa wyłącznie na własne potrzeby.

W latach 2019-2021 liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie zwiększała się z roku na rok (z 1.080 w 2019 r. do 1.130 w 2021 r.). Zdecydowana większość z nich znajdowała się w rękach prywatnych (1.020 w 2019 r., 1.048 w 2020 r., 1.070 w 2021 r.). Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie działało w takich branżach, jak: handel i usługi w zakresie napraw (352 podmioty) oraz pozostała działalność usługowa (117).

Dane szczegółowe na temat podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 9. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2019-2021**Wykres 10. Podmioty gospodarcze w gminie w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2021 r.**

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Rolniczy charakter gminy stwarza warunki dla rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego; obecnie sektor ten reprezentują drobne zakłady mięsno-wędliniarskie. Podmioty gospodarcze w gminie to głównie małe firmy rodzinne, w tym jednoosobowe. Zakłady produkcyjne na terenie gminy reprezentowane są przez Okręgową Spółdzielnię Mleczarską produkującą „Krówkę opatowską”, AGC Opatów – producenta szyb zespolonych i szkła hartowanego oraz GrafoPAT Sp. z o.o. w branży maszyn drukarskich.

Szacuje się, że liczba miejsc pracy na terenie gminy nie jest wystarczająca, duża część jej mieszkańców podejmuje zatrudnienie w Ostrowcu Świętokrzyskim. Do największych pracodawców w gminie należą jednostki administracji publicznej

– Urząd Miasta i Gminy, Starostwo Powiatowe, Sąd Rejonowy, Prokuratura Rejonowa, Powiatowy Urząd Pracy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Biuro Powiatowe Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Placówka Terenowa w Opatowie, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego, Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A. Inspektorat w Opatowie, Rzeszowski Zakład Energetyczny S.A. Rejon Energetyczny Staszów, Posterunek Energetyczny, Poczta Polska Urząd Pocztowy w Opatowie, Komenda Powiatowa Policji, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorców, Opatowski Ośrodek Kultury oraz Redakcja Radia Opatów, Powiatowa i Miejsko-Gmina Biblioteka Publiczna im. St. Czernika, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział Kielce Inspektorat w Opatowie, a także supermarkety, jak: Lidl, Biedronka, Pepco, Media Expert oraz firma „Diament” – Galeria Drzwi i Okien a także „Miodowy Młyn” – hotel, restauracja, centrum fitness.

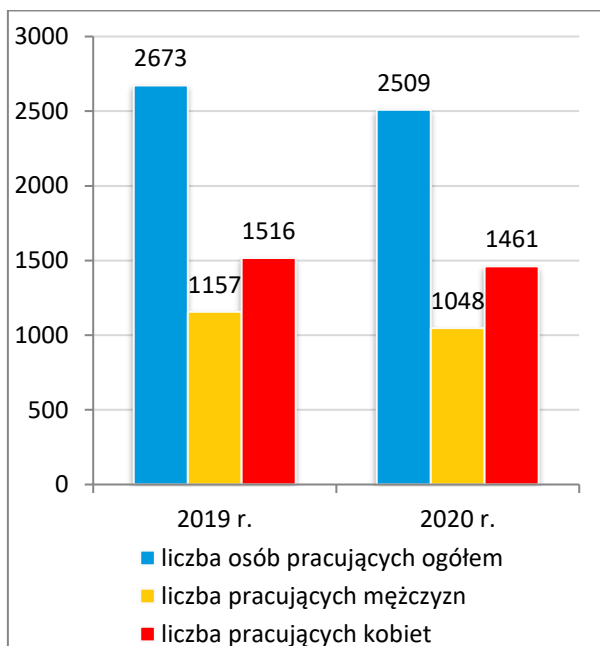
Sytuacja gospodarcza w gminie wpływa na kondycję lokalnego rynku pracy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. liczba posiadających zatrudnienie mieszkańców gminy Opatów zmniejszyła się w stosunku do 2019 r. (z 2.673 w 2019 r. do 2.509 w 2020 r.; brak danych za 2021 r.). Spadła również liczba osób pracujących na 1.000 mieszkańców (z 229 w 2019 r. do 218 w 2020 r.).

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika również, że we latach 2019-2021 stale zmniejszała się liczba osób bezrobotnych w gminie (z 703 w 2019 r. do 646 w 2021 r.). Wśród osób pozostających bez pracy większość stanowili mężczyźni (382 w 2019 r., 380 w 2020 r., 352 w 2021 r.).

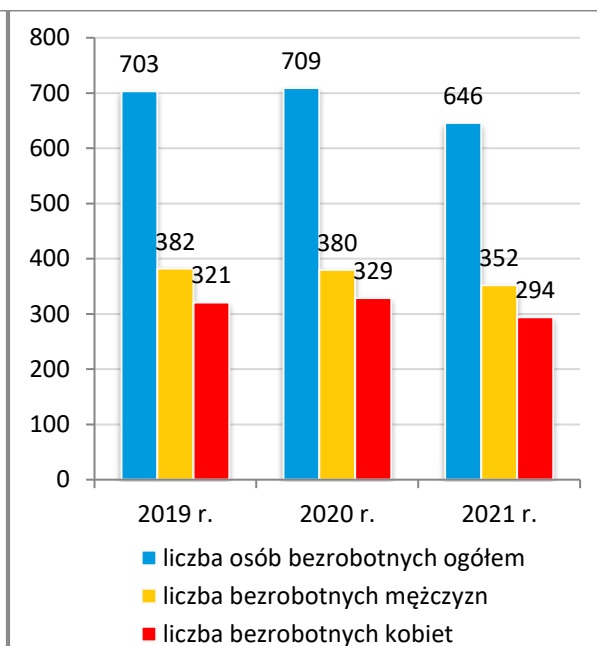
Udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców gminy będących w wieku produkcyjnym w kolejnych latach wynosił: 10,1% w 2019 r., 10,4% w 2020 r. i 9,7% w 2021 r.

Dane szczegółowe na temat pracujących i bezrobotnych mieszkańców gminy przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 11. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2019-2020*

Wykres 12. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2019-2021

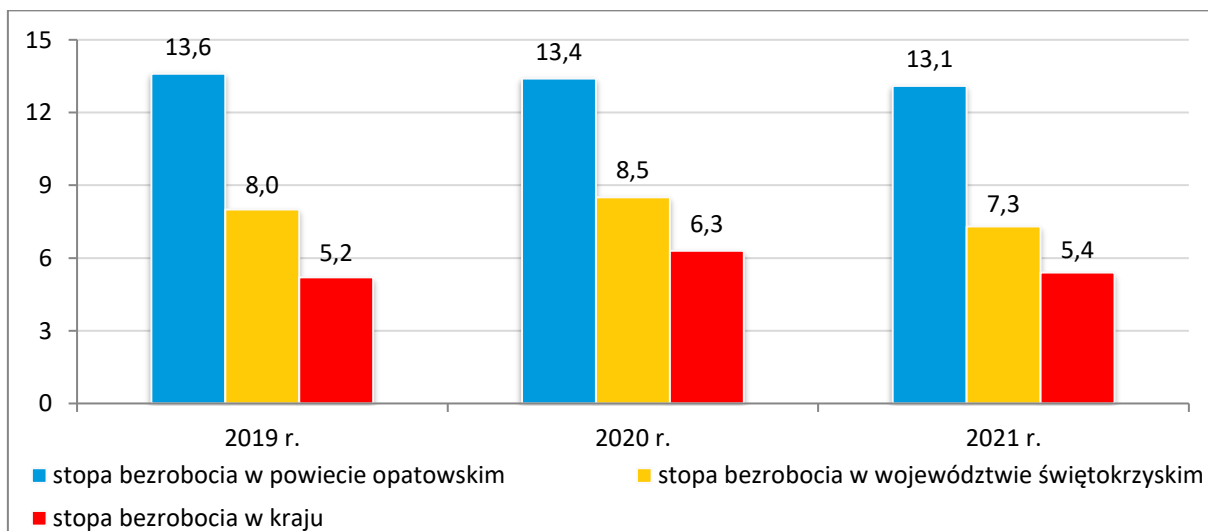

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

*bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

W latach 2019-2021 stopa bezrobocia w powiecie opatowskim była wyższa niż w województwie świętokrzyskim i znacznie wyższa niż w kraju. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 13. Stopa bezrobocia w powiecie opatowskim, w województwie świętokrzyskim i w kraju w latach 2019-2021 (w %)

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Analizując dobre i bardzo dobre informacje o malejących wskaźnikach bezrobocia w całym kraju warto zwrócić uwagę, iż o rzeczywistej kondycji rynku pracy świadczy stan zatrudnienia i bierności zawodowej. Bierni zawodowo to osoby, które nie miały zatrudnienia, nie szukały go i nie były gotowe do podjęcia żadnej zawodowej aktywności.

Powodów bierności zawodowej jest kilka, przy czym ekonomiści i eksperci najczęściej wymieniają wyższe świadczenia socjalne jako element, który wiele osób zdolnych do podjęcia pracy zniechęca do jakiegokolwiek aktywności; obniżenie wieku emerytalnego, które zdezaktywowało dużą grupę osób oraz przyczyny kulturowe – w Polsce dla znacznej grupy obywateli praca staje się coraz mniej znaczącą wartością.

Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w 2021 r. wykazało, że biernych zawodowo w Polsce było ponad 13 mln obywateli (przy ok. 17 mln aktywnych), w tym ponad 1/3 jest w wieku produkcyjnym.

Poważnym problemem jawi się również zjawisko zwane NEET (ang. not in employment education or training), określające młodzież pozostającą poza sferą zatrudnienia i edukacji, czyli tych, którzy nie uczą się i nie pracują. Według danych Eurostatu młodzi ludzie w wieku 20-34 lata niepracujący i nieuczący się stanowią ponad 16% swojej grupy wiekowej.

Osobnym zagadnieniem jest tzw. „szara strefa” – osoby pracujące bez rejestracji, często za granicą. Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego, w szarej strefie pracuje ok. 900 tys. osób, czyli ponad 5% aktywnych zawodowo. Możliwe jednak, że jest to liczba mocno niedoszacowana.

3. PRZEWYCIĘŻANIE TRUDNYCH SYTUACJI ŻYCIOWYCH I WSPIERANIE RODZIN

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 2 pkt 1 i art. 3 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej).

W gminie Opatów zadania z zakresu pomocy społecznej i wspierania rodziny wykonuje Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie. Podejmuje on działania m.in. na podstawie następujących przepisów prawa: ustawa o pomocy społecznej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawa o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, ustawa o Karcie Dużej Rodziny, ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, ustawa o dodatkach mieszkaniowych oraz ustawa – Prawo energetyczne.

W 2021 r. kadrę OPS-u stanowiło 16 osób, w tym kierownik i 4 pracowników socjalnych. Z art. 110 ust. 11-12 ustawy o pomocy społecznej wynika obowiązek zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy 1 pracownika socjalnego na 2 tysiące mieszkańców lub 50 rodzin na 1 pracownika socjalnego, nie mniej niż 3 pracowników.

W analizowanym roku w Ośrodku pracowali także: główny księgowy, pracownicy ds. świadczeń rodzinnych, wychowawczych i funduszu alimentacyjnego, asystent rodziny i opiekunki domowe. Wszyscy pracownicy Ośrodka posiadali odpowiednie kwalifikacje zawodowe.

Dane szczegółowe na temat stanu zatrudnienia w OPS-ie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Kadra OPS-u w 2021 r.

	liczba osób
kadra kierownicza	1
pracownicy socjalni	4
aspirant pracy socjalnej	3
pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze	2
pracownicy wykonujący specjalistyczne usługi opiekuńcze	1
koordynator ds. komputeryzacji w pomocy społecznej	1
pozostali pracownicy	4

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

W latach 2020-2021 wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie były wyższe niż w 2019 r. (15.025.701 zł w 2019 r., 16.836.227 zł w 2020 r., 16.696.179 zł w 2021 r.). Wpływ na to miał głównie wzrost wysokości środków finansowych wydatkowanych na realizację świadczeń wychowawczych. W analizowanym okresie stale rosły wydatki na świadczenia rodzinne i z funduszu alimentacyjnego. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie w latach 2019-2021

rozdział	wysokość wydatków (w zł)		
	w 2019 r.	w 2020 r.	w 2021 r.
ochrona zdrowia			
przeciwdziałanie narkomanii	13.174	1.404	7.664
przeciwdziałanie alkoholizmowi	183.700	83.334	148.615
pomoc społeczna			
domy pomocy społecznej	428.210	338.254	301.726
ośrodki wsparcia	437.199	438.670	483.688
przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1.000	1.000	1.000
składki na ubezpieczenia zdrowotne	23.708	23.171	21.869
zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	120.291	146.440	134.042
dodatki mieszkaniowe	105.943	110.640	116.234
zasiłki stałe	287.213	279.839	265.551
Ośrodek Pomocy Społecznej	749.569	815.260	855.888
usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	202.576	201.940	209.909
pomoc w zakresie dożywiania	103.000	85.000	83.000
rodzina			
świadczenie wychowawcze	7.673.571	9.526.499	9.345.080
świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	4.033.155	4.139.408	4.408.512
wspieranie rodziny	393.711	396.130	54.339
tworzenie i funkcjonowanie żłobków	16.700	17.850	0
rodziny zastępcze	31.413	34.725	36.325
działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	65.508	35.890	27.210
składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne	39.441	54.061	76.946

edukacyjna opieka wychowawcza			
pomoc materialna dla uczniów	116.619	106.712	118.581
ogółem	15.025.701	16.836.227	16.696.179
w tym w budżecie OPS-u	14.458.700	16.188.257	15.937.631

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

Świadczenia pomocy społecznej udzielane przez OPS mają głównie charakter pieniężny, niepieniężny i usługowy. Dane szczegółowe w tym zakresie za lata 2019-2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez OPS w latach 2019-2021

formy świadczeń		liczba osób, którym przyznano świadczenie			kwota świadczeń		
		2019r.	2020r.	2021r.	2019r.	2020r.	2021r.
pieniężne	zasiłek stały	60	52	47	287 213	279 839	265 551
	zasiłek okresowy	85	75	68	78 088	89 042	81 459
	zasiłek celowy	187	154	114	67 665	59 642	46 448
niepieniężne	posiłek	110	89	79	62 124	38 286	50 536
	schronienie	5	6	7	14 349	40 298	34 610
	ubranie	0	0	0	0	0	0
	sprawienie pogrzebu	1	3	2	700	4 170	3 990
	odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	18	14	12	401 274	323 867	301 726
usługi	usługi opiekuńcze	19	24	19	112 036	103 658	90 905
	specjalistyczne usługi opiekuńcze	0	0	0	0	0	0
	specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi	17	17	17	79 139	69 116	76 019
	poradnictwo specjalistyczne	0*	0*	0*	X	X	X
	praca socjalna	238*	388*	315*	X	X	X
	interwencja kryzysowa	0*	0*	0*	X	X	X
	kontrakt socjalny	11	10	10	X	X	X
	projekt socjalny	0	0	0	X	X	X

indywidualne programy pomocy	indywidualny program wychodzenia z bezdomności	0	0	0	X	X	X
	indywidualny program zatrudnienia socjalnego (CIS)	0	0	0	X	X	X
wspieranie rodziny i piecza zastępcza	wspieranie rodziny przez asystenta rodziny (liczba asystentów rodziny)	13* (1)	10* (1)	11* (1)	X	X	X
	liczba dzieci w pieczy zastępczej/odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej (w zł)	(13) 96 921	(11) 70 615	(9) 63 535	X	X	X

*liczba rodzin

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej udzielaną formą pomocy w latach 2019-2021 był zasiłek celowy. Jest on przyznawany na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, a w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, obuwia, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, dopłat za gaz, energię, wodę i czynsz, a także kosztów pogrzebu. W latach 2019-2021 liczba osób objętych zasiłkiem celowym stale zmniejszała się (187 w 2019 r., 154 w 2020 r., 114 w 2021 r.).

Dominujący rodzaj pomocy niepieniężnej stanowił z kolei posiłek, który był wsparciem udzielanym głównie dzieciom w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Posiłek w szkole i w domu”. Program na lata 2019-2023 zakłada wsparcie finansowe gmin w udzieleniu pomocy w formie posiłku, świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych. Program „Posiłek w szkole i w domu” zapewnia pomoc zarówno osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji. Istotnym elementem Programu jest zapewnienie dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej. W ramach Programu mogą być także posiłki dowożone osobom dorosłym, w tym osobom niewychodzącym z domu (np. ze względu na podeszły wiek czy niepełnosprawność), niebędącym w stanie przygotować sobie codziennie gorącego posiłku. W latach 2019-2021

liczba osób objętych posiłkiem spadała z roku na rok (ze 110 w 2019 r. do 79 w 2021 r.).

Ważną formą wsparcia niepieniężnego było także pokrywanie kosztów pobytu mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej. Ich liczba stale zmniejszała się (z 18 w 2019 r. do 12 w 2021 r.).

Wśród usług kluczową rolę odgrywała praca socjalna mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych i tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Pracownicy socjalni podejmowali szereg działań celem rozwiązywania problemów rodzin i osób, prowadzili rozmowy, podejmowali działania interwencyjne, wspierali klientów pomagając załatwiać sprawy skomplikowane, współpracując z innymi instytucjami i organizacjami. Po wzroście w 2020 r., rok później liczba rodzin, które objęto pracą socjalną, spadła (238 w 2019 r., 388 w 2020 r., 315 w 2021 r.).

Wśród usług istotne znaczenie miały także usługi opiekuńcze (w 2019 r. objęto nimi 19 osób, rok później 24, a w 2021 r. ponownie 19) oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (w każdym roku korzystało z nich 17 osób).

Realizując zadania z zakresu wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej, OPS zapewniał pomoc asystenta rodziny dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz pokrywał koszty pobytu dzieci z gminy w pieczy zastępczej. W latach 2019-2021 pracował 1 asystent rodziny (środki na pokrycie kosztów jego zatrudnienia pozyskano w ramach Programu „Asystent rodziny i koordynator pieczy zastępczej”), pod którego opieką pozostawało kilkanaście rodzin (13 w 2019 r., 10 w 2020 r., 11 w 2021 r.). Głównymi problemami, z jakimi borykały się rodziny objęte jego wsparciem, były: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, bezrobocie i uzależnienia.

W analizowanym okresie stale zmniejszała się liczba dzieci, za pobyt których w pieczy zastępczej gmina ponosiła odpłatność (13 w 2019 r., 11 w 2020 r. oraz 9 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Dzieci z gminy w pieczy zastępczej w latach 2019-2021

dzieci w pieczy zastępczej	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej ogółem	13	11	9
w tym: liczba dzieci w rodzinie zastępczej	7	7	7
liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	6	4	2

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

W analizowanym okresie OPS wypłacał świadczenia wychowawcze. W latach 2020-2021 liczba przyznanych tego rodzaju świadczeń w gminie była wyższa niż w 2019 r. (14.749 w 2019 r., 18.789 w 2020 r., 18.503 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Świadczenia wychowawcze przyznane w gminie w latach 2019-2021

świadczenia wychowawcze	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba przyznanych świadczeń	14.749	18.789	18.503
liczba rodzin, którym przyznano świadczenie	1.124	1.081	1.133
kwota przyznanych świadczeń (w zł)	7.355.296	9.364.182	9.224 329

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

W latach 2019-2021 Ośrodek zajmował się także przyznawaniem świadczeń rodzinnych, których ogólna liczba stale zmniejszała się (z 17.319 w 2019 r. do 14.305 w 2021 r.), podobnie jak liczba wypłaconych zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków (z 11.594 w 2019 r. do 8.639 w 2021 r.) i zasiłków pielęgnacyjnych (z 4.648 w 2020 r. do 4.521 w 2021 r.). Jednocześnie stale rosła liczba przyznanych świadczeń pielęgnacyjnych (z 514 w 2019 r. do 806 w 2021 r.).

Dane szczegółowe na temat przyznanych w gminie świadczeń rodzinnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych			
liczba świadczeń	11.594	10.061	8.639
zasiłek pielęgnacyjny			
liczba świadczeń	4.648	4.527	4.521
świadczenia pielęgnacyjne			
liczba świadczeń	514	601	806
specjalny zasiłek opiekuńczy			
liczba świadczeń	274	270	126
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka			
liczba świadczeń	69	37	44

świadczenie rodzicielskie			
liczba świadczeń	220	201	169
ogółem			
liczba świadczeń	17.319	15.697	14.305
zasiłek dla opiekuna			
liczba świadczeń	90	69	43
jednorazowe świadczenie w wysokości 4.000 zł			
liczba świadczeń	0	1	3

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

W analizowanym okresie Ośrodek przyznawał także zasiłek dla opiekunów osób z niepełnosprawnością. Przysługuje on osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 roku w związku z wygaśnięciem z mocy prawa (na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 roku o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r., poz. 1548) decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. W latach 2019-2021 OPS wypłacił odpowiednio 90, 69 i 43 zasiłki dla opiekuna na łączną kwotę odpowiednio 55.379, 42.780 i 26.660 zł.

W latach 2020-2021 Ośrodek przyznał odpowiednio 1 i 3 jednorazowe świadczenia z tytułu urodzenia dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Świadczenie to przyznawane jest w oparciu o art. 10 ustawy z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, wynosi 4.000 zł i jest finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa.

Kolejną formę pomocy udzielanej przez OPS stanowiły świadczenia z funduszu alimentacyjnego, które służą wsparciu osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych. W latach 2019-2021 liczba rodzin, którym przyznano tę pomoc, utrzymywała się na zbliżonym poziomie (29 w 2019 r., 28 w 2020 r., 27 w 2021 r.), a liczba świadczeń spadała z roku na rok (z 677 w 2019 r. do 479 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2019-2021

	2019 r.	2020 r.	2021 r.
liczba rodzin, którym przyznano świadczenie	29	28	27
liczba przyznanych świadczeń	677	527	479
łączna kwota wypłaconych świadczeń (w zł)	318.450	247.400	225.250

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

W latach 2019-2020 OPS przyznawał także świadczenie „Dobry Start” – jednorazowe wsparcia dla uczniów rozpoczynających rok szkolny w wysokości 300 zł. Ośrodek wypłacił odpowiednio 1.142 i 1.118 tego rodzaju świadczenia na łączną kwotę odpowiednio 354.050 i 346.580 zł.

W analizowanym okresie Ośrodek, realizując zapisy ustawy o Karcie Dużej Rodziny, stanowiącej system zniżek dla rodzin wielodzietnych, zajmował się wydawaniem kart. W latach 2019-2021 wydano odpowiednio 177, 44 i 62 karty tradycyjne i odpowiednio 115, 39 i 732 karty elektroniczne. Ogółem, od początku realizacji zadania, od czerwca 2014 r. do grudnia 2021 r., Karty Dużej Rodziny otrzymało 198 rodzin w gminie – łącznie 873 osoby w rodzinach: 378 rodziców i 495 dzieci.

W latach 2019-2021 OPS realizował współfinansowany z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 i wydawał skierowania do otrzymania pomocy żywnościowej. W 2019 r. wydano 164 skierowania dla 359 osób w rodzinach, w 2020 r. – 138 skierowań dla 304 osób w rodzinach, a w 2021 r. 100 skierowań dla 207 osób w rodzinach (dystrybucją żywności na podstawie otrzymanych skierowań zajmowało się na terenie gminy Stowarzyszenie Wiejskie „Nasze Kobylany”). W latach 2020-2021 Ośrodek realizował również Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, polegający na zapewnieniu wsparcia osobom wymagającym pomocy w funkcjonowaniu w życiu społecznym w celu ograniczenia skutków ich niepełnosprawności oraz stymulowania do podejmowania aktywności i umożliwienia prawa do niezależnego życia. W 2020 r. objęto nim 7 osób z niepełnosprawnością, a rok później 9 osób. Usługi asystenta polegały w szczególności na pomocy w dotarciu w wybrane przez uczestnika programu miejsce (np. placówki oświatowe i szkoleniowe, świątynie, placówki służby zdrowia, urzędy, znajomi, rodzina), w zakupach, w załatwieniu spraw urzędowych i w korzystaniu z dóbr kultury (muzeum, teatru, kina, galerii sztuki, wystaw itp.).

Pomoc społeczna polega również na prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej. Obejmuje ona zarówno jednostki środowiskowe, jak i instytucjonalne. W Opatowie będącym siedzibą powiatu, oprócz Ośrodka Pomocy Społecznej działają inne placówki pomocowe, zarówno jako jednostki organizacyjne gminy, jak i powiatu. Dane szczegółowe na ich temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Instytucje udzielające wsparcia w gminie

nazwa i adres instytucji	zakres oferowanych usług oraz kategoria klienta
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie, ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: realizacja zadań powiatu z zakresu pomocy społecznej, rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, rehabilitacji społecznej oraz organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Kategoria klienta: mieszkańcy powiatu.
Powiatowy Punkt Konsultacyjno-Doradczy w Opatowie, ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, mediacja rodzinna, udzielanie informacji o przysługujących świadczeniach, w szczególności z pomocy społecznej, rehabilitacji społecznej i zawodowej. Kategoria klienta: osoby w kryzysie osobistym, rodzinnym i społecznym; ofiary i sprawcy przemocy domowej.
Środowiskowy Dom Samopomocy w Opatowie, ul. Sienkiewicza 5, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w środowisku, poradnictwo i pomoc edukacyjna dla rodzin, możliwość korzystania ze sprzętu rekreacyjno-rehabilitacyjnego, audio-video, sieci Internet. Kategoria klienta: osoby z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną.
Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Opatowie, ul. Szpitalna 4d, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: pomoc w przewyżnianiu trudnych sytuacji życiowych i rozwiązywaniu codziennych problemów, integracja ze społecznością lokalną. Kategoria klienta: osoby przewlekłe psychicznie chore, z niepełnosprawnością intelektualną, ze spektrum autyzmu, z niepełnosprawnościami sprzężonymi.
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Nr 1 w Opatowie, ul. Sempołowskiej 3, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: wychowanie, edukacja, zapewnienie rozwoju psychofizycznego, zaspokajanie potrzeb emocjonalnych, bytowych, rozwojowych i społecznych. Kategoria klienta: dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej.
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego w Opatowie, ul. Słowackiego 13, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: wychowanie, edukacja, zapewnienie rozwoju psychofizycznego, zaspokajanie potrzeb emocjonalnych, bytowych, rozwojowych i społecznych; zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne rekompensujące braki w wychowaniu; rehabilitacja i rewalidacja dzieci z niepełnosprawnością. Kategoria klienta: dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej.

Dzienny Dom „Senior – WIGOR” w Opatowie, ul. Szpitalna 4, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: usługi w zakresie aktywności ruchowej i kinezyterapii, oferta edukacyjna, kulturalna, rekreacyjna i opiekuńcza. Kategoria klienta: osoby nieaktywne zawodowo w wieku 60 lat i więcej.
Dom Pomocy Społecznej w Zochcinku, Zochcinek 42, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby przewlekłe psychicznie chore.
Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Opatowie, ul. Szpitalna 4, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: stacjonarne i całodobowe usługi medyczne obejmujące długoterminową opiekę medyczną oraz pielęgnację pacjentów. Kategoria klienta: pacjenci długotrwale chorzy niewymagający hospitalizacji.
Hospicjum w Szpitalu św. Leona w Opatowie, ul. Szpitalna 4, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: opieka paliatywna. Kategoria klienta: osoby terminalnie chore.
Dzienny Dom Opieki Medycznej w Opatowie, ul. Szpitalna 4, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: posiłki, rehabilitacja, opieka pielęgniarstwa, lekarska i pomoc psychologiczna. Kategoria klienta: osoby niesamodzielne, powyżej 65. roku życia, których stan zdrowia nie wymaga całodobowego nadzoru lekarskiego i pielęgniarstwa.
Mieszkanie chronione i wspomagane w Opatowie, ul. Słowackiego 56, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: okresowe schronienie, zapewnienie warunków do samodzielnego prowadzenia gospodarstwa domowego, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa. Kategoria klienta: usamodzielnianie wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych, osoby w trudnej sytuacji, z niepełnosprawnościami, uchodźcy.
Warsztat Terapii Zajęciowej Nr 1 przy Domu Pomocy Społecznej w Zochcinku, ul. Słowackiego 13, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: różne formy rehabilitacji, edukacji, wypoczynku i integracji; terapia zajęciowa. Kategoria klienta: osoby z niepełnosprawnościami i upośledzeniem.
Warsztat Terapii Zajęciowej Nr 2 przy Domu Pomocy Społecznej w Zochcinku, ul. Szpitalna 4, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: różne formy rehabilitacji, edukacji, wypoczynku i integracji; terapia zajęciowa. Kategoria klienta: osoby z niepełnosprawnościami i upośledzeniem.
Świetlica Środowiskowa w Opatowie, ul. Sempołowskiej 1, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: wsparcie dzienne, zagospodarowanie czasu wolnego, zajęcia rozwijające zainteresowania, zajęcia wyrównawcze, indywidualne porady psychologiczne. Kategoria klienta: dzieci w wieku 6-18 lat wychowujące się w rodzinach zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rodzice i opiekunowie tych dzieci.

Schronisko dla Kobiet i Mężczyzn w Wąworkowie, Wąworków 34, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: całodobowy pobyt, wyżywienie, odzież, środki higieny, praca socjalna, pomoc w rozwiązywaniu problemu bezdomności. Kategoria klienta: osoby w kryzysie bezdomności.
Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi w Opatowie, ul. Lipowa 11, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: całodobowy pobyt, wyżywienie, odzież, środki higieny, praca socjalna, pomoc w rozwiązywaniu problemu bezdomności, usługi opiekuńcze. Kategoria klienta: osoby w kryzysie bezdomności, wymagające usług opiekuńczych.
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Jałowęsach, Jałowęsy 124, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: edukacja, wychowanie, rehabilitacja i rewalidacja, poradnictwo psychologiczne, zajęcia wyrównawcze, rozwijające zainteresowania, zagospodarowanie czasu wolnego. Kategoria klienta: dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną.
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opatowie, ul. Sempołowskiej 3, 27-500 Opatów	Zakres oferowanych usług: udzielanie dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej, logopedycznej, pomocy w wyborze zawodu i kierunku kształcenia oraz udzielanie rodzicom i nauczycielom porad związanych z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży. Kategoria klienta: dzieci, młodzież, pedagodzy, nauczyciele i rodzice.

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie, Starostwo Powiatowe i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie.

Mieszkańcy mają również możliwość korzystania z oferty instytucji udzielających wsparcia poza gminą. Dane szczegółowe na ich temat przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Instytucje udzielające wsparcia poza gminą, z oferty których mogą korzystać lub korzystają mieszkańcy gminy

nazwa i adres instytucji	zakres oferowanych usług oraz kategoria klienta
Środowiskowy Dom Samopomocy w Kleczanowie, Kleczanów 91a, 27-641 Obrazów	Zakres oferowanych usług: zaspokojenie niezbędnych potrzeb społecznych, socjalnych, zdrowotnych; podniesienie poziomu zaradności życiowej, sprawności psychofizycznej, przystosowanie do funkcjonowania społecznego w środowisku. Kategoria klienta: osoby przewlekłe psychicznie chore i upośledzone umysłowo.
Dom Pomocy Społecznej w Ostrowcu Świętokrzyskim, ul. Grabowiecka 7, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski	Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby przewlekłe somatycznie chore.

<p>Dom Pomocy Społecznej w Ostrowcu Świętokrzyskim, Osiedle Słoneczne 49, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby przewlekłe psychicznie chore.</p>
<p>Dom Pomocy Społecznej w Bejskach, Bejsce 230, 28-512 Bejsce</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowa opieka zgodnie ze standardem określonym dla danego typu domu, w oparciu o indywidualne potrzeby jego mieszkańców. Kategoria klienta: osoby dorosłe z niepełnosprawnością intelektualną.</p>
<p>Mieszkanie chronione w Nieskurzowie Nowym, Nieskurzów Nowy 110, 27-552 Baćkowie</p>	<p>Zakres oferowanych usług: okresowe schronienie, zapewnienie warunków do samodzielnego prowadzenia gospodarstwa domowego, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa. Kategoria klienta: usamodzielnianie wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych.</p>
<p>Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Osinach, Osiny 54b, 26-015 Pierzchnica</p>	<p>Zakres oferowanych usług: stacjonarne i całodobowe usługi medyczne obejmujące długoterminową opiekę medyczną oraz pielęgnację pacjentów. Kategoria klienta: pacjenci długotrwale chorzy niewymagający hospitalizacji.</p>
<p>Dom Ulgi w Cierpieniu im. Jana Pawła II w Ostrowcu Świętokrzyskim, ul. Focha 5, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski</p>	<p>Zakres oferowanych usług: opieka paliatywna. Kategoria klienta: osoby terminalnie chore.</p>
<p>Schronisko Matki Bożej Ubogich w Zochcinie, Zochcin 58a, 27-580 Sadowie</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowy pobyt, wyżywienie, odzież, środki higieny, praca socjalna, pomoc w rozwiązywaniu problemu bezdomności. Kategoria klienta: osoby w kryzysie bezdomności.</p>
<p>Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi „Betsaida” w Jankowicach, Jankowice 38b, 27-530 Ożarów</p>	<p>Zakres oferowanych usług: całodobowy pobyt, wyżywienie, odzież, środki higieny, praca socjalna, pomoc w rozwiązywaniu problemu bezdomności, usługi opiekuńcze. Kategoria klienta: osoby w kryzysie bezdomności, wymagające usług opiekuńczych.</p>

Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

4. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I PROCES STARZENIA SIĘ

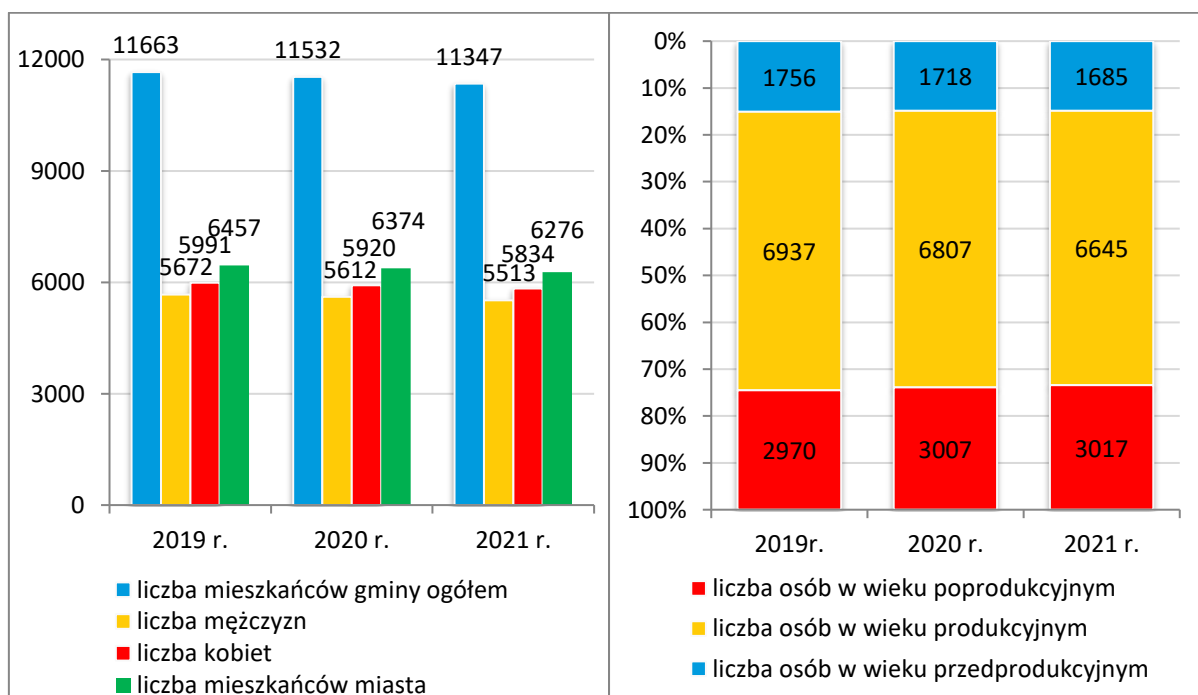
Z danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 wynika, że w Polsce mieszka 38.036 tys. osób (48,3% populacji stanowią mężczyźni, a 51,7% kobiety). W ciągu dekady liczba ludności kraju zmniejszyła się o 476 tys. osób.

Liczba ludności Polski spada systematycznie od 2013 r., a demografowie prognozują, że trend spadkowy utrzyma się przez wiele następnych lat i prawdopodobne, że w 2035 r. Polska liczyć będzie już tylko ok. 36 mln mieszkańców. Jako możliwe przyczyny wskazywane są uwarunkowania ekonomiczne, demograficzne i kulturowe. Przy czym procesy nie przebiegają jednakowo dla każdego regionu.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2019-2021 liczba ludności gminy Opatów zmniejszała się z roku na rok (z 11.663 w 2019 r. do 11.347 w 2021 r.). Na koniec kolejnych lat większość wśród mieszkańców stanowiły kobiety. Na terenach wiejskich gminy zamieszkiwało 44,7% ogółu ludności.

W analizowanym okresie stale zmniejszała się liczba dzieci i młodzieży oraz osób w wieku produkcyjnym, rosła natomiast liczba osób starszych. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

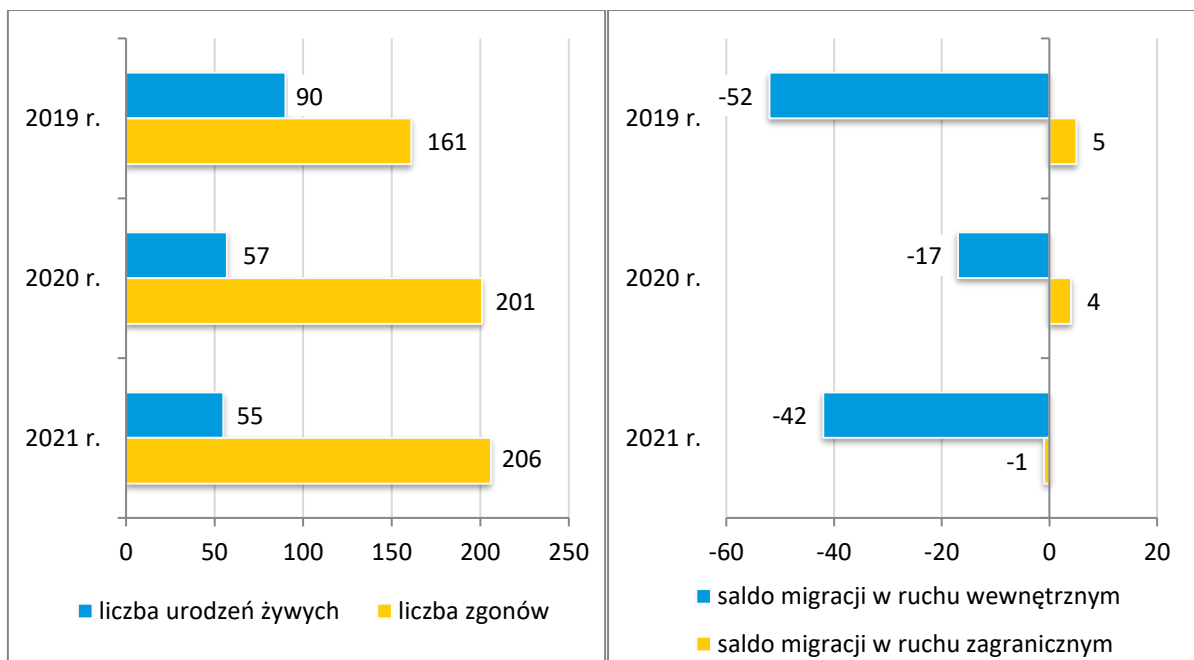
Wykresy 14-15. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2019-2021

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Poniższe wykresy przedstawiają dane szczegółowe na temat ruchu naturalnego i salda migracji mieszkańców gminy.

Wykresy 16-17. Ruch naturalny i saldo migracji ludności gminy w latach 2019-2021

Źródło danych: Główny Urząd Statystyczny.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2019-2021 przyrost naturalny w gminie był ujemny i z roku na rok coraz bardziej niekorzystny (-71 w 2019 r., -144 w 2020 r., -151 w 2021 r.), tak za sprawą zmniejszającej się liczby urodzeń żywych, jak i rosnącej liczby zgonów. Ujemny poziom miało również saldo, odbywającej się przede wszystkim w ruchu wewnętrznym, migracji (-47 w 2019 r., -13 w 2020 r., -43 w 2021 r.), głównie z powodu wyjazdu mieszkańców gminy do innych jednostek w kraju.

Analizując sytuację demograficzną w gminie, należy zwrócić uwagę na systematycznie rosnący udział osób starszych w populacji gminy. W latach 2019-2021 współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi był wysoki i stale zwiększał się (31,9 w 2019 r., 33,6 w 2020 r., 34,8 w 2021 r.), podobnie jak odsetek osób w wieku 65+ wśród ogółu mieszkańców gminy (21,2 w 2019 r., 22,2 w 2020 r., 22,8 w 2021 r.) Na tej podstawie przypuszczać należy, że gmina doświadcza postępującego procesu starzenia się społeczności lokalnej.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2021 wskazują na duże zmiany w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku w całym kraju. W okresie międzypisowym zmniejszył się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym – z 18,7% w 2011 r. do 18,4% w 2021 r., a także w wieku produkcyjnym – z 64,4% w 2011 r. do 59,3% w 2021 r. Wyraźnie zwiększył się natomiast udział ludności w wieku poprodukcyjnym – z 16,9% do 22,3%, co oznacza, że w ciągu dekady przybyło blisko 2 miliony osób w grupie wieku 60/65 lat i więcej, a tym samym już więcej niż co 5 mieszkańców Polski ma ponad 60 lat.

Mający obecnie miejsce dynamiczny proces starzenia się społeczeństw postępuje wskutek nakładania się spadku liczby urodzeń przy jednoczesnym wydłużaniu średniej długości życia. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego do 2025 r. będzie wzrastał udział „młodszej” subpopulacji, tj. osób w wieku 65-79 lat, bowiem tę grupę będą sukcesywnie zasilali osoby urodzone w latach 1949-1965, a jednocześnie będzie ubywało osób w wieku 80 lat i więcej urodzonych w latach 1934-1945. Po 2025 r. znacząco wzrośnie odsetek osiemdziesięciolatków i osób starszych z uwagi na fakt, że ten wiek – w kolejnych latach – osiągną osoby urodzone w czasie powojennego boomu urodzeń. Szacuje się, że w 2040 r. osoby w zaawansowanej starości (ponad osiemdziesięcioletnie) będą stanowiły aż 36% zbiorowości osób starszych.

Systematyczne postępowanie zjawiska starzenia się wymaga podjęcia z wyprzedzeniem, działań zmierzających do stworzenia nowoczesnego systemu polityki społecznej ukierunkowanej na zaspokajanie specyficznych potrzeb osób starszych. Starzenie się i starość jawią się jednym z kluczowych problemów zarówno w aspekcie ekonomicznym i medycznym, jak i etycznym.

Postępujący proces starzenia się lokalnej społeczności staje się nowym wyzwaniem dla pomocy społecznej. Należy przy tym pamiętać, że w najbliższej perspektywie – do 2025 r. będziemy mieć do czynienia z 2. grupami seniorów – młodszą (do 79 lat) i starszą (80 lat i więcej). Istnieje więc potrzeba podjęcia działań adresowanych do obu grup – prewencyjnych, zapobiegających chorobom i niedołęstwu, umożliwiających podnoszenie jakości życia i wykorzystanie potencjału młodszych oraz opiekuńczych wobec starszych.

Mając na uwadze zróżnicowanie grupy seniorów nie można postrzegać ich potrzeb i potencjału w jednakowy sposób. W tej grupie znajdują się zarówno osoby aktywne fizycznie i społecznie, samodzielne, utrzymujące satysfakcjonujące

relacje z bliskimi i przyjaciółmi; osoby samodzielne, które mają potencjał i chęć rozwoju, ale potrzebują zachęty, informacji i wskazówek do aktywnego udziału w życiu społecznym; osoby częściowo zależne, które potrzebują czasowego wsparcia i opieki, jak również osoby niesamodzielne, całkowicie zależne od pomocy innych. Planując i realizując działania na rzecz seniorów należy więc uwzględnić potrzeby każdej z tych grup.

Ocenia się, że obecnie najważniejszymi problemami dotyczącymi starszych mieszkańców gminy Opatów są: samotność, izolacja, zła kondycja fizyczna i psychiczna spowodowana wiekiem, stanem zdrowia i niesamodzielność. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się jednoosobowe gospodarstwa domowe, co potęguje problemy oraz przekłada się na gorszą sytuację materialną (utrzymanie mieszkania, zaspokojenie bieżących potrzeb bytowych, wydatki na leki).

Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie wspiera seniorów, m.in. poprzez usługi opiekuńcze, pomoc finansową, pomoc rzeczową w postaci posiłków i kierowanie do domów pomocy społecznej. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Formy świadczeń dla osób starszych (65 lat i więcej) udzielonych w gminie w latach 2019-2021

formy świadczeń	liczba osób, którym przyznano świadczenie			kwota świadczeń		
	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
zasiłek stały	6	7	8	37.633	38.826	45980
zasiłek okresowy	0	1	1	0	194	490
zasiłek celowy	14	7	11	3.537	1.400	2.420
skierowanie do domu pomocy społecznej	7	7	6	146.197	138.356	109.953
usługi opiekuńcze zwykłe	15	13	6	95.574	71.320	38.782
usługi opiekuńcze specjalistyczne	3	4	5	19.733	19.988	13.174
posiłek	10	7	12	4.384	1.685	6.236
pomoc w ramach Programu 75+	4	11	12	9.524	35.193	63.615

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

Na terenie gminy organizowane są przedsięwzięcia kulturalne i sportowo-rekreacyjne, w których mogą uczestniczyć i uczestniczą seniorzy. Są to różnego rodzaju pikniki, festyny rodzinne, przedstawienia okolicznościowe. Szczególnie widoczna, w sensie uczestnictwa, a także aktywnych występów, jest grupa seniorów z Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Odbývają się także różnorodne akcje w ramach „Biblioteki dla seniorów” – prelekcje, spotkania i warsztaty kulturalno-literackie, m.in. w ramach akcji „Łączymy pokolenia”, funkcjonuje „Dyskusyjny Klub Książki”, a Biblioteka posiada pozycje literatury z serii DUŻE LITERY z przeznaczeniem dla seniorów i osób z wadą wzroku. Wypożyczane są książki mówione, działa usługa „Książki na telefon” i „Pogotowia komputerowego”.

Na terenie gminy funkcjonują także inne podmioty świadczące i mogące, w razie potrzeby, świadczyć wsparcie seniorom, są to: Środowiskowy Dom Samopomocy i Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Opatowie, wspierający m.in. osoby starsze z zaburzeniami psychicznymi i przewlekłe psychicznie chore, Dzienny Dom „Senior WIGOR”, umożliwiający aktywne spędzanie wolnego czasu i angażowanie seniorów w działania samopomocowe oraz na rzecz środowiska lokalnego, a także Uniwersytet Trzeciego Wieku. W gminie działają również placówki medyczne zapewniające pomoc lekarską i pielęgniarzką – Zakład Opiekuńczo-Lecznicy w Opatowie, Hospicjum i Dzienny Dom Opieki Medycznej.

5. ZDROWIE I PROBLEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W gminie Opatów funkcjonują 4 zakłady opieki zdrowotnej (w tym 3 zakłady niepubliczne) i szpital, prowadzonych jest 9 gabinetów prywatnych oraz działa 9 aptek. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 12. Podmioty opieki zdrowotnej i apteki w gminie

lp.	nazwa jednostki	adres jednostki
1.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Słowackiego 13, 27-500 Opatów
2.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie”	ul. Partyzantów 13c/7u, 27-500 Opatów
3.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medyk”	ul. Szeroka 8, 27-500 Opatów
4.	Szpital św. Leona w Opatowie, w tym Poradnie Specjalistyczne	ul. Szpitalna 4, 27-500 Opatów

5.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „REUMA”	ul. 1 Maja 64d, 27-500 Opatów
6.	ESCULAP S.C. Gabinety specjalistyczne	ul. Konopnickiej 2, 27-500 Opatów
7.	Gabinet ginekologiczny Artur Opala Stomatolog Renata Opala	ul. Kilińskiego 6, 27-500 Opatów
8.	Prywatny Gabinet Chirurgiczny Adam Kabza Stomatolog Anna Kabza	ul. Szeroka 2/3, 27-500 Opatów
9.	Gabinet Ginekologiczno-Położniczy Ireneusz Kargulewicz	ul. 1 Maja 70, 27-500 Opatów
10.	Prywatny Gabinet Lekarski Monika Domagała	ul. Szpitalna 11, 27-500 Opatów
11.	Prywatny Gabinet Lekarski Zbigniew Zięba	ul. Słowackiego 58d, 27-500 Opatów
12.	Gabinet ginekologiczny Ryszard Stankiewicz	ul. Szpitalna 15, 27-500 Opatów
13.	OIMed Rehabilitacja	ul. Wąska 27, 27-500 Opatów
14.	Akton. Prywatny Gabinet Rehabilitacji Lecznicej. Zamczyk Barbara	ul. Bronisława Ostrowskiego Ps. Cichy 6, 27-500 Opatów
15.	Apteki Polskie	ul. Szeroka 2, 27-500 Opatów
16.	Apteka Zdrowie	ul. Kopernika 36, 27-500 Opatów
17.	Apteka Słoneczna	ul. Kopernika 3c, 27-500 Opatów
18.	Apteka Cef@rm 36,6	ul. Plac Obrońców Pokoju 22, 27-500 Opatów
19.	Apteka Medyk Sp. z o.o.	ul. Szeroka 8, 27-500 Opatów
20.	Apteka „Zdrowie”	ul. Sienkiewicza 54, 27-500 Opatów
21.	Apteka	ul. Szeroka 2/8, 27-500 Opatów
22.	Apteka na Sienkiewicza	ul. Sienkiewicza 13, 27-500 Opatów
23.	Apteka	ul. Szeroka 2/32, 27-500 Opatów

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2019-2021 liczba porad udzielonych w gminie w ramach podstawowej opieki zdrowotnej ulegała wahaniom (63.717 w 2019 r., 54.492 w 2020 r., 70.929 w 2021 r.), podobnie jak liczba porad udzielonych w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (96.372 w 2019 r., 88.697 w 2020 r., 112.912 w 2021 r.). Wpływ na spadek liczby udzielonych porad w 2020 r. miała pandemia Covid-19.

Na terenie gminy, w ramach państwowej lub prywatnej służby zdrowia przyjmuje wielu lekarzy. Problemem jest jednak ich dostępność. Okresy oczekiwania na poradę są bardzo długie (zarówno w placówkach posiadających kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia, jak i ich nieposiadających). W ramach specjalistycznej opieki lekarskiej, przy Szpitalu św. Leona w Opatowie, dostępnych jest wielu specjalistów, jednak limity miejsc i zbyt niska częstotliwość pobytów lekarzy w Opatowie powodują, że potrzeby mieszkańców gminy w tym

zakresie nie są zaspokojone. Konieczne jest poszukiwanie pomocy poza gminą. Duży problem dla części jej mieszkańców stanowią również koszty wizyt prywatnych.

W ramach Szpitala św. Leona w Opatowie działa 5 Oddziałów (Oddział Wewnętrzny z Pododdziałem Kardiologii – 28 łóżek, Oddział Chirurgii Ogólnej – 17 łóżek, Oddział Położniczo-Ginekologiczny – 15 łóżek i 1 łóżko do cięć cesarskich, Oddział Neonatologiczny – 6 łóżek, Oddział Okulistyki Jednego Dnia – 6 łóżek), Blok Operacyjny (3 łóżka operacyjne) i Izba Przyjęć. Przy Szpitalu działa 15 poradni specjalistycznych: alergologiczna (30-40 pacjentów tygodniowo), chirurgii ogólnej (60), chirurgii onkologicznej (10), dermatologiczna (60), diabetologiczna (37), endokrynologiczna (20), geriatryczna (5), kardiologiczna (15), kardiologiczna dla dzieci (10), laryngologiczna (20), neurologiczna (44), ortopedyczna (80), okulistyczna (60), endoskopii (18) i gastroenterologii (14).

W 2021 r. do schorzeń i jednostek chorobowych hospitalizowanych należały: cukrzyca, choroba niedokrwienna serca, zapalenie płuc, oskrzeli, niewydolność serca, miażdżyca, niewydolność oddechowa, choroby płuc, a także choroby nowotworowe, zmiany zwyrodnieniowe, urazy, złamania, choroby dróg żółciowych, w okresie pandemii choroba Covid-19. W analizowanym roku odnotowano wzrost liczby zachowań agresywnych, zarówno ze strony rodzin, jak i samych pacjentów w stosunku do pracowników placówki, wzrost liczby hospitalizowanych pacjentów w wyniku zmian w przebiegu choroby Covid-19 (powikłania), zwiększone zapotrzebowanie na usługi opiekuńczo-lecznicze w formie stacjonarnej (zakład opiekuńczo-leczniczy i usługi z zakresu opieki paliatywnej – hospicjum), usługi diagnostyczne w ramach badań obrazowych oraz porady specjalistyczne, a także większe zainteresowanie poradami w ramach poradni Nocnej i Świątecznej Opieki Zdrowotnej. Wśród hospitalizowanych pacjentów przeważały osoby starsze, powyżej 65. roku życia.

Specjalistyczne świadczenia zdrowotne, świadczenia zdrowotne w warunkach zamkniętych oraz nocną i świąteczną opiekę lekarską i pielęgniarską dla mieszkańców gminy realizują również placówki działające w przyległych powiatach i gminach, tj. przychodnie i szpitale w Sandomierzu, Ostrowcu Świętokrzyskim i Staszowie oraz przychodnie i szpitale w Kielcach i Krakowie.

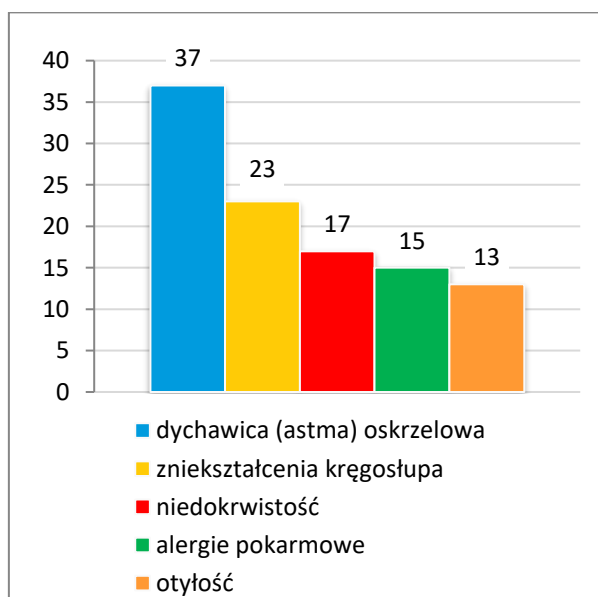
Informacji na temat stanu zdrowia mieszkańców gminy dostarczają dane przekazane przez działające w Opatowie – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki

Zdrowotnej i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie”. Wynika z nich, że w 2021 r. z powodu chorób przewlekłych pod opieką czynną lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej pozostawało 166 dzieci i młodzieży oraz 2.769 osób dorosłych. Najczęściej stwierdzanymi u osób w wieku przedprodukcyjnym schorzeniami były: dychawica (astma) oskrzelowa (37 osób), zniekształcenia kręgosłupa (23), niedokrwistość (17), alergie pokarmowe (15), otyłość (13), choroby tarczycy i padaczka (po 12), alergie skórne (11), zaburzenia rozwoju (9) oraz upośledzenie umysłowe i wady rozwojowe (po 8). Z kolei u osób dorosłych najczęściej odnotowywano choroby układu krążenia (1.520 osób), choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej (1.126), przewlekłe choroby układu trawiennego (500), choroby obwodowego układu nerwowego (405), choroby tarczycy (276), cukrzycę (270), przewlekły nieżyt oskrzeli – dychawicę oskrzelową (160), niedokrwistość (151) i nowotwory (137).

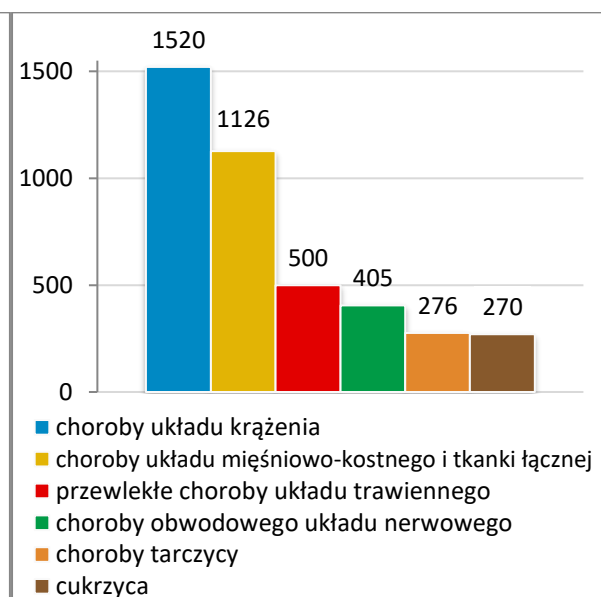
Na koniec 2021 r. łączna liczba osób zadeklarowanych do lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej w ww. placówce wynosiła 8.701, w tym 1.880 dzieci.

Dane szczegółowe na temat schorzeń najczęściej stwierdzanych u dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 18. Schorzenia najczęściej stwierdzane u dzieci i młodzieży w 2021 r.

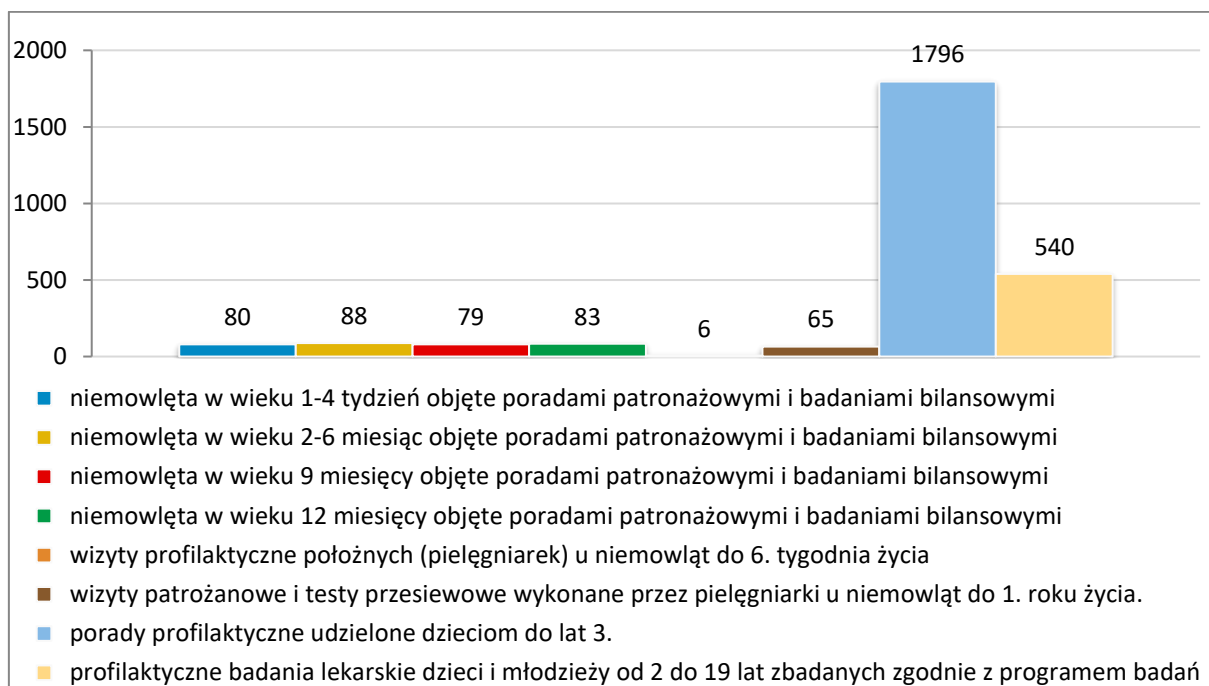
Wykres 19. Schorzenia najczęściej stwierdzane u osób dorosłych w 2021 r.

Źródło danych: Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Opatowie i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie” w Opatowie.

W 2021 r. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Opatowie i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie” w Opatowie sprawowały także opiekę profilaktyczną nad matką i dzieckiem. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 20. Opieka profilaktyczna nad matką i dzieckiem w 2021 r.

Źródło danych: Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Opatowie i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie” w Opatowie.

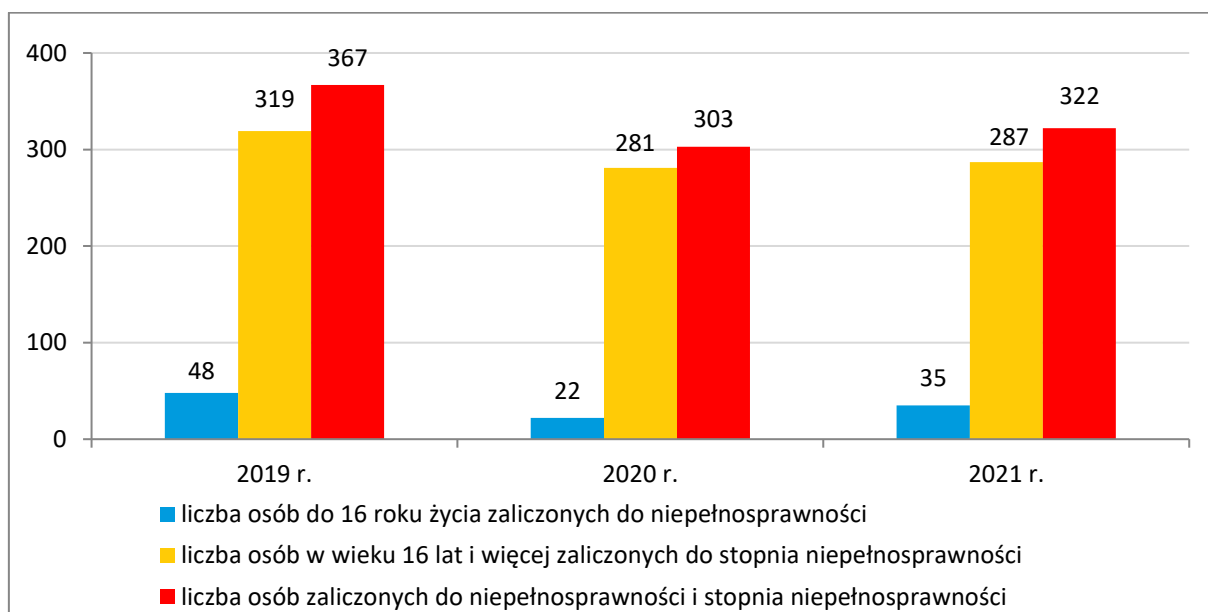
W 2021 r. poradom patronażowym i badaniom bilansowym (w tym przesiewowym) poddano 80 niemowląt od 1 do 4 tygodnia życia, 88 niemowląt od 2 do 6 miesiąca, 79 niemowląt w wieku 9 miesięcy oraz 83 niemowląt w wieku 12 miesięcy. Liczba wizyt profilaktycznych położnych (pielęgniarek) u niemowląt do 6. tygodnia życia wyniosła 6, a liczba wizyt patronażowych oraz testów przesiewowych wykonanych przez pielęgniarki u niemowląt do 1. roku życia – 65. Z porad profilaktycznych korzystały dzieci do lat 3. (udzielono 1.796 takich porad), natomiast profilaktycznym badaniom lekarskim poddano 540 dzieci i młodzieży w wieku od 2 do 19 lat.

Schorzeniami najczęściej stwierdzanymi u dorosłej populacji są choroby układu krążenia. Obok schorzeń narządów ruchu i neurologicznych należą one do najczęstszych przyczyn niepełnosprawności, która oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego

naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Relatywnie rzadziej o obniżonej sprawności w codziennym życiu decydują uszkodzenia narządu wzroku i słuchu, choroba psychiczna oraz upośledzenie umysłowe.

Orzecznictwem o niepełnosprawności w odniesieniu do mieszkańców gminy Opatów zajmuje się Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Opatowie. Według jego danych, w latach 2019-2021 liczba wydanych mieszkańcom gminy orzeczeń o niepełnosprawności (dla dzieci do 16 roku życia) ulegała wahaniom (48 w 2019 r., 22 w 2020 r., 35 w 2021 r.), a liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności (dla osób powyżej 16 roku życia) w latach 2020-2021 była niższa niż w 2019 r. (319 w 2019 r., 281 w 2020 r., 287 w 2021 r.). Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 25. Mieszkańcy gminy zaliczeni przez PZON w Opatowie do osób niepełnosprawnych i stopnia niepełnosprawności w latach 2019-2021

Źródło danych: Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Opatowie.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie obejmuje wsparciem część osób z niepełnosprawnością, pomagając im wypełniać role społeczne i zawodowe. W 2019 r. z powodu niepełnosprawności ze świadczeń pomocy społecznej w gminie skorzystało 126 rodzin liczących 234 osoby, rok później – 119 rodzin liczących 206 osób, a w 2021 r. – 99 rodzin liczących 168 osób.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat form pomocy udzielanej przez OPS osobom z niepełnosprawnością w gminie.

Tabela 13. Formy świadczeń dla osób z niepełnosprawnością udzielonych w gminie w latach 2019-2021

formy świadczeń	liczba osób, którym przyznano świadczenie			kwota świadczeń		
	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
zasiłek pielęgnacyjny	353	377	376	880.784	975.781	973.464
zasiłek stały	60	52	47	287.213	279.839	265.551
zasiłek okresowy (w rodzinie z niepełnosprawnością)	17	15	10	13.641	15.032	14.6367
świadczenie pielęgnacyjne	43	50	60	806.778	1.087.186	1.561.047
specjalny zasiłek opiekuńczy	22	22	10	168.520	106.300	77.300
zasiłek dla opiekuna	8	6	4	55.379	42.780	26.660

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie.

W latach 2019-2021 najwięcej osób z niepełnosprawnością z gminy korzystało z zasiłku pielęgnacyjnego (353 w 2019 r., 377 w 2020 r., 376 w 2021 r.). Świadczenie to przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Z roku na rok zwiększała się liczba osób z niepełnosprawnością objętych świadczeniem pielęgnacyjnym (z 43 w 2019 r. do 60 w 2020 r.), które przysługuje z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

W analizowanym okresie Ośrodek przyznawał także zasiłek dla opiekunów osób z niepełnosprawnością. Przysługuje on osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 roku w związku z wygaśnięciem z mocy prawa (na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 roku

o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r., poz. 1548) decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. W latach 2019-2021 OPS wypłacił odpowiednio 90, 69 i 43 zasiłki dla opiekuna na łączną kwotę odpowiednio 55.379, 42.780 i 26.660 zł.

W latach 2020-2021 OPS realizował Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, polegający na zapewnieniu wsparcia osobom wymagającym pomocy w funkcjonowaniu w życiu społecznym w celu ograniczenia skutków ich niepełnosprawności oraz stymulowania do podejmowania aktywności i umożliwienia prawa do niezależnego życia. W 2020 r. objęto nim 7 osób z niepełnosprawnością, a rok później 9 osób. Usługi asystenta polegały w szczególności na pomocy w dotarciu w wybrane przez uczestnika programu miejsce (np. placówki oświatowe i szkoleniowe, świątynie, placówki służby zdrowia, urzędy, znajomi, rodzina), w zakupach, w załatwieniu spraw urzędowych i w korzystaniu z dóbr kultury (muzeum, teatru, kina, galerii sztuki, wystaw itp.).

Poza Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Opatowie, na terenie gminy Opatów funkcjonują inne podmioty działające na rzecz osób z niepełnosprawnością. Należą do nich m.in.: w Opatowie – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Środowiskowy Dom Samopomocy, Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy, Zakład Opiekuńczo-Leczniczy, Dzienny Dom Opieki Medycznej oraz Mieszkanie chronione i wspomagane, Powiatowy Urząd Pracy i Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, w Zochcinku – Dom Pomocy Społecznej i działające przy nim Warsztaty Terapii Zajęciowej Nr 1 i Nr 2, w Jałowęsach – Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy.

6. DZIAŁANIA GMINY W ZWIĄZKU Z PANDEMIA COVID-19

Pandemia Covid-19 znacząco wpłynęła na większość dziedzin życia, tworząc nową rzeczywistość a z nią nowe problemy społeczne. Szczególnie uwidoczniły się braki kadrowe w służbie zdrowia i domach pomocy społecznej; wyraźniej zarysowała samotność seniorów, przemoc w rodzinach, cyberprzemoc, uzależnienia behawioralne (głównie od sieci Internet), pojawiły się problemy psychiczne wynikające z izolacji.

Skutki pandemii to także groźba utraty pracy, a co za tym idzie prowadzące do ubóstwa zmniejszenie lub utrata dochodów osób i rodzin, pogorszenie stanu zdrowia z uwagi na utrudnienia w dostępie do lekarzy, w tym specjalistów (zarówno rzeczywiste, jak i wynikające z lęku pacjentów). Szczególne trudności

dotknęły osoby wykluczone, w tym osoby w kryzysie bezdomności, które z powodu „zdalnego” działania większości placówek i instytucji nie mogły skorzystać z ich oferty i pomocy, ponieważ kontakt odbywał się przez telefon lub Internet – media, do których dostępu nie mają osoby wykluczone. Analizując ofertę pomocy w związku z pandemią Covid-19, należy podkreślić, iż większy problem krył się w dotarciu z informacją o dostępnej i możliwej pomocy niż z jej rzeczywistym brakiem.

W gminie Opatów, w czasie trwania pandemii Covid-19, podejmowano działania służące jej ograniczeniu. Zaistniała sytuacja wymusiła nową organizację pracy Ośrodka Pomocy Społecznej w Opatowie i udzielania wsparcia. Okresowo OPS pracował w trybie pracy wewnętrznej, nie była świadczona praca w terenie, a wywiady z osobami wymagającymi pomocy przeprowadzano telefonicznie. Konieczną dokumentację pracownicy gromadzili z wykorzystaniem elektronicznych środków przekazu. Komunikacja odbywała się poprzez pocztę tradycyjną i elektroniczną. Kontakt z interesantami był ograniczony, lecz możliwy. Przez cały czas trwania pandemii Covid-19 pracownicy Ośrodka zapewniali ciągłość pracy, nieprzerwanie swoje obowiązki realizowały opiekunki środowiskowe, które docierały do osób chorych, starszych objętych pomocą usługową. Dużym ułatwieniem dla opiekunek była stworzona możliwość dojazdów do miejscowości wiejskich gminy ze strażnikami Straży Miejskiej w Opatowie.

W związku z zamknięciem placówek oświatowych, nie była realizowana pomoc dla dzieci w postaci dożywiania. Po zweryfikowaniu sytuacji rodzin i ich potrzeb pomoc ta została zamieniona na świadczenia pieniężne. Zasiłki celowe na zakup żywności w ramach Programu rządowego „Posiłek w szkole i w domu” zostały wypłacone na 53 dzieci do wykorzystania na przygotowanie posiłków w warunkach domowych.

W latach 2020-2021 OPS oferował wsparcie w ramach Programu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej „Wspieraj Seniora”, finansowanego ze środków Funduszu Przeciwdziałania Covid-19. Oferta skierowana była do osób samotnych, samotnie zamieszkałych w wieku 70+, ale też młodszych, które z uwagi na stan zdrowia lub niepełnosprawność nie były w stanie samodzielnie czy przy pomocy osób bliskich zabezpieczyć zakupów. Ośrodek oferował pomoc w dokonywaniu zakupów artykułów spożywczych, higienicznych oraz innych, wskazanych przez seniora, produktów pierwszej potrzeby. Pomimo szeroko zakrojonej akcji

medialnej i informacyjnej na terenie gminy było małe zainteresowanie tą formą pomocy.

W czasie trwania pandemii Covid-19, Ośrodek współpracował z Agencją Rozwoju Regionalnego w Starachowicach oraz Stowarzyszeniem Bartosz z siedzibą w Opatowie. W ramach nawiązanej współpracy dostarczano ciepły posiłek (wydano 400 posiłków) dla 16 osób z gminy – osób starszych, z niepełnosprawnościami i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Pomoc była współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. W tym czasie Ośrodek ściśle współpracował również z Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Opatowie.

W połowie maja 2022r. stan epidemii został w Polsce zastąpiony stanem zagrożenia epidemicznego. Władze gminy oceniają, iż nabyły doświadczenie i wypracowały mechanizmy sprawnego reagowania w razie powrotu zagrożenia.

7. UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE

Alkoholizm, narkomania i przemoc w rodzinie są problemami społecznymi, które powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka. Wpływają negatywnie na poczucie bezpieczeństwa społecznego, ogólny stan zdrowia, relacje rodzinne i międzyludzkie, a także zdolność do konkurencji na rynku pracy.

Wśród przyczyn popadania w alkoholizm zasadniczą rolę odgrywają uwarunkowania społeczne, nieprawidłowe wzorce rodzinne, brak celów życiowych i utrata zatrudnienia. Szerzeniu się narkomanii sprzyjają natomiast coraz większa powszechność i dostępność środków odurzających, panująca moda na ich zażywanie, chęć poszukiwania nowych wrażeń i doznań oraz traktowanie narkotyków jako środków umożliwiających ucieczkę od trudności życia codziennego, rozładowanie stresu i konfliktów. Przemoc jest z kolei problemem mającym często swoje źródło w uzależnieniach i ubóstwie, choć występuje również w rodzinach o wysokim statusie społecznym. Jej ofiarami są niejednokrotnie osoby słabe fizycznie, psychicznie, o niskim poczuciu własnej wartości, zależne od sprawcy. Na ogół są to kobiety i dzieci, rzadziej osoby z niepełnosprawnością, starsze i chore.

Trudno jest ustalić liczbę osób zmagających się z problemami alkoholowymi, które niejednokrotnie są przyczyną wystąpienia przemocy w rodzinie. Dane szacunkowe w tym zakresie przygotowała Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Zawiera je poniższa tabela.

Tabela 14. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

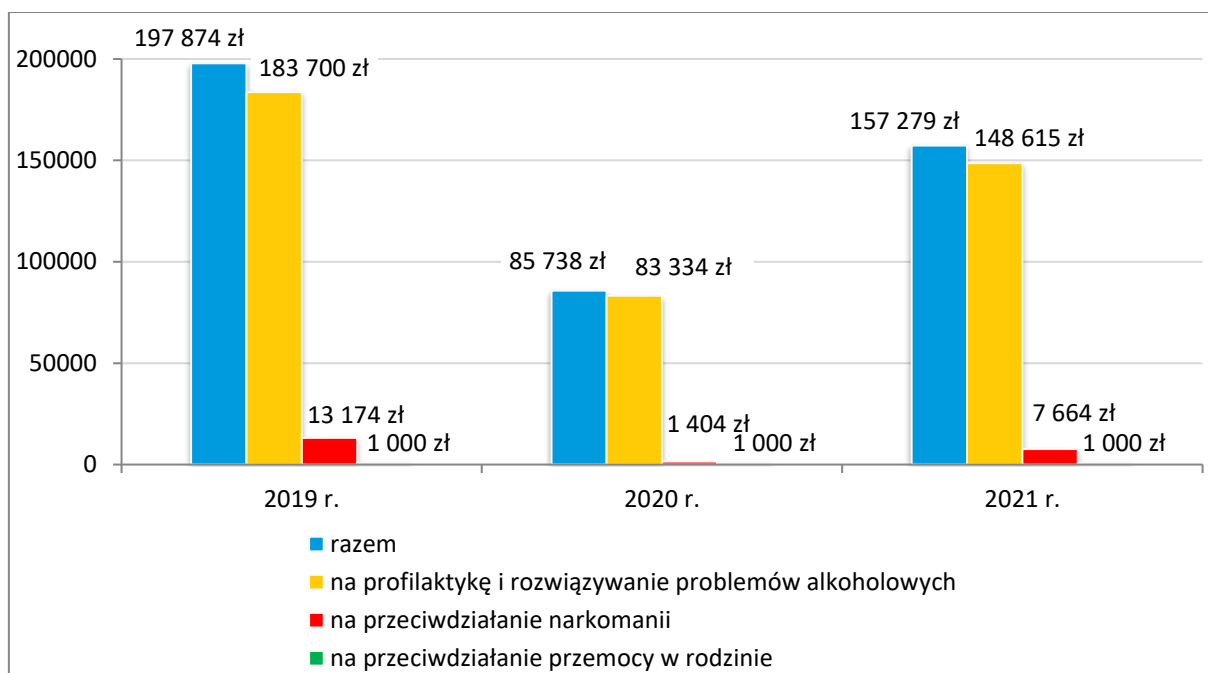
		w Polsce	w 100-tys. mieście	w 25-tys. mieście	w 10-tys. gminie
liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 2.000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	5.000-7.000 osób	1.250-1.750 osób	ok. 500-700 osób
ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	razem ok. 2 mln osób: dorosłych i dzieci	ok. 5.300 osób: dorosłych i dzieci	ok. 1.330 osób: dorosłych i dzieci	ok. 530 osób: dorosłych i dzieci

Źródło danych szacunkowych: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Prowadzenie działań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień i przemocy w rodzinie oraz integracji społecznej osób nimi dotkniętych należy do zadań własnych gminy. Działania te podejmowane są w oparciu o gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przy wykorzystaniu zaplanowanych w ich ramach środków finansowych.

Poniższy wykres przedstawia wysokość środków finansowych wydatkowanych w gminie Opatów na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii i przemocy w rodzinie w latach 2019-2021.

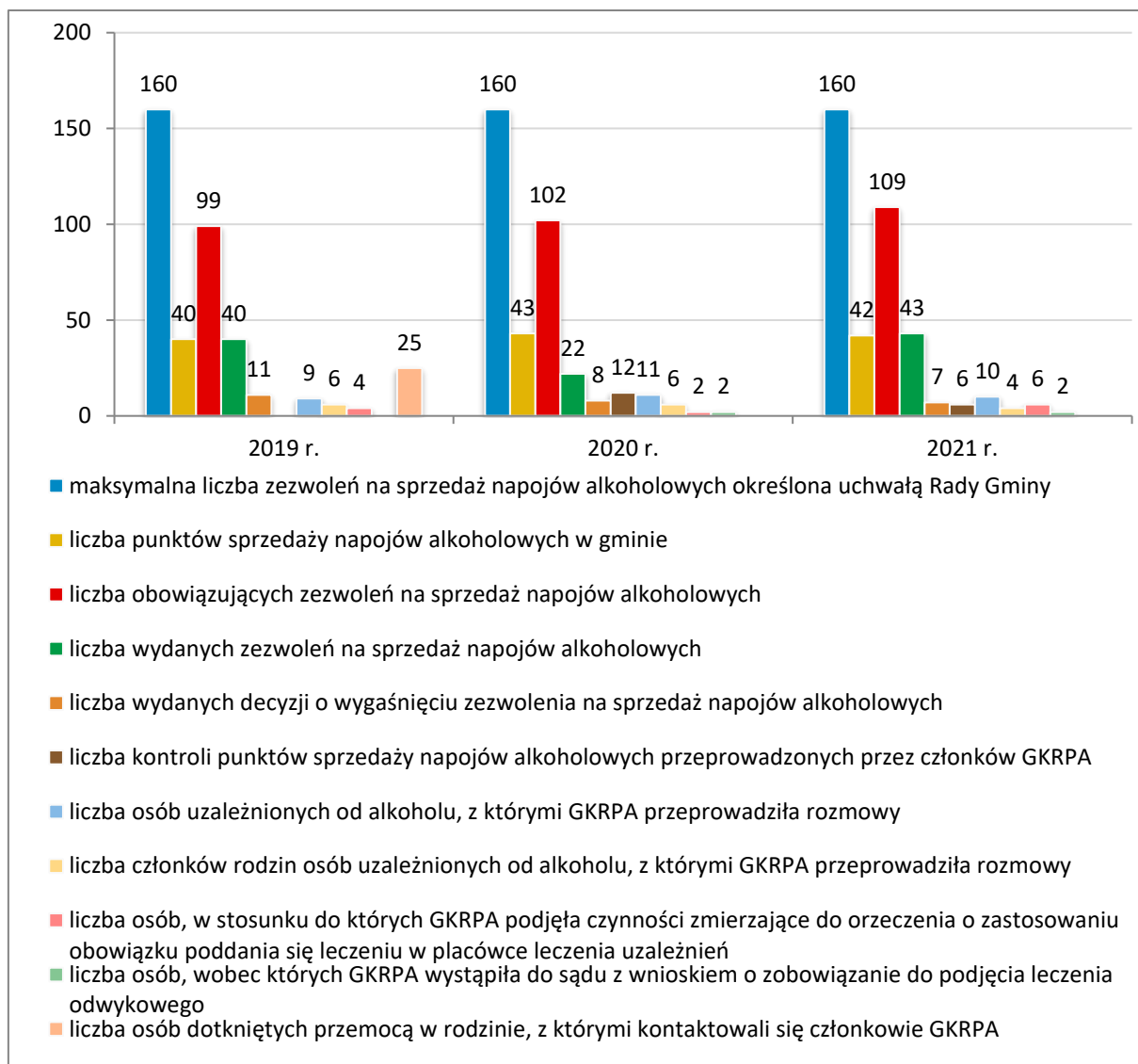
Wykres 26. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2019-2021

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

W latach 2019-2021 wysokość środków finansowych wydatkowanych w gminie na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii i przemocy w rodzinie ulegała wahaniom (197.874 zł w 2019 r., 85.738 zł w 2020 r., 157.279 zł w 2021 r.),

Poniższy wykres przedstawia wybrane dane na temat rynku napojów alkoholowych w gminie Opatów, a także aktywności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która zajmuje się inicjowaniem działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień oraz integracją społeczną osób uzależnionych.

Wykres 27. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2019-2021

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

Do zadań Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opatowie należy m.in. opracowanie gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, udział w pracach zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy, opiniowanie wniosków w sprawie wydawania i cofania zezwoleń na alkohol, kontrola placówek ze sprzedażą i podawaniem napojów alkoholowych, opiniowanie w sprawie kierowania wniosków na leczenie odwykowe, monitorowanie sytuacji rodzin, w których stwierdzono problem alkoholowy.

W latach 2019-2021 określona uchwałą Radę Miejską maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w gminie był taka sama (po 160),

a liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych na zbliżonym poziomie (40 w 2019 r., 43 w 2020 r., 42 w 2021 r.). W analizowanym okresie liczba obowiązujących zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych stale zwiększała się (z 99 w 2019 r. do 109 w 2021 r.), a liczba wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych po znacznym spadku w 2020 r., rok później wzrosła do poziomu z 2019 r. (40 w 2019 r., 22 w 2020 r., 43 w 2021 r.). W 2021 r. przeprowadzono mniejszą o połowę, w porównaniu z rokiem poprzednim, liczbę kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych (12 w 2020 r., 6 w 2021 r.), a w 2019 r. nie przeprowadzano takich kontroli.

W latach 2019-2021 liczba osób uzależnionych od alkoholu, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy, była na zbliżonym poziomie (9 w 2019 r., 11 w 2020 r., 10 w 2021 r.), podobnie jak liczba członków rodzin osób uzależnionych od alkoholu, z którymi Komisja przeprowadzała rozmowy (po 6 w latach 2019-2020, 4 w 2021 r.).

W analizowanym okresie GKRPA podejmowała także czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień (w stosunku do 4 osób w 2019 r., 2 osób w 2020 r. i 6 osób w 2021 r.) i występowała natomiast do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia alkoholowego (w przypadku 2 osób w 2020 r. i 2 osób w 2021 r.).

W 2019 r. członkowie GKRPA kontaktowali się z 9 osobami doznającymi przemocy w rodzinie, z 8 sprawcami przemocy w rodzinie oraz z 8 świadkami przemocy w rodzinie.

Obok Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych istotną rolę w profilaktyce i rozwiązywaniu problemów uzależnień oraz przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie gminy odgrywają: działające w Opatowie – Punkt Konsultacyjny dla Osób z Problemem Alkoholowym i Członków ich Rodzin, Ośrodek Pomocy Społecznej i funkcjonujący przy nim Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Grupa AA „Feniks”, Poradnia Zdrowia Psychicznego i Poradnia Leczenia Uzależnień w ramach Szpitala św. Leona, Świetlica Środowiskowa, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i działający przy nim Powiatowy Punkt Konsultacyjno-Doradczy oraz Komenda Powiatowa Policji, a także Świętokrzyskie Centrum Psychiatrii w Morawicy.

Dane szczegółowe na temat podmiotów mogących wspierać mieszkańców gminy dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15. Podmioty mogące wspierać mieszkańców gminy dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie

nazwa jednostki	adres jednostki
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opatowie	ul. Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów
Punkt Konsultacyjny dla Osób z Problemem Alkoholowym i Członków ich Rodzin w Opatowie	ul. Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów
Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie	ul. Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów
Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	ul. Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów
Grupa AA „Feniks” w Opatowie	ul. Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów
Szpital św. Leona w Opatowie – Poradnia Zdrowia Psychicznego i Poradnia Leczenia Uzależnień	ul. Szpitalna 4, 27-500 Opatów
Świętokrzyskie Centrum Psychiatrii w Morawicy	ul. Spacerowa 5, 26-026 Morawica
Świetlica Środowiskowa w Opatowie	ul. Sempołowskiej 1, 27-500 Opatów
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie	ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów
Powiatowy Punkt Konsultacyjno-Doradczy w Opatowie	ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów
Komenda Powiatowa Policji w Opatowie	ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

W działającym w gminie Punkcie Konsultacyjnym dla Osób z Problemem Alkoholowym i Członków ich Rodzin usługi świadczy 2 certyfikowanych specjalistów psychoterapii uzależnień i psycholog. Zakres udzielanej w nim pomocy obejmuje: pomoc terapeutyczną dla osób uzależnionych od alkoholu i współuzależnionych, motywowanie osób uzależnionych do podjęcia leczenia, edukację współuzależnionych (jak żyć i wspierać osobę uzależnioną w trakcie leczenia), konsultacje dla osób doświadczających przemocy w rodzinie i stosujących przemoc, grupy wsparcia dla osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie, programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie według modelu z Duluth oraz Treningu Zachowań zastępujących Agresję ART oraz pomoc psychologiczną, w tym rozwiązywanie problemów opiekuńczo-wychowawczych.

W latach 2019-2021 w Punkcie objęto wsparciem odpowiednio 32, 58 i 42 osoby z problemem alkoholowym, odpowiednio 16, 20 i 9 dorosłych członków rodzin osób z problemem alkoholowym oraz, w 2019 r., 1 osobę doznającą przemocy w rodzinie.

W latach 2019-2021 Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie objął wsparciem z powodu alkoholizmu odpowiednio 66, 57 i 66 rodzin liczących odpowiednio 110, 90 i 103 osoby. Jednocześnie, w 2019 r., udzielił pomocy 3 rodzinom liczącym 5 osób z powodu przemocy w rodzinie. W analizowanym okresie OPS nie świadczył natomiast wsparcia w związku z narkomanią.

Ośrodek był również odpowiedzialny za obsługę organizacyjno-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, a także delegując do niego swoich pracowników. W latach 2019-2021 do Zespołu wpłynęło odpowiednio 34, 31 i 25 „Niebieskich Kart”. W 2021 r. wzrosła, w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba rodzin objętych działaniami przez Zespół (40 rodzin liczących 127 osób w 2019 r., 31 rodzin liczących 108 osób w 2020 r., 36 rodzin liczących 85 osób w 2021 r.).

Prowadzona w gminie działalność profilaktyczna z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie (w szczególności w funkcjonujących na jej terenie placówkach oświatowych) obejmuje m.in. organizowanie i realizowanie programów profilaktycznych, jednorazowych pogadanek i prelekcji, spektakli i konkursów profilaktycznych, festynów i innych imprez plenerowych, imprez sportowych, pozalekcyjnych zajęć sportowych i w świetlicy, wypoczynku dla dzieci i młodzieży, szkoleń i warsztatów dla rodziców, nauczycieli/wychowawców z zakresu profilaktyki problemowej.

Programami z obszaru profilaktyki uniwersalnej dla dzieci i młodzieży, rekomendowanymi w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego, objęto w 2019 i 2021 r. odpowiednio 92 i 232 uczniów, odpowiednio 44 i 6 nauczycieli i 16 rodziców w 2021 r., z innych programów z obszaru profilaktyki uniwersalnej dla dzieci i młodzieży w latach 2019-2021 skorzystało odpowiednio 420, 332 i 150 uczniów, w 2019 i 2020 r. – odpowiednio 25 i 20 nauczycieli i 30 rodziców w 2019 r., w jednorazowych pogadankach i prelekcjach wzięło udział odpowiednio 200, 88 i 120 osób, w spektaklach – 247 osób w 2019 r., w festynach i innych imprezach plenerowych – odpowiednio 450 osób w 2019 r. i 90 osób w 2021 r., w imprezach sportowych

– 46 osób w 2020 r., w konkursach – 60 osób w 2019 r. i 22 osoby w 2021 r., w pozalekcyjnych zajęciach sportowych – odpowiednio 460, 46 i 220 osób, w zajęciach w świetlicy środowiskowej prowadzonej przez Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie w Opatowie – 20 osób w 2019 r., w tym 15 osób z rodzin z problemem alkoholowym (świetlica nie działała w latach 2020-2021), w koloniach z programem zajęć profilaktycznych – odpowiednio 26, 10 i 10 osób, w szkoleniach i warsztatach z zakresu profilaktyki problemowej dla rodziców – 16 osób w 2019 r., a dla nauczycieli/wychowawców – odpowiednio 44 osób w 2019 r. i 6 osób w 2021 r.

8. EDUKACJA I WYCHOWANIE

Gmina Opatów posiada bazę oświatową, na którą składają się 2 szkoły podstawowe i 4 przedszkola (w tym 2 niepubliczne). W 2021 r. do szkół podstawowych w gminie uczęszczało 844 uczniów, a kadra pedagogiczna liczyła 70 nauczycieli. Z kolei do przedszkoli chodziło 274 dzieci, nad którymi opiekę sprawowało 28 nauczycieli.

Najmłodsze dzieci znajdują opiekę w niepublicznym żłobku – w 2021 r. 5 opiekunów obejmowało w nim opieką 35 dzieci.

Na terenie Opatowa znajdują się także szkoły ponadpodstawowe – 2 Zespoły Szkół, dla których organem prowadzącym jest powiat opatowski oraz niepubliczna szkoła Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Kielcach i Zespół Szkół Prywatnych „Prestiż”.

Dane szczegółowe na temat działających w gminie placówek oświatowych i opieki nad dziećmi do lat 3. przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16. Placówki oświatowe i opieki nad dziećmi do lat 3. w gminie

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Szkoła Podstawowa nr 1 w Opatowie	ul. Ćmielowska 2, 27-500 Opatów
2.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Partyzantów Ziemi Opatowskiej w Opatowie	ul. Kopernika 30, 27-500 Opatów
3.	Publiczne Przedszkole w Opatowie	ul. Partyzantów 13a, 27-500 Opatów
4.	Niepubliczne Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi w Opatowie Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Kielcach	ul. Konopnickiej 2, 27-500 Opatów
5.	Niepubliczne Przedszkole „Dziecięcy Raj”	Kobylany 6, 27-500 Opatów
6.	Zespół Szkół Nr 1 w Opatowie	ul. Słowackiego 56, 27-500 Opatów

7.	Zespół Szkół Nr 2 w Opatowie Liceum Ogólnokształcące im. Bartosza Głowackiego w Opatowie	ul. Sempołowskiej 1, 27-500 Opatów
8.	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach, Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Opatowie	ul. Ćmielowska 4, 27-500 Opatów
9.	Zespół Szkół Prywatnych „Prestiż” w Opatowie	ul. Ostrowskiego 4, 27-500 Opatów
10.	Niepubliczny Żłobek w Opatowie „Raj Malucha” w Opatowie	ul. Sempołowskiej 3, 27-500 Opatów
11.	Żłobek „Bajkolandia” w Opatowie	ul. Słowackiego 7, 27-500 Opatów

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

9. KULTURA, SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

Działalność kulturalna w gminie ogniskuje się wokół Opatowskiego Ośrodka Kultury, który zajmuje się organizacją i koordynacją koncertów, spektakli, konkursów, imprez artystycznych i rozrywkowych. Ośrodek jest nowoczesnym centrum aktywności lokalnej, integruje, aktywizuje i ożywia społeczność lokalną. Aktywnie tworzy kulturę i poszukuje jej odbiorców. Podejmuje działania wielopokoleniowe, innowacyjne, jest miejscem animacji przedsięwzięć kulturalno-społecznych o szerokim zasięgu. Przy Ośrodku działa Uniwersytet Trzeciego Wieku.

W gminie działa także Powiatowa i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Stanisława Czernika w Opatowie. Biblioteka zajmuje się zaspokajaniem potrzeb oświatowych, kulturalnych, informacyjnych i czytelniczych mieszkańców miasta oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy i kultury. Do jej zadań należy w szczególności gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, udostępnianie zbiorów na miejscu i wypożyczanie na zewnątrz, prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych z uwzględnieniem szczególnych potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób z niepełnosprawnością.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 roku księgozbiór biblioteki liczył 36.845 woluminów, liczba czytelników wyniosła 959, a liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz 19.097 woluminy. Placówka umożliwia czytelnikom korzystanie z komputerów z dostępem do sieci Internet. Na wyposażeniu biblioteki jest 12 komputerów, w tym 4 podłączone do sieci i dostępnych dla czytelników.

Obok podstawowej działalności Biblioteka prowadzi działania kulturalno-oświatowe i promocyjne. Należą do nich głównie wystawy, wernisaże, ekspozycje związane z promocją książki, rocznicami państwowymi i literackimi, organizowane

są również spotkania autorskie, konkursy, warsztaty i lekcje biblioteczne. Placówka aktywnie promuje czytelnictwo poprzez m.in. udział w takich akcjach jak: „Tydzień Bibliotek”, „Narodowe czytanie”, „Mała książka – wielki człowiek”.

W Opatowie, będącym siedzibą powiatu opatowskiego działalność kulturalną prowadzą również podmioty powołane i finansowane przez Starostę, jest to m.in. Powiatowe Centrum Kultury w Opatowie i działający w jego strukturach Dom Muzealny – Muzeum Ziemi Opatowskiej i Muzeum Geodezji i Kartografii. Na muzealną kolekcję składają się m.in. artefakty związane z codziennym życiem mieszkańców Opatowa oraz historyczne instrumenty i urządzenia geodezyjne, opracowania, mapy książki i dokumenty.

W Opatowie działa rozgłośnia radiowa a w porozumieniu i we współpracy z Wyższą Szkołą Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim prowadzi działalność kulturalną i edukacyjną Uniwersytet III Wieku.

Poniższa tabela zawiera wykaz placówek kulturalnych funkcjonujących w gminie.

Tabela 17. Placówki kulturalne w gminie

lp.	nazwa placówki	adres placówki
1.	Opatowski Ośrodek Kultury w Opatowie	ul. Partyzantów 13b, 27-500 Opatów
2.	Powiatowa i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Stanisława Czernika w Opatowie	ul. Leszka Czarnego 6, 27-500 Opatów
3.	Dom Muzealny w Opatowie – Muzeum Ziemi Opatowskiej	ul. Szpitalna 4a, 27-500 Opatów
4.	Dom Muzealny w Opatowie – Muzeum Geodezji i Kartografii	ul. Szpitalna 4a, 27-500 Opatów
5.	Radio Opatów	ul. Partyzantów 13b, 27-500 Opatów

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

Upowszechnianiu kultury fizycznej, sportu i rekreacji w gminie służy dostępna na jej terenie infrastruktura sportowo-rekreacyjna, na którą składają się m.in.: stadion, hala sportowa, boiska szkolne i siłownie zewnętrzne, rekreacyjne zbiorniki wodne i place zabaw. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 18. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie

lp.	nazwa obiektu	adres obiektu
1.	Promenada	ul. Kilińskiego 18, 27-500 Opatów
2.	Stadion Opatowskiego Klubu Sportowego	ul. Partyzantów 44, 27-500 Opatów
3.	Boisko szkolne	ul. Sempołowskiej 1, 27-500 Opatów
4.	Opatowski Klub Miłośników Sportu – Siłownia Opatów	ul. Sienkiewicza 25, 27-500 Opatów
5.	Hala sportowa przy Szkole Podstawowej Nr 1	ul. Ćmielowska 2, 27-500 Opatów
6.	Boisko szkolne przy Szkole Podstawowej Nr 2	ul. Kopernika 30, 27-500 Opatów
7.	Siłownie zewnętrzne	przy ul. 1 Maja i Ćmielowskiej, przy Szkole Podstawowej Nr 1 w Opatowie oraz w Lipowej
8.	Zbiornik wodny w Zochcinku	Zochocinek, 27-500 Opatów
9.	Zbiornik wodny w Karwowie	Karwów, 27-500 Opatów
10.	Zbiornik wodny w Podolu	Podole, 27-500 Opatów
11.	Place zabaw	Rosochy, Lipowa, Kornacice, Jałowęsy, Kobylany, Opatów (przy Szkole Podstawowej nr 1, przy ul. Ćmielowskiej 2, Plac Zabaw Promenada ul. Szpitalna 4), 27-500 Opatów
12.	Boiska sportowe	Rosochy (piłka siatkowa/nożna), Nikisiałka Mała (piłka nożna), Gojców (piłka siatkowa), Kobylany (piłka siatkowa/nożna), Podole (piłka siatkowa), Lipowa (piłka siatkowa/nożna), Oficjałów (piłka siatkowa/nożna), Jagnin (piłka siatkowa/nożna), Karwów (piłka siatkowa)

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

Wśród najważniejszych przedsięwzięć kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych organizowanych w gminie należy wymienić: cyklicznie wydarzenia odbywające się pod patronatem Burmistrza Miasta i Gminy Opatów, m.in. Jarmark Opatowski, obchody Dnia Dziecka, spotkanie z Mikołajem, Wigilia na Rynku Opatowskim, a także Gody Opatowskie, Festyn Majowy, Opatowskie Spotkania Pojazdów Dawnych, Święto Krówki Opatowskiej, Opatowska Jesień Literacka oraz Bieg Ziemi Opatowskiej.

Gmina Opatów posiada zasoby przyrodnicze i kulturowe pozwalające na rozwój na jej terenie różnych form wypoczynku i rekreacji. Największym walorem turystycznym gminy jest Podziemna Trasa Turystyczna „Podziemia Opatowskie” będące przede wszystkim obiektem historycznym, przykładem unikalnej

architektury podziemnej, miejscem ekspozycji historycznej, związanej z dziejami miasta. O atrakcyjności gminy decydują także malownicze krajobrazy utworzone przez liczne formy erozyjne w postaci wąwozów, jarów i parowów. Przez miasto przechodzi niebieski szlak turystyczny z Gołoszyc do wsi Dwikozy. Opatów jest punktem początkowym szlaków rowerowych: czerwonego, zielonego, niebieskiego, żółtego do Sandomierza i czarnego do Nowej Słupi.

10. EKONOMIA SPOŁECZNA I SOLIDARNA

Ekonomia społeczna i solidarna to sfera będąca przejawem społeczeństwa obywatelskiego, w której działalność ekonomiczna i pożytku publicznego służy realizacji celów społecznych. Należą do nich: zatrudnianie i reintegracja osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i zagrożonych wykluczeniem społecznym (w szczególności osób z niepełnosprawnością, bezrobotnych oraz seniorów), wspieranie podmiotowości i samodzielności tych osób oraz odbudowa ich zdolności do pełniejszego uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym, a także działalność na rzecz rozwoju lokalnego.

Cele ekonomii społecznej i solidarnej realizowane są przez podmioty ekonomii społecznej, do których zalicza się.

- przedsiębiorstwa społeczne (np. spółdzielnie socjalne), które zatrudniają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym;
- jednostki reintegracyjne (m.in. zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej czy centra integracji społecznej, których głównym celem jest ponowna integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- podmioty działające w sferze pożytku publicznego – organizacje pozarządowe oraz podmioty sfery gospodarczej utworzone w związku z realizacją celu społecznego – spółki non-profit i spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie np. inwalidów i niewidomych.

W gminie Opatów funkcjonuje kilkadziesiąt podmiotów ekonomii społecznej. Są to organizacje pozarządowe, z którymi samorząd gminy podejmuje wspólne działania na podstawie uchwalanego corocznie programu współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Głównym celem tej współpracy jest synergia

w różnych obszarach aktywności obywatelskiej, a przez to poprawa jakości życia i pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych mieszkańców.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat funkcjonujących w gminie podmiotów ekonomii społecznej. Uwzględniają one m.in. informacje na temat obszarów i odbiorców ich działań, które określają ich zdolności do realizacji usług społecznych, w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1-14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

Tabela 19. Podmioty ekonomii społecznej w gminie

lp.	nazwa i adres organizacji	obszary działań	odbiorcy działań
1.	Lokalna Grupa Działania Powiatu Opatowskiego , ul. Ostrowskiego ps. „Cichy” 1, 27-500 Opatów	rozwój lokalny	społeczność lokalna
2.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Ziemi Opatowskiej , ul. Kopernika 9, 27-500 Opatów	rozwój lokalny	społeczność lokalna
3.	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Opatowskiej , ul. Szpitalna 4a, 27-500 Opatów	rozwój lokalny	społeczność lokalna
4.	Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie , ul. gen. Grota-Roweckiego 8, 27-500 Opatów	usługi socjalne, pomoc społeczna	rodzina
5.	Stowarzyszenie Inicjatyw Geodezyjnych i Kartograficznych „Geocentrum” w Opatowie , ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; sprawy zawodowe, branżowe	wszyscy zainteresowani
6.	Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców w Opatowie , ul. 1 Maja 7, 27-500 Opatów	sprawy zawodowe, branżowe; edukacja	społeczność lokalna
7.	Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca Opatów , ul. Partyzantów 13b, 27-500 Opatów	edukacja, wychowanie	dzieci i młodzież
8.	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział Opatów , ul. gen. Grota-Roweckiego 8, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
9.	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Opatowie , ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów	edukacja, wychowanie; rynek pracy, aktywizacja zawodowa	osoby bezrobotne, inni
10.	Stowarzyszenie Bartosz , ul. Sempołowskiej 1, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	dzieci, młodzież

11.	Polski Związek Łowiecki Ludowe, Koło Łowieckie w Opatowie, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
12.	Opatowskie Towarzystwo Wędkarskie w Opatowie, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
13.	Polski Związek Wędkarski, Koło nr 23 w Opatowie, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
14.	Stowarzyszenie Opatowska Liga Halowa Piłki Nożnej, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
15.	Klub Karate Kyokushin Sekcja Opatów, ul. Sempołowskiej 1, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
16.	Opatowski Klub Sportowy w Opatowie, ul. Partyzantów 44, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
17.	OKS Volley Opatów, ul. Kopernika 30, 27-500 Opatów	sport, turystyka, rekreacja, hobby	społeczność lokalna
18.	Ochotnicza Straż Pożarna w Opatowie, ul. Kościuszki 39, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
19.	Ochotnicza Straż Pożarna w Brzeziu, Brzezie, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
20.	Ochotnicza Straż Pożarna w Gojcowie, Gojców, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
21.	Ochotnicza Straż Pożarna w Jurkowicach, Jurkowice, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
22.	Ochotnicza Straż Pożarna w Kobylanach, Kobylany, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
23.	Ochotnicza Straż Pożarna w Kochowie, Kochów, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
24.	Ochotnicza Straż Pożarna w Podolu, Podole, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
25.	Ochotnicza Straż Pożarna w Rosochach, Rosochy, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
26.	Ochotnicza Straż Pożarna w Strzyżowicach, Strzyżowice, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
27.	Ochotnicza Straż Pożarna w Zochcinku, Zochcinek, 27-500 Opatów	ratownictwo, bezpieczeństwo	społeczność lokalna
28.	Koło Gospodyń Wiejskich Balbinów, Balbinów, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna
29.	Koło Gospodyń Wiejskich Brzezie, Brzezie, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna
30.	Koło Gospodyń Wiejskich Kornacice, Kornacice, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna
31.	Koło Gospodyń Wiejskich Rosochy, Rosochy, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna

32.	Koło Gospodyń Wiejskich Jagnin, Jagnin, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna
33.	Koło Gospodyń Wiejskich Jurkowiec, Jurkowiec, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna
34.	Koło Gospodyń Wiejskich Oficjałów, Oficjałów, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna
35.	Koło Gospodyń Wiejskich Wąworków, Wąworków, 27-500 Opatów	kultura, sztuka, tradycja; rozwój lokalny	społeczność lokalna

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

Na rok 2023 Gmina Opatów zaplanowała zlecenie w trybach, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie następujących usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1-14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadań publicznych, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

- szkolenia sportowe dzieci i młodzieży w kulturze fizycznej, w różnych dyscyplinach,
- organizacja i uczestnictwo w imprezach, wyjazdach, zawodach, turniejach sportowych sportowo-rekreacyjnym, krajoznawczym również z elementami profilaktyki dla dzieci, młodzieży i dorosłych,
- organizacja i koordynacja przedsięwzięć sportowych dla dzieci i młodzieży, w tym współzawodnictwa sportowego o charakterze lokalnym, powiatowym i regionalnym,
- wspieranie inicjatyw służących popularyzacji i rozwojowi kultury fizycznej i rekreacji, z elementami sportów masowych i sportu kwalifikowanego,
- organizowanie i prowadzenie zajęć pozalekcyjnych, świetlicowych, profilaktycznych,
- bieżące utrzymanie i poprawę stanu technicznego istniejącej bazy sportowej, świetlic (świetlic – remiz prowadzonych przez społeczność wiejską i jednostki ochotniczej straży pożarnej),
- organizowanie festiwali i koncertów muzycznych,
- organizowanie imprez masowych,

- organizowanie niekonwencjonalnych form edukacji w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, edukacji, edukacji ekologicznej, przyrodniczej dla różnych grup wiekowych,
- wspieranie inicjatyw z zakresu popularyzowania turystyki w szczególności poprzez wspomaganie organizowanych rajdów, zlotów i innych form z zakresu wypoczynku, turystyki i krajoznawstwa,
- wspieranie i organizacja akcji wypoczynku letniego, zimowego dla dzieci i młodzieży oraz dzieci młodzieży z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych,
- realizowanie programów profilaktyczno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży, dorosłych, konkursów o tematyce antyalkoholowej, antynarkotykowej, przemocy w rodzinie i przemocy rówieśniczej,
- organizowanie szkoleń z zakresu profilaktyki uzależnień oraz przemocy,
- organizowanie imprez kulturalno-rekreacyjnych, sportowych o charakterze profilaktycznym,
- prowadzenie zajęć kształtujących życie w abstynencji oraz świadczenie w tym zakresie poradnictwa,
- organizacja stacjonarnego wypoczynku, zajęć dzieci i młodzieży w szkołach i innych obiektach w czasie wakacji i ferii zimowych,
- pozyskiwanie, magazynowanie i dystrybuowanie artykułów żywnościowych dla najuboższych mieszkańców gminy.
- organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.

11. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI

Przestępczość jest dynamicznym, podlegającym rozwojowi zjawiskiem społecznym, które stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego. W zależności od swej intensywności i częstotliwości wpływa na formowanie się postaw i zachowań ludności oraz odciska piętno na jej funkcjonowaniu.

Zapobieganie przestępczości wymaga zastosowania rozwiązań kompleksowych, zakładających wspólne zaangażowanie instytucji i organizacji państwowych, samorządowych i społecznych, przedstawicieli społeczności lokalnych oraz środków masowego przekazu. Ważną rolę w zakresie inicjowania i organizowania tej działalności odgrywa policja.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Opatów czuwa Komenda Powiatowa Policji w Opatowie. Według jej danych, w 2021 r. na terenie gminy

Opatów stwierdzono 430 przestępstw, w tym 391 wykryto. Wśród nich dominowały przestępstwa gospodarcze (131 przestępstw) i oszustwa gospodarcze (128). W przypadku stwierdzonych przestępstw ujawniono 137 sprawców, w tym 3 osoby nieletnie, które dopuściły się kradzieży cudzej rzeczy (2 osoby) oraz przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (1 osoba).

Dane szczegółowe na temat przestępstw popełnionych w gminie w 2021 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20. Przestępstwa popełnione w gminie w 2021 r.

kategoria przestępstwa	liczba przestępstw	liczba sprawców
fałszerstwo kryminalne	4	3
przestępstwo gospodarcze	131	10
kradzież z włamaniem	9	7
uchylanie się od płacenia alimentów	11	10
oszustwo gospodarcze	128	9
oszustwo kryminalne	8	6
prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości w ruchu drogowym	25	24
przestępstwa drogowe	30	27
kradzież cudzej rzeczy	48	18
rozboje, kradzież i wymuszenia	4	8
przestępstwo z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	26	13
uszkodzenie rzeczy	5	2
uszczerbek na zdrowiu	1	0

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Opatowie.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie obejmuje wsparciem osoby mające trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. W 2019 r. z tego powodu z pomocy społecznej w gminie skorzystało 5 rodzin liczących 15 osób, rok później – 2 osoby, a w 2021 r. – ponownie 5 rodzin liczących 15 osób.

12. KWESTIA UCHODźCÓW, MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH

Nie wiadomo dokładnie ile osób uchodźczych przebywa obecnie w Polsce w związku z kryzysem wojennym za jej wschodnią granicą, niemniej szacuje się, że w różnych okresach 2022 r. granicę kraju przekroczyło od 4 do 5 mln osób – kobiet, mężczyzn, dzieci, seniorów czy osób z niepełnosprawnościami. Sytuacja pozostawała dynamiczna – część uchodźców podążała do innych krajów, niektórzy wracali do Ukrainy, część pozostała w Polsce. W połowie 2022r. obywatelom Ukrainy nadano ponad 1 milion numerów PESEL. Z uwagi na niemożność określenia, jak potoczy się i rozwinie kryzys wojenny za wschodnią granicą Polski niezbędne jest tworzenie polityki migracyjnej zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym.

W pierwszych tygodniach wojny w Ukrainie jednostki samorządowe stanęły przed obowiązkiem i potrzebą zapewnienia schronienia uchodźcom. Wśród krótkookresowych wyzwań znalazły się podstawowe, jak zapewnienie lokum i żywności, dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji i rynku pracy. Z upływem czasu pojawiały się kolejne, m.in. konieczność świadczenia pomocy psychologicznej osobom w traumie. Przewidywane są również następne wyzwania, a wśród najważniejszych wymienia się potrzebę integracji oraz zapobieganie konfliktom, w tym agresji na tle narodowościowym.

Gmina Opatów nie ma możliwości określenia dokładnej liczby przebywających na jej terenie uchodźców, a to dlatego, że nie wszyscy z nich się zarejestrowali. Z informacji środowiskowych Ośrodka Pomocy Społecznej w Opatowie wynika, iż w niektórych miejscowościach gminy uchodźcy przebywali, ale nie zgłosili się po pomoc. Nie da się również ustalić liczby uchodźców po wydanych numerach PESEL, bowiem do Urzędu Miasta i Gminy Opatów przyjeżdżali także uchodźcy z sąsiednich gmin w celu przyspieszenia jego nadania.

Urząd Miasta i Gminy Opatów w ramach pomocy uchodźcom wypłacił jednorazowe świadczenie pieniężne w wysokości 300 zł dla 91 osób, objął dożywianiem 23 dzieci (8 przedszkolnych i 15 w szkołach podstawowych), wypłacił świadczenie 40 zł za dzień na osobę mieszkańcom gminy, którzy przyjęli uchodźców; wpłynęło 50 wniosków na 149 osób uchodźczych – ogółem rekompensata w tej formie wyniosła 191.960 zł.

Za kwiecień 2022 r. wypłacono zasiłki rodzinne z dodatkami dla 5 rodzin na 6 dzieci, za maj – dla 3 rodzin na 4 dzieci, za czerwiec – dla 5 rodzin na 11 dzieci a za lipiec – dla 4 rodzin na 10 dzieci, za sierpień – dla 4 rodzin na 10 dzieci, za wrzesień – dla 6 rodzin na 13 dzieci i za październik dla 5 rodzin na 11 dzieci.

Pobyt uchodźców na teren gminy odbywa się bezkonfliktowo przy dużym zaangażowaniu osób prywatnych. Gmina będzie świadczyć dalej pomoc w oparciu o zapisy ustawy z dnia 12 marca 2022r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Z danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021 wynika, że w porównaniu do spisu z 2011 r. dwukrotnie wzrosła liczba osób z obywatelstwem innego kraju mieszkających na terenie Polski, w tym czterokrotnie liczba obywateli Ukrainy. Wobec powyższego, obecnie, po wybuchu wojny za wschodnią granicą kraju, tym bardziej należy brać pod uwagę możliwość dalszego wzrostu liczby osób narodowości ukraińskiej zamierzających na dłużej lub na stałe pozostać w Polsce. Z ankiet przeprowadzanych wśród uchodźców w połowie 2022 r. wynika, że 1/3 badanych deklarowała chęć pozostania w Polsce także po zakończeniu wojny. W późniejszych badaniach udział ten nieco się zmniejszył, niemniej nie można przewidzieć, jak będzie on kształtował się w przyszłości.

Obecnie na terenie gminy Opatów zamieszkuje 12 rodzin (liczących 21 osób) pochodzenia romskiego. Społeczność ta jest dobrze zintegrowana. W większości funkcjonowały lub nadal funkcjonują małżeństwa mieszane polsko-romskie. Zauważalnym jest, że liczebność rodzin romskich na przestrzeni lat maleje, społeczność starzeje się. Najmłodszy członek społeczności ma 15 lat i jest jedynym dzieckiem w wieku szkolnym; kontynuuje naukę w szkole podstawowej. Świadczenia z ubezpieczeń społecznych pobiera 10 osób dorosłych (emerytura – 3 osoby, renta – 5 osób, zasiłek stały – 2 osoby).

Środowisko romskie na terenie Opatowa jest szczegółowo rozpoznane. Z posiadanego rozeznania wynika, iż Romowie są osobami z niskim wykształceniem (podstawowe lub zawodowe), nie posiadają specjalistycznych umiejętności zawodowych, nie mają doświadczenia zawodowego, słabo poruszają się na rynku pracy. Te kwestie determinują przede wszystkim trudności w znalezieniu zatrudnienia. Romowie korzystają z różnych form wsparcia społecznego; poza pomocą społeczną są to również środki finansowe na realizację programu na rzecz społeczności romskiej od 2004 r. do teraz. W ramach

rządowego Programu integracji społeczności romskiej podejmowane były m.in. działania w zakresie poprawy warunków socjalno-bytowych, edukacji dzieci i dorosłych, edukacji muzycznej, aktywizacji zawodowej, integracji, promocji kultury romskiej, zatrudnienia asystenta edukacji dzieci romskich.

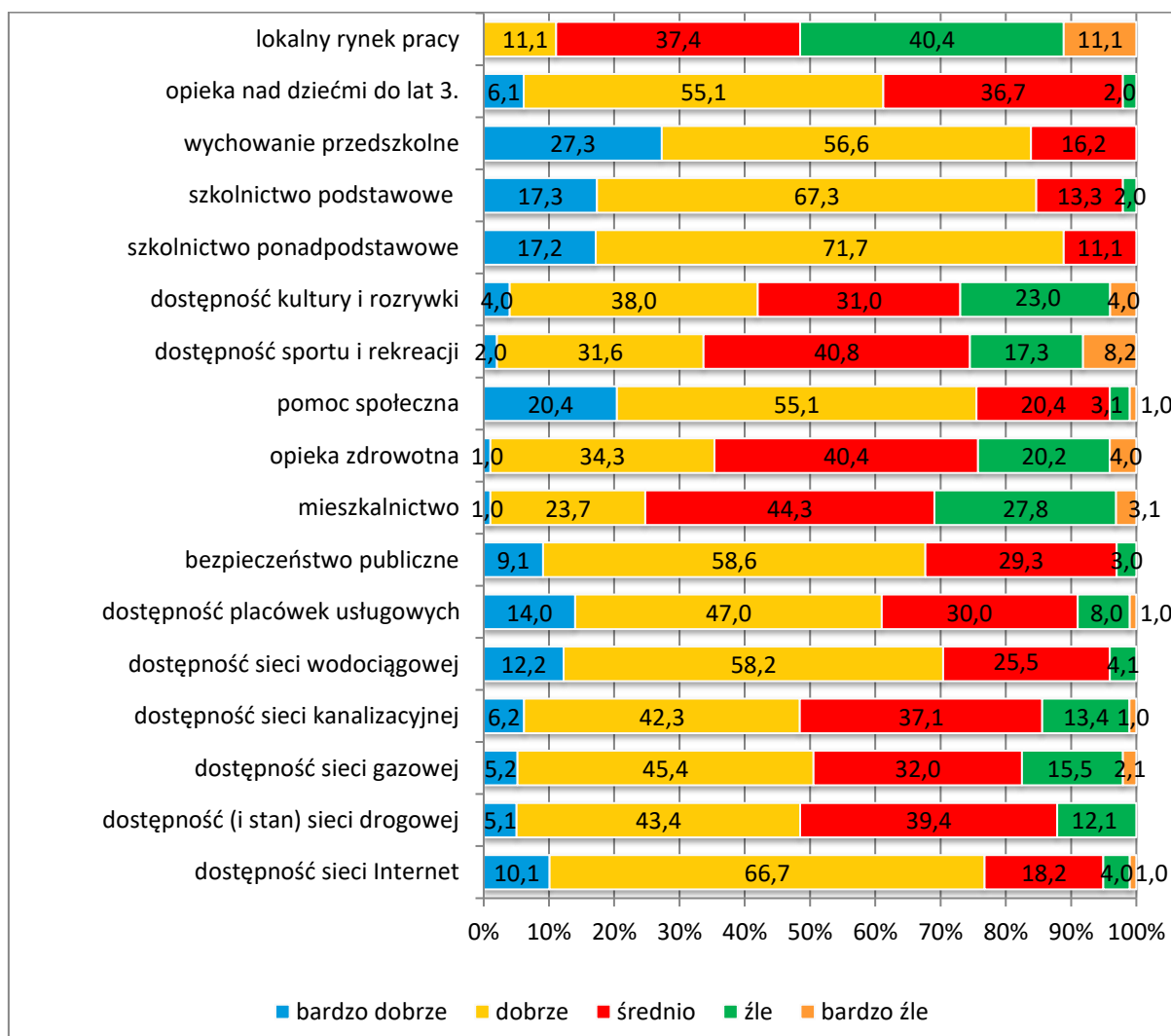
Część rodzin jest w zainteresowaniu sektora pomocy społecznej, korzysta z różnych form pomocy finansowej i niefinansowej; 7 osób legitymuje się orzeczeniami o niepełnosprawności/niezdolności do pracy. W zatrudnieniu jest tylko 1 osoba ze środowiska, przy czym jest to Polak, członek rodzin; 9 osób posiada status osoby bezrobotnej (ma tym samym uprawnienia do świadczeń zdrowotnych), 1 osoba systematycznie pracuje dorywczo, a 1-2 osoby korzystają z instrumentów rynku pracy – staży czy prac interwencyjnych.

13. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH „PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU LOKALNYM”

Badania ankietowe przeprowadzone w ramach diagnozy sytuacji społecznej w gminie Opatów posłużyły identyfikacji, określeniu przyczyn i skali występujących na jej terenie problemów społecznych oraz wskazaniu działań, jakie należałoby podjąć w celu zmniejszenia ich natężenia oraz zminimalizowania ich skutków.

Badania zostały przeprowadzone przy pomocy ankiet, które zostały rozpowszechnione wśród mieszkańców gminy, w tym reprezentantów samorządu lokalnego – Burmistrza, Zastępcy Burmistrza, Sekretarza, Skarbnika, radnych, sołtysów, pracowników Urzędu Miejskiego, członków komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, przedstawicieli jednostek organizacyjnych gminy, w tym placówek oświatowych, kulturalnych, sportowych i pomocy społecznej, przedstawicieli jednostek służby zdrowia, policji, organizacji pozarządowych i kościoła. W sumie do analizy przedłożono 100 wypełnionych anonimowo ankiet.

W pierwszym pytaniu poproszono przedstawicieli środowiska lokalnego o ocenę warunków życia w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 28. Warunki życia w gminie

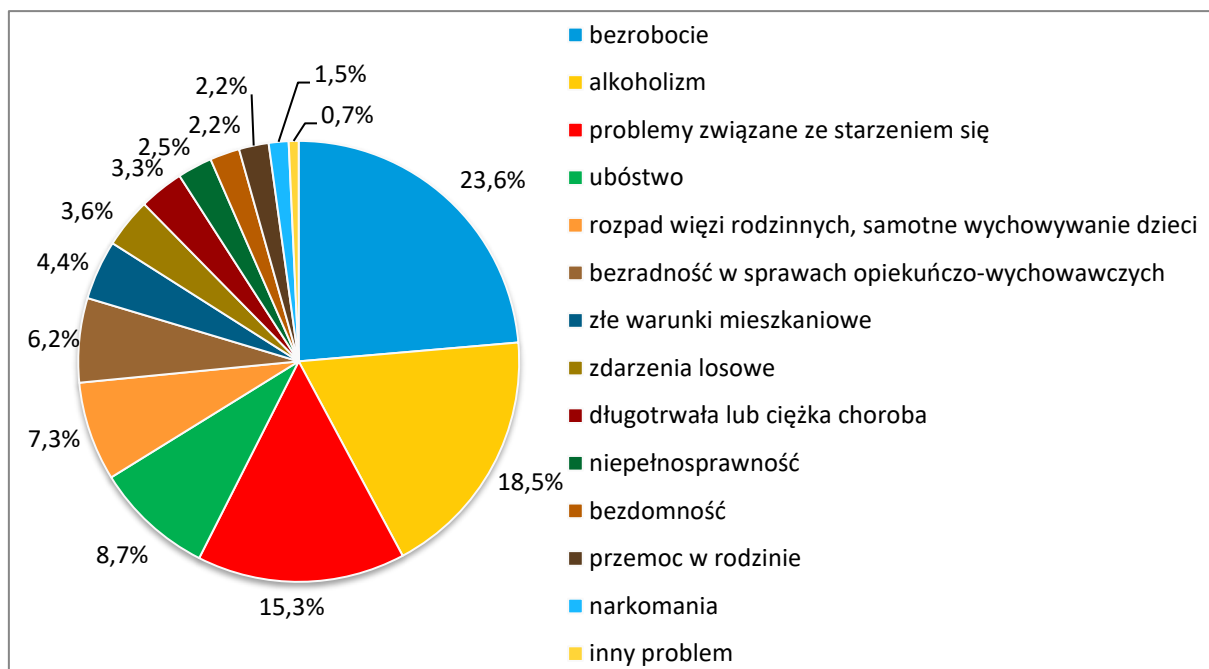
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Analizując warunki życia w gminie, przedstawiciele środowiska lokalnego najlepiej ocenili dostępność szkolnictwa ponadpodstawowego (łącznie 88,9% ocen dobrych i bardzo dobrych) i podstawowego (w sumie 84,6% ocen dobrych i bardzo dobrych) oraz wychowania przedszkolnego (łącznie 83,9% ocen dobrych i bardzo dobrych), a także dostęp do sieci Internet (w sumie 76,8% ocen dobrych i bardzo dobrych) oraz pomoc społeczną (w sumie 75,5% ocen dobrych i bardzo dobrych).

Najgorzej badani ocenili z kolei lokalny rynek pracy (łącznie 51,5% ocen złych i bardzo złych), a także sytuację mieszkaniową (w sumie 30,9% ocen złych i bardzo złych), dostęp do kultury i rozrywki (łącznie 27% ocen złych i bardzo złych), sportu i rekreacji (w sumie 25,5% ocen złych i bardzo złych) oraz opieki zdrowotnej (łącznie 24,2% ocen złych i bardzo złych).

W kolejnym pytaniu zapytano badanych o problemy, które najczęściej dotyczą mieszkańców gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 29. Problemy najczęściej dotykające mieszkańców gminy

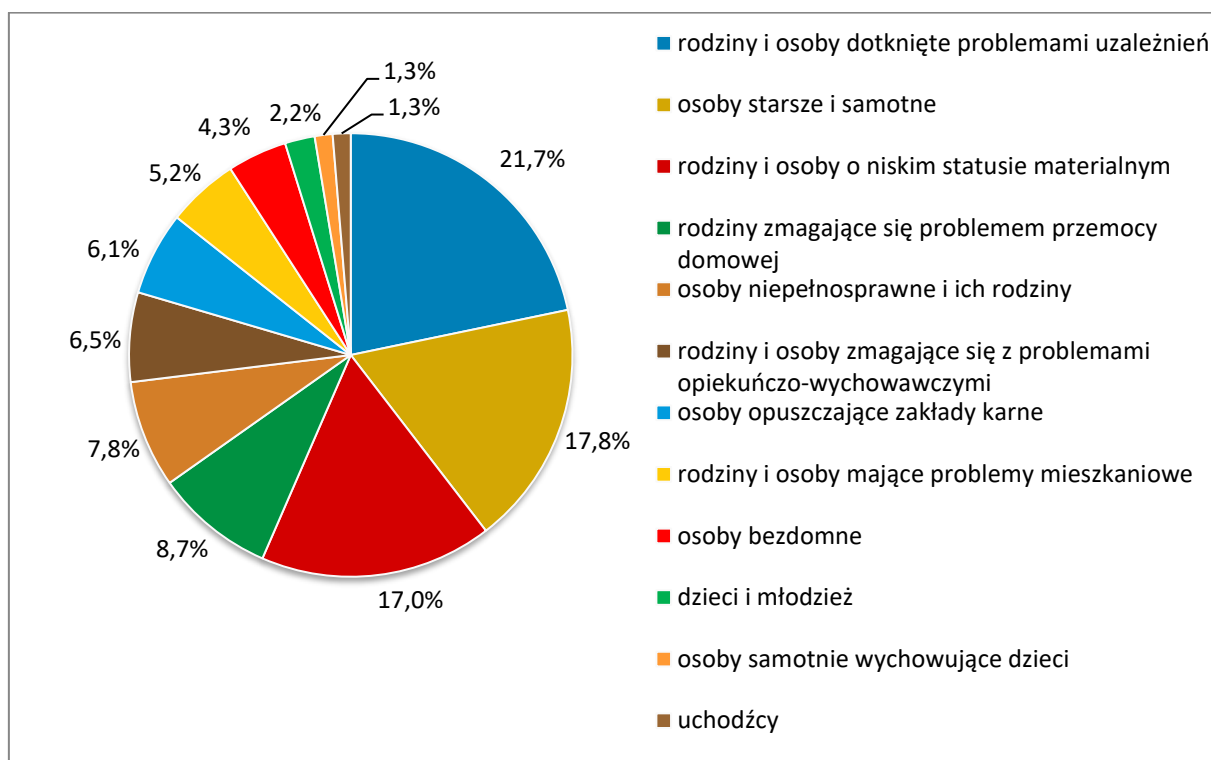

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Za problemy, który najczęściej dotyczą mieszkańców gminy, respondenci uznali bezrobocie (23,6%), alkoholizm (18,5%) i problemy związane ze starzeniem się (15,3%).

Odpowiadając na następne pytanie, ankietowali identyfikowali grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 30. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie

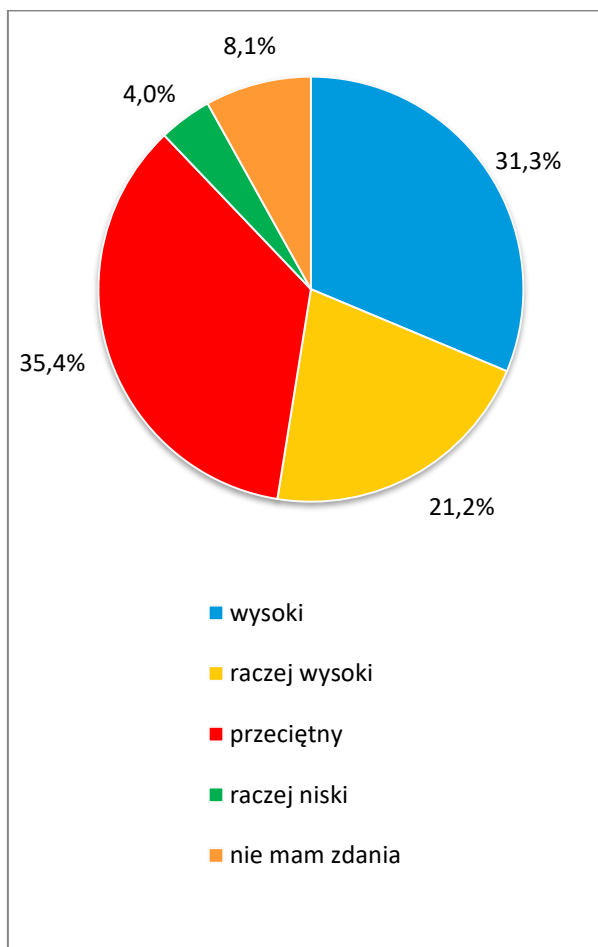

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

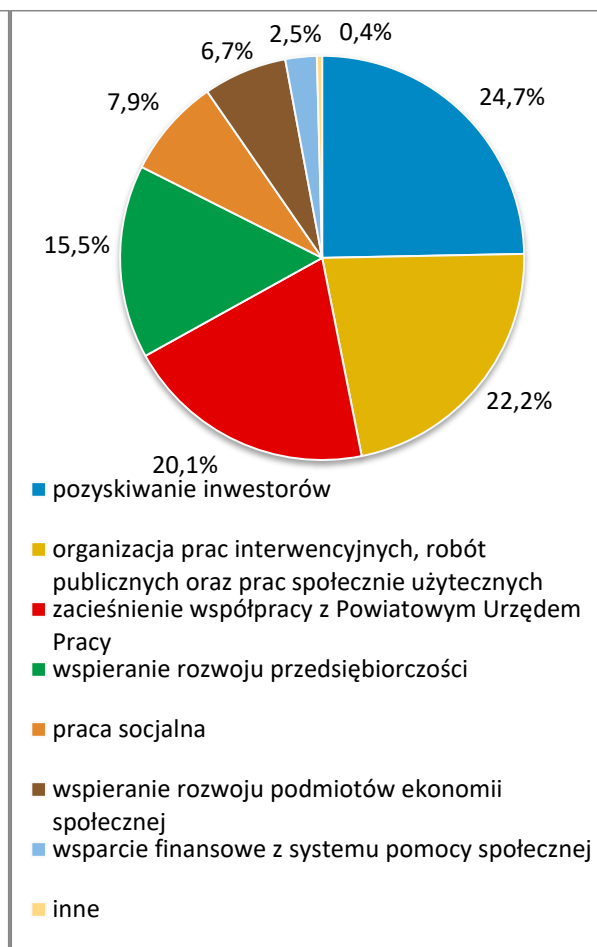
Najwięcej badanych stwierdziło, że najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym są rodziny i osoby dotknięte problemami uzależnień (21,7%), osoby starsze i samotne (17,8%) oraz rodziny i osoby o niskim statusie materialnym (17%).

W kolejnych pytaniach poproszono badanych o opinię na temat poziomu bezrobocia w gminie oraz wskazanie działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób nim dotkniętych. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 31. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie?

Wykres 32. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

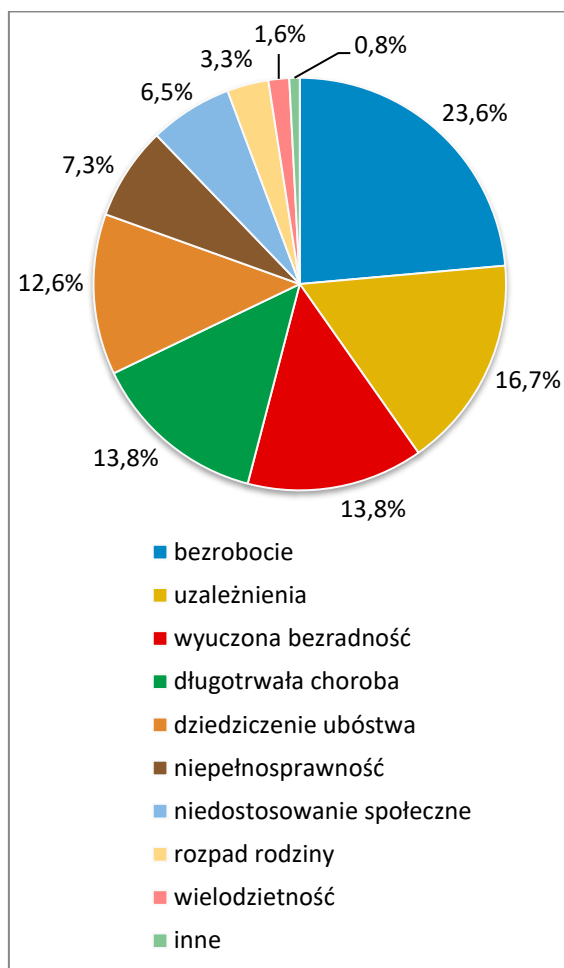
W opinii większości ankietowanych (łącznie 52,5%) poziom bezrobocia w gminie jest wysoki lub raczej wysoki. Jednocześnie zdaniem 35,4% badanych jest on przeciętny.

Wśród działań, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób pozostających bez pracy, respondenci najczęściej wymieniali: pozyskiwanie inwestorów (24,7%), organizowanie prac interwencyjnych, robót publicznych i prac społecznie użytecznych (22,2%), zacieśnianie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w celu umożliwienia osobom bezrobotnym (poprzez świadczenie poradnictwa oraz organizowanie stażu, kursów i szkoleń; 20,1%), oraz wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (15,5%).

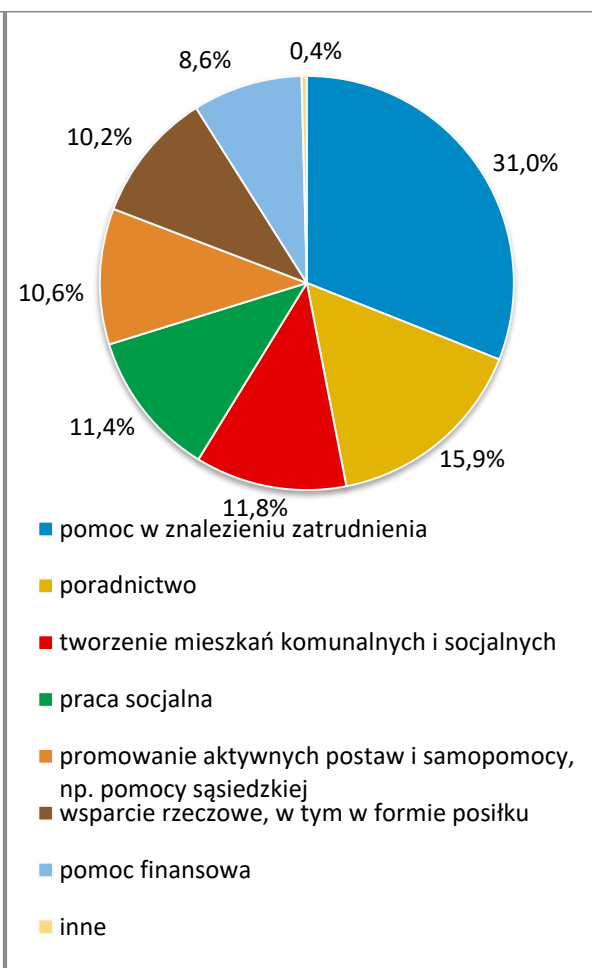
W odpowiedzi na następne pytania ankietowani wskazali przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy oraz przedstawili propozycje działań, jakie powinny być

podejmowane na rzecz osób nim dotkniętych. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 33. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy?

Wykres 34. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa?

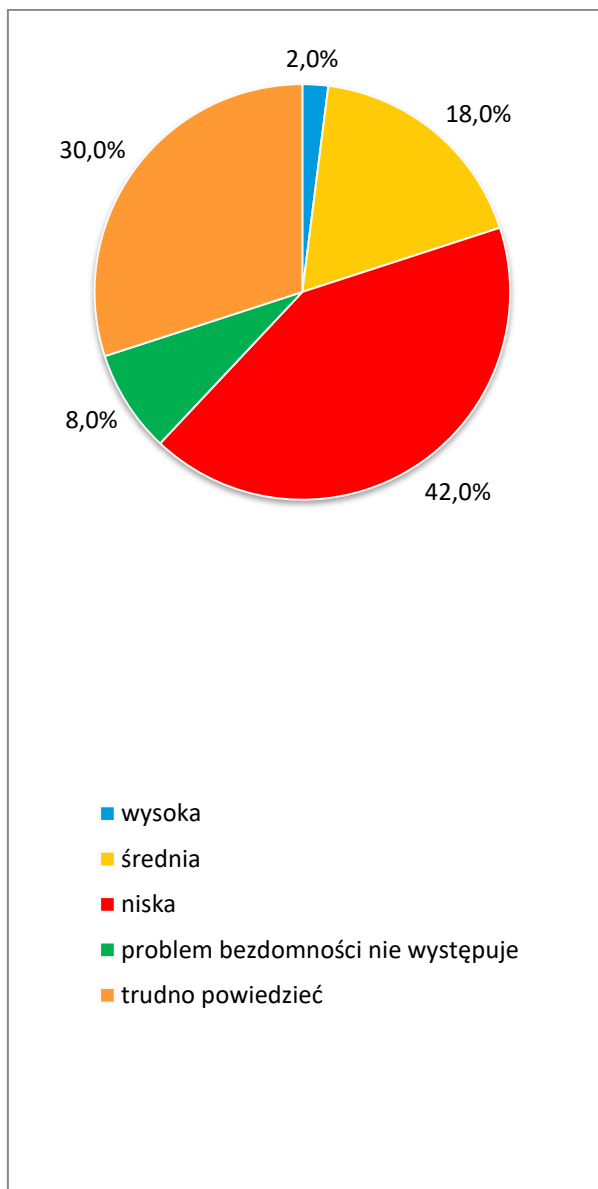
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Wśród przyczyn popadania mieszkańców gminy w ubóstwo, ankietowani najczęściej wskazywali bezrobocie (23,6%), uzależnienia (16,7%), wyuczoną bezradność, długotrwałą chorobę (po 13,8%) oraz dziedziczenie ubóstwa (12,6%).

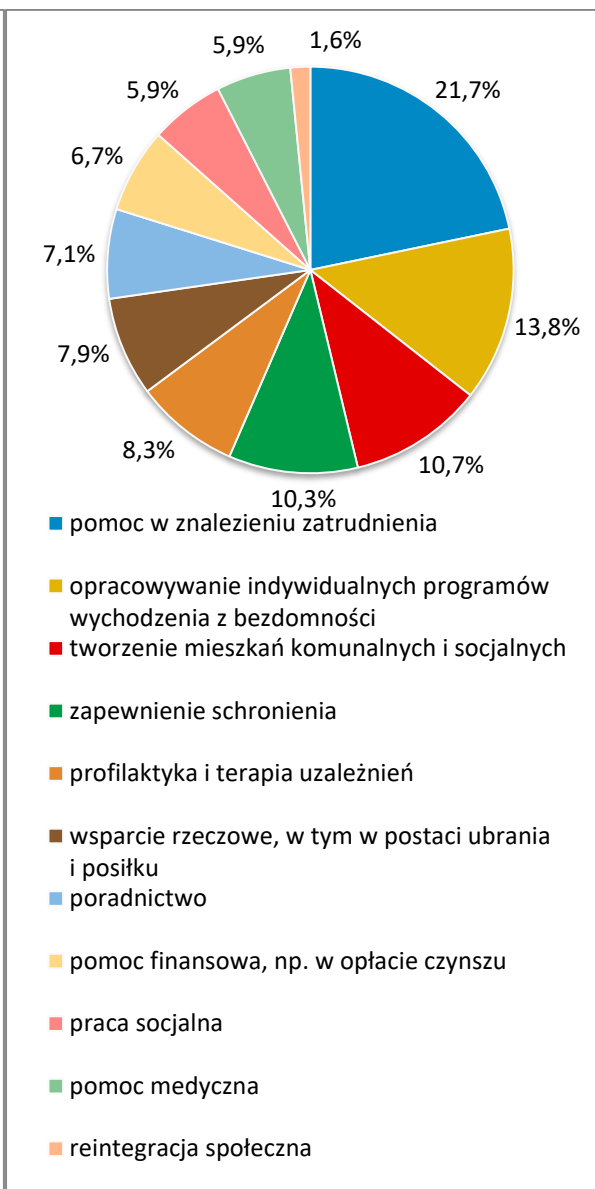
Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać problemowi ubóstwa, należałoby przede wszystkim udzielać pomocy w znalezieniu zatrudnienia (31%). Za ważne ankietowani uznali również świadczenie poradnictwo (15,9%), tworzenie mieszkań komunalnych i socjalnych (11,8%), prowadzenie pracy socjalnej (11,4%), promowanie aktywnych postaw i samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej (10,6%) oraz udzielanie wsparcia rzeczowego, w tym w formie posiłku (10,2%).

W kolejnych pytaniach została podjęta kwestia bezdomności – poproszono badanych o opinię na temat skali tego problemu w gminie oraz wskazanie działań, które przyniosłyby największą skuteczność w jego zapobieganiu i rozwiązywaniu. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 35. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?

Wykres 36. Jakie działania byłyby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?

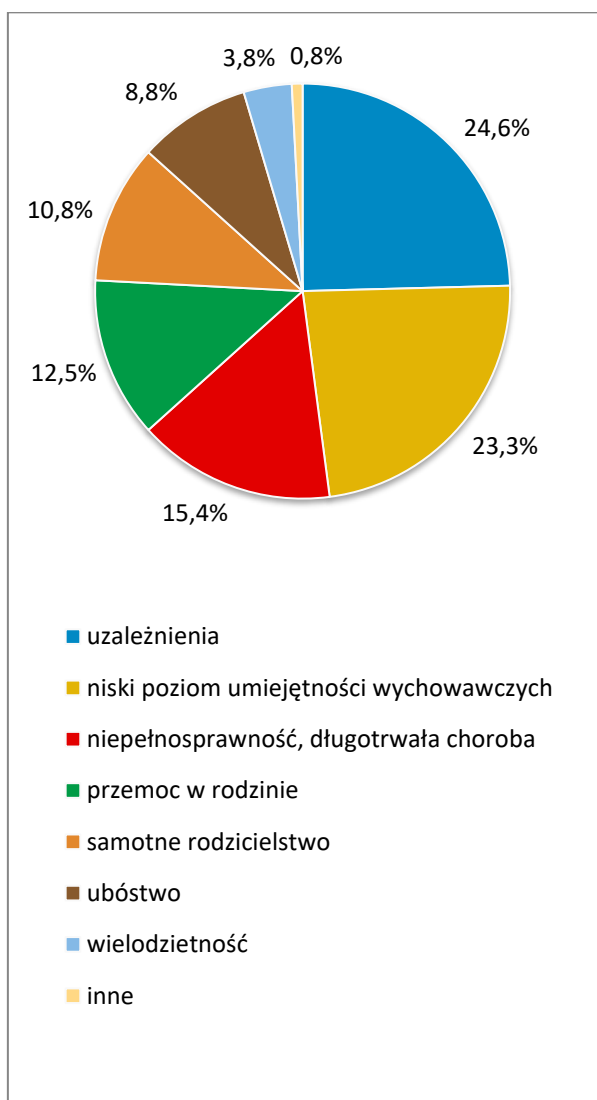
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Najwięcej respondentów (42%) stwierdziło, że skala bezdomności w gminie jest niska. Jednocześnie 30% ankietowanych nie miało zdania na ten temat.

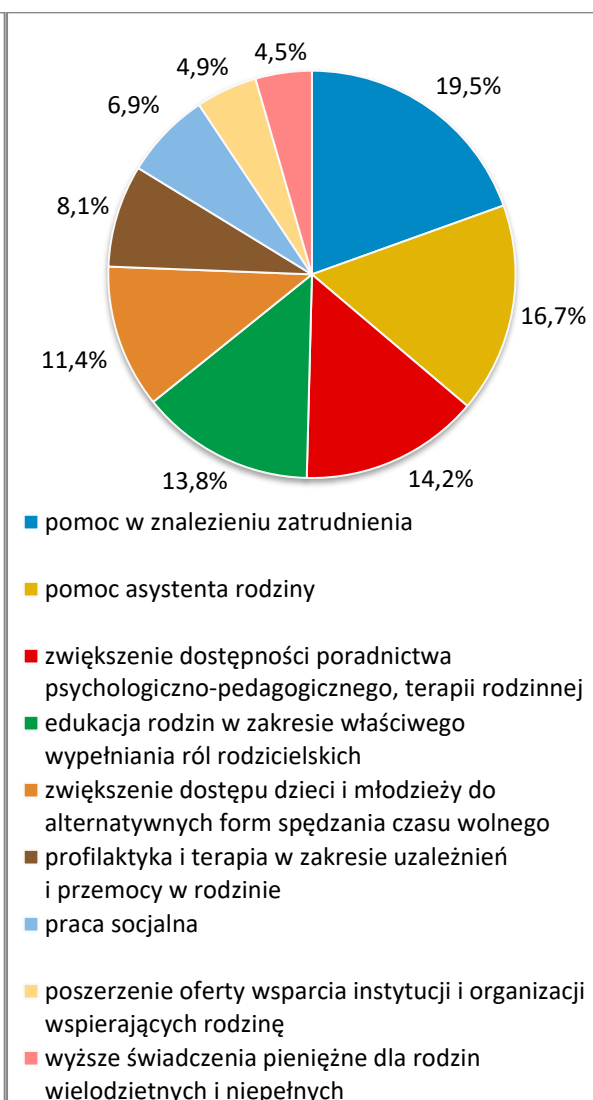
W opinii ankietowanych największe efekty w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności może przynieść udzielenie pomocy w znalezieniu zatrudnienia (21,7%), opracowywanie indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności (13,8%), tworzenie mieszkań komunalnych i socjalnych (10,7%) oraz zapewnienie schronienia (10,3%).

W ankiecie znalazło się również pytanie pozwalające poznać opinie respondentów na temat przyczyn bezradności opiekuńczo-wychowawczej oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 37. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie

Wykres 38. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie?

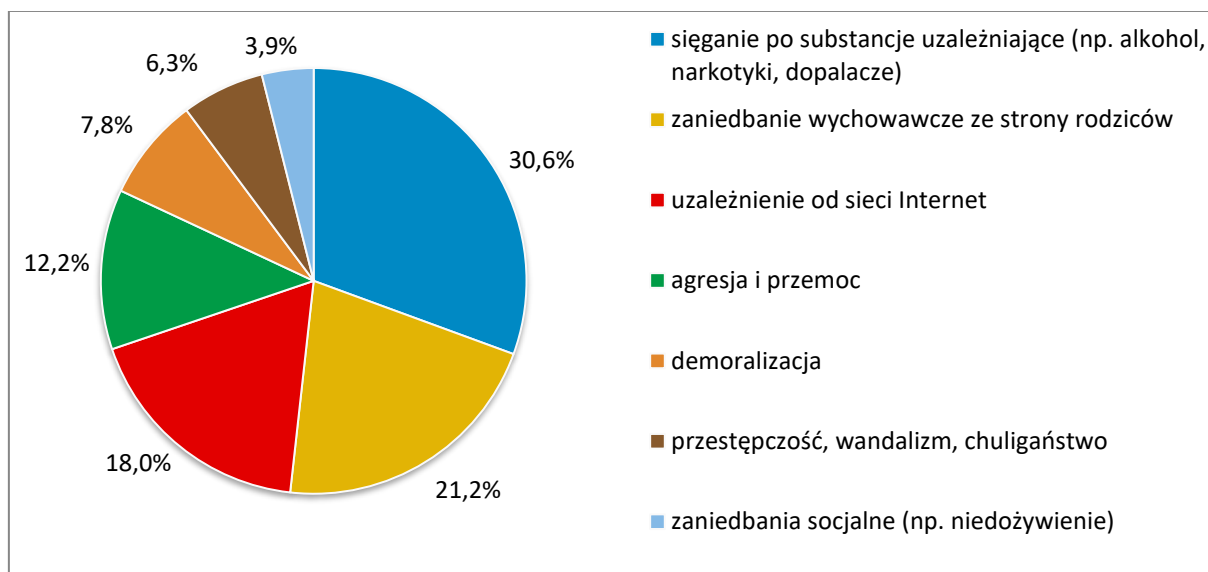
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii badanych głównymi przyczynami bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie są uzależnienia (24,6%) niski poziom umiejętności wychowawczych (23,3%), niepełnosprawność i długotrwała choroba (15,4%) oraz przemoc w rodzinie (12,5%).

Wśród działań, których podjęcie mogłoby poprawić sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo, ankietowani najczęściej wskazywali udzielenie pomocy w znalezieniu zatrudnienia (19,5%), świadczenie pomocy przez asystenta rodziny (16,7%), zwiększenie dostępności poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego i terapii rodzinnej (14,2%) oraz edukowanie rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich (13,8%).

W uzupełnieniu odpowiedzi na poprzednie pytania, ankietowani wskazali negatywne zjawiska, na jakie najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 39. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?

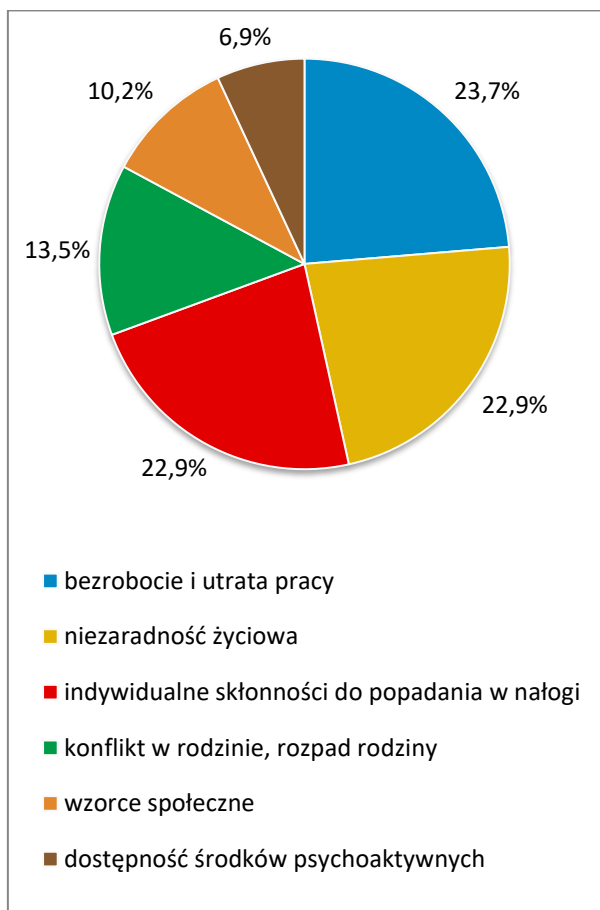

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

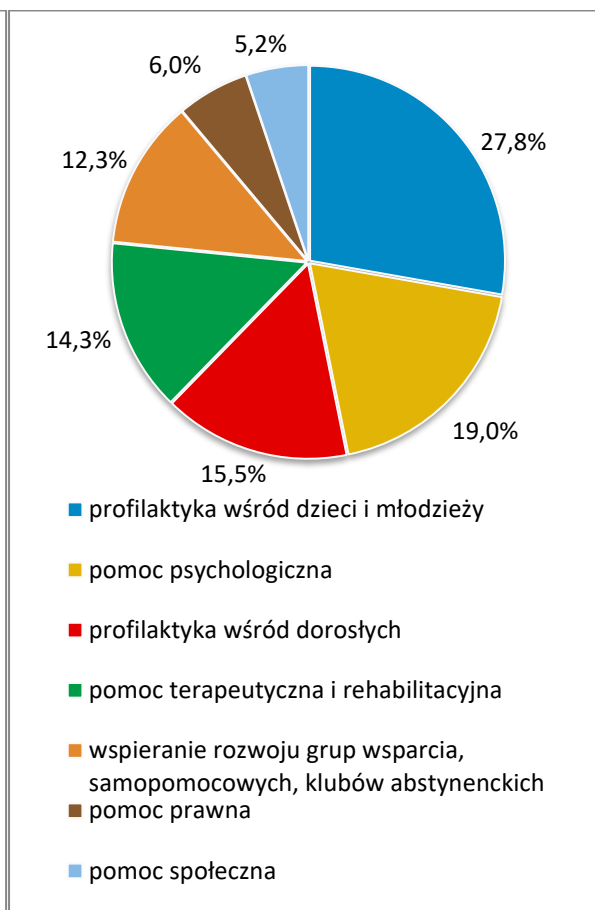
Według ankietowanych, do negatywnych zjawisk społecznych, na które najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy, należą: sięganie po substancje uzależniające, np. alkohol, narkotyki i dopalacze (30,6%), zaniedbanie wychowawcze ze strony rodziców (21,2%), uzależnienie od sieci Internet (18%) oraz agresja i przemoc (12,2%).

W następnych pytaniach poproszono respondentów o podanie przyczyn występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy oraz wskazanie działań, jakie powinny być podejmowane na rzecz osób i rodzin nim dotkniętych. Odpowiedzi w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 40. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy

Wykres 41. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin?

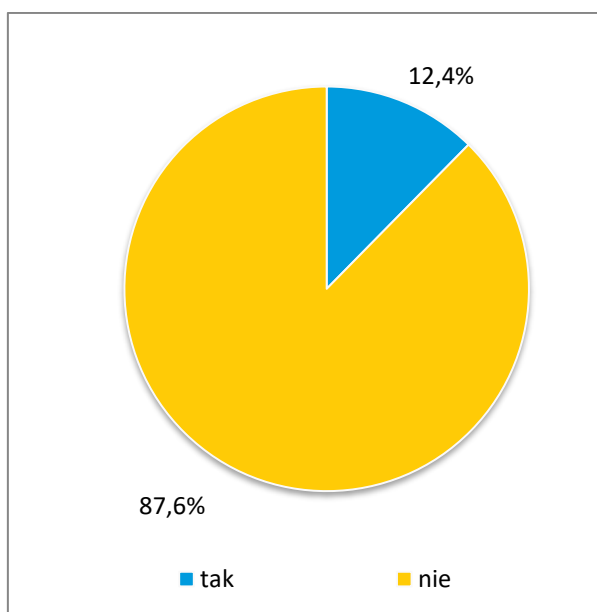
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Do zasadniczych powodów występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy badani zaliczyli bezrobocie i utratę pracy (23,7%), oraz niezaradność życiową i indywidualne skłonności do popadania w nałogi (po 22,9%).

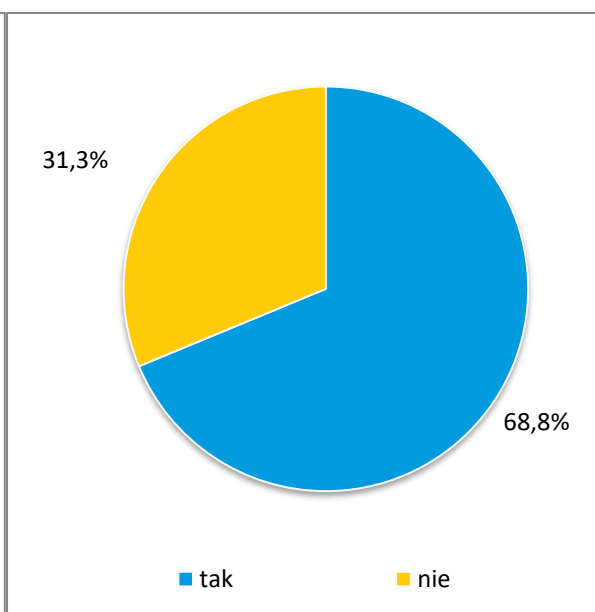
Zdaniem respondentów, podejmując działania na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin, należy przede wszystkim skupić się na prowadzeniu profilaktyki wśród dzieci i młodzieży (27,8%), zapewnieniu dostępu do pomocy psychologicznej (19%), prowadzeniu profilaktyki wśród dorosłych (15,5%) oraz zapewnieniu dostępu do pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej (14,3%).

Następnie zapytano badanych o doświadczenie i znajomość przypadków występowania problemu, który niejednokrotnie ma swoje źródło w uzależnieniach, tj. przemocy w rodzinie, oraz poproszono o przedstawienie działań, które byłyby najskuteczniejsze w walce z tym zjawiskiem. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 42. Czy doświadczyła Pani/doświadczył Pan przemocy?

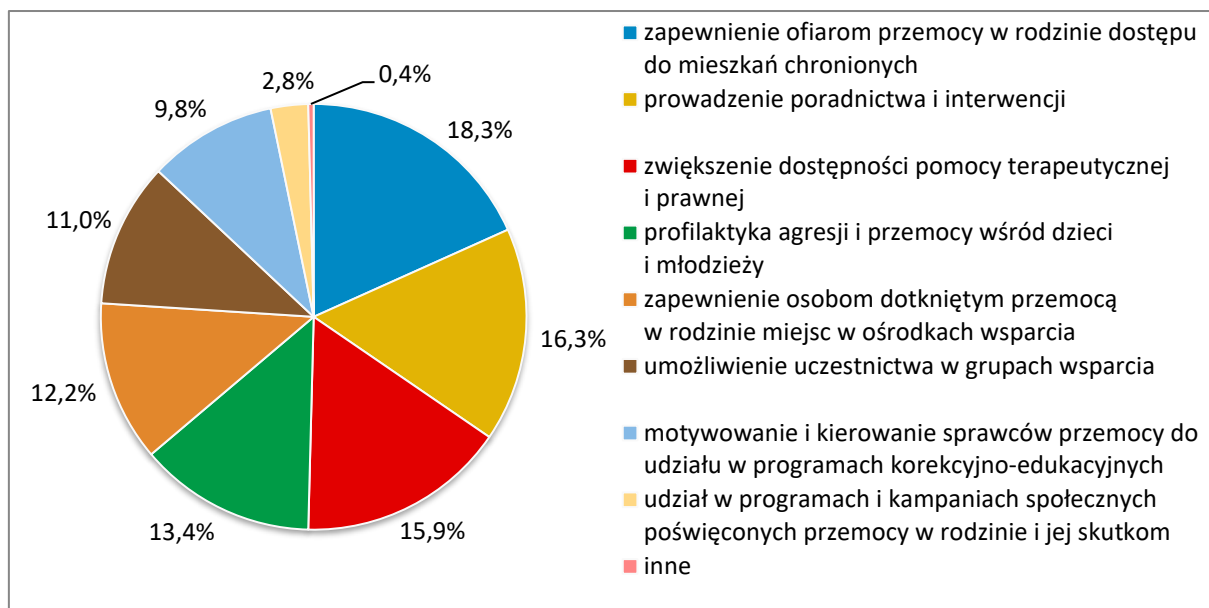
Wykres 43. Czy słyszała Pani/słyszał Pan o osobach w gminie, które doświadczyły przemocy?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdecydowana większość respondentów (87,6%) odpowiedziała, że nie doświadczyła przemocy. Jednocześnie większość ankietowanych (68,8%) przyznała, że słyszała o osobach w gminie, które doświadczyły tego problemu.

Wykres 44. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

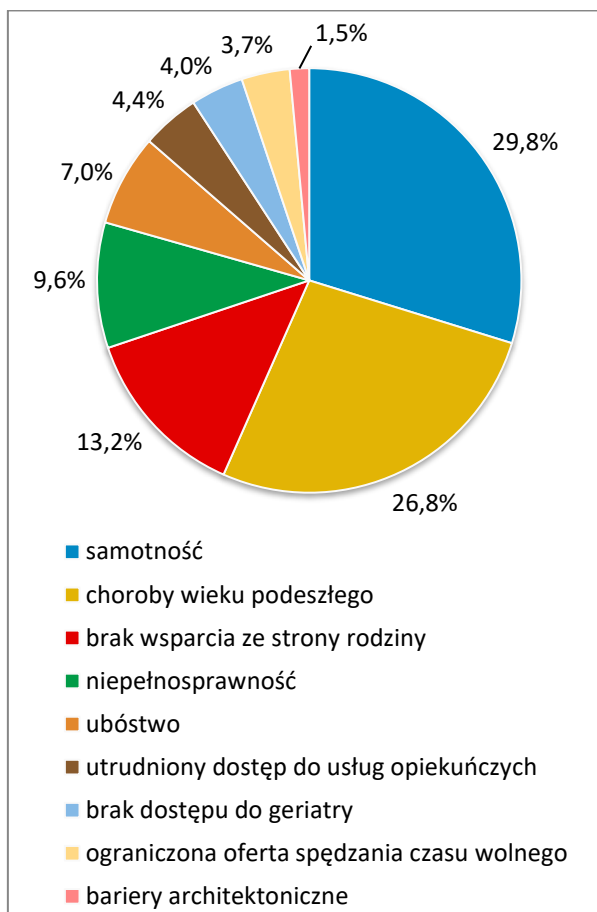

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

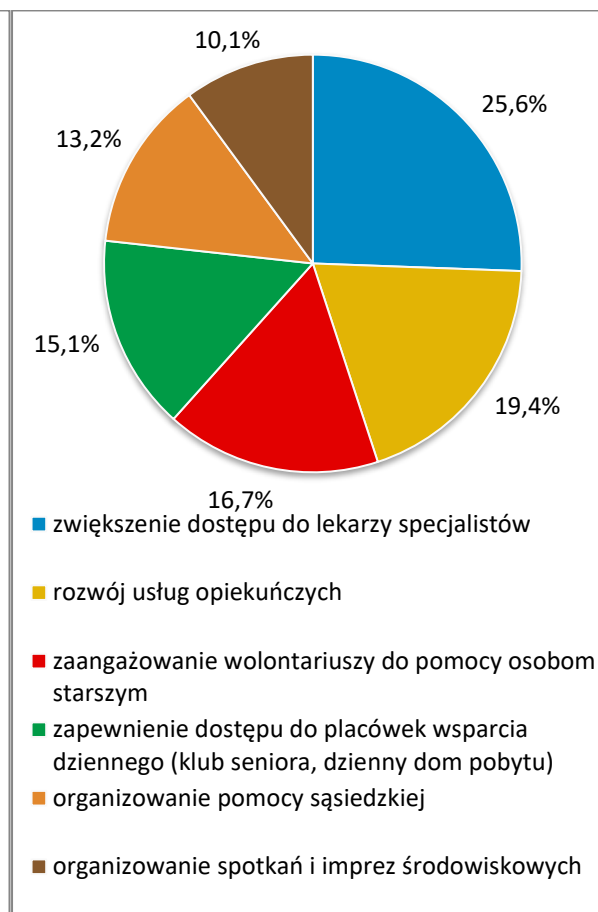
Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie, należy przede wszystkim zapewnić jej ofiarom dostęp do mieszkań chronionych (18,3%), prowadzić poradnictwo i interwencje (16,3%), zwiększyć dostępność pomocy terapeutycznej i prawnej (15,9%) oraz prowadzić profilaktykę agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży (13,4%).

Kolejna kwestia poruszona w ankiecie dotyczyła problemów, z jakimi najczęściej zmagają się osoby starsze w gminie, oraz działań, których wdrożenie przyczyniłoby się do poprawy ich sytuacji. Udzielone przez badanych odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 45. Problemy najczęściej dotykające osoby starsze z gminy

Wykres 46. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie?

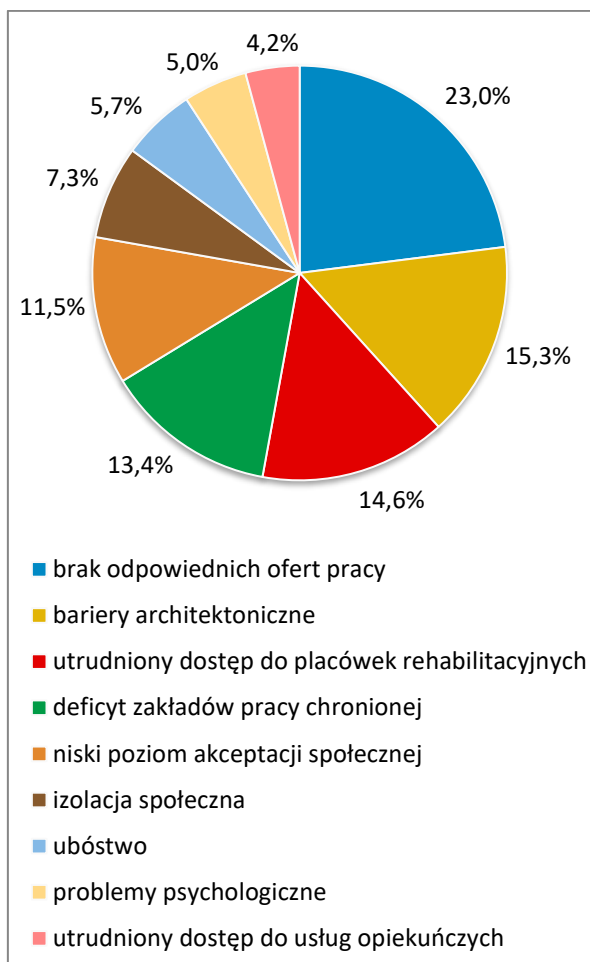
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

W opinii osób ankietowanych, problemami, które najczęściej dotykają seniorów w gminie, są samotność (29,8%), choroby wieku podeszłego (26,8%), a także brak wsparcia ze strony rodziny (13,2%).

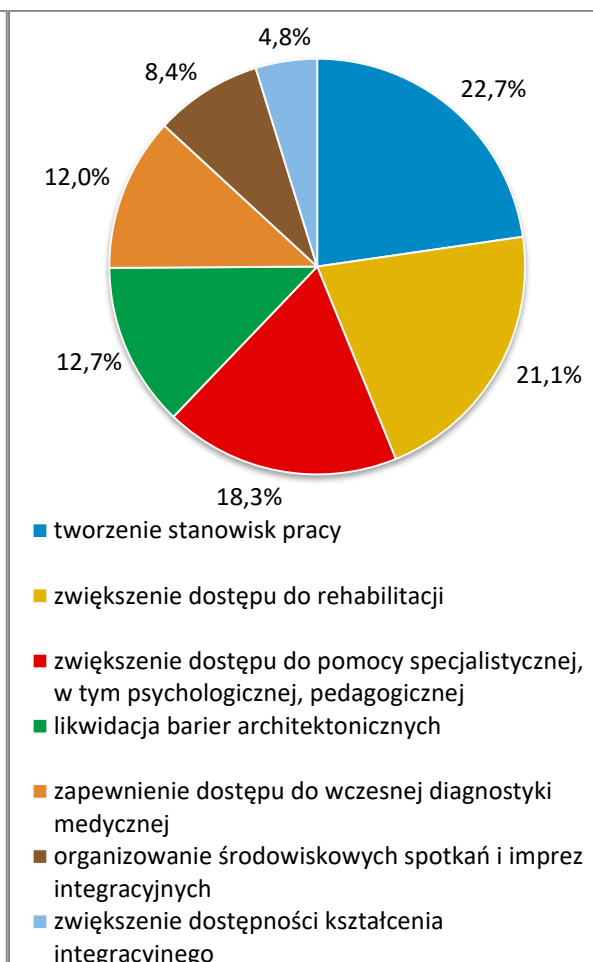
Do działań, których realizacja mogłaby się przyczynić do poprawy sytuacji seniorów w gminie, respondenci najczęściej zaliczali: zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów (25,6%), rozwój usług opiekuńczych (19,4%), zaangażowanie wolontariuszy do pomocy osobom starszym (16,7%) oraz zapewnienie dostępu do placówek wsparcia dziennego (klub seniora, dzienny dom pobytu; 15,1%).

W odpowiedzi na kolejne pytania ankietowani identyfikowali problemy, których najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnością w gminie, oraz wskazywali działania, których podjęcie pozwoliłoby na pełniejszy ich udział w życiu społecznym. Szczegóły w tym zakresie przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 47. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnością z gminy

Wykres 48. Jakie działania umożliwiłyby osobom z niepełnosprawnością pełniejszy udział w życiu społecznym?

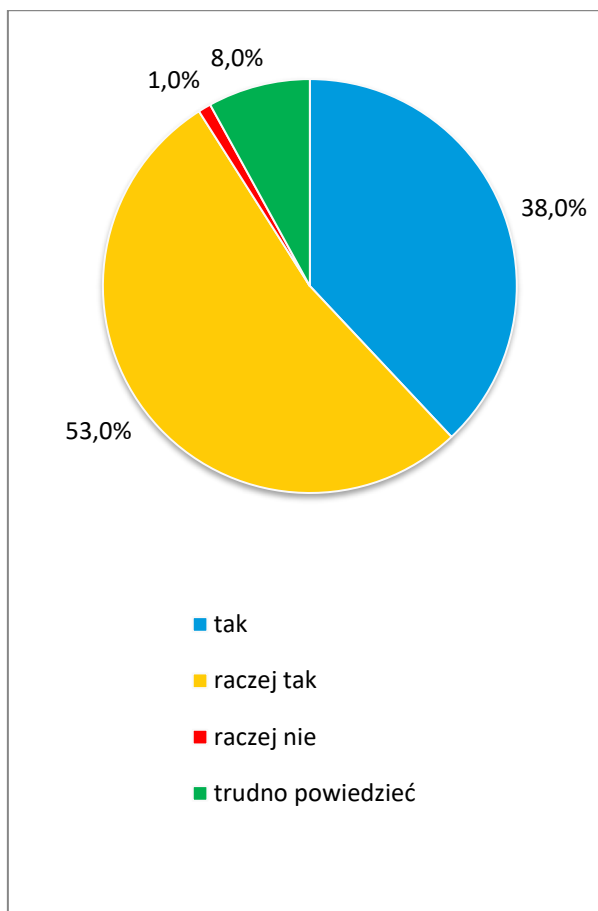
Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Według badanych problemami, z którymi najczęściej zmagają się osoby dotknięte niepełnosprawnością z gminy, są: brak odpowiednich ofert pracy (23%), a także bariery architektoniczne (15,3%), utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (14,6%) oraz deficyt zakładów pracy chronionej (13,4%).

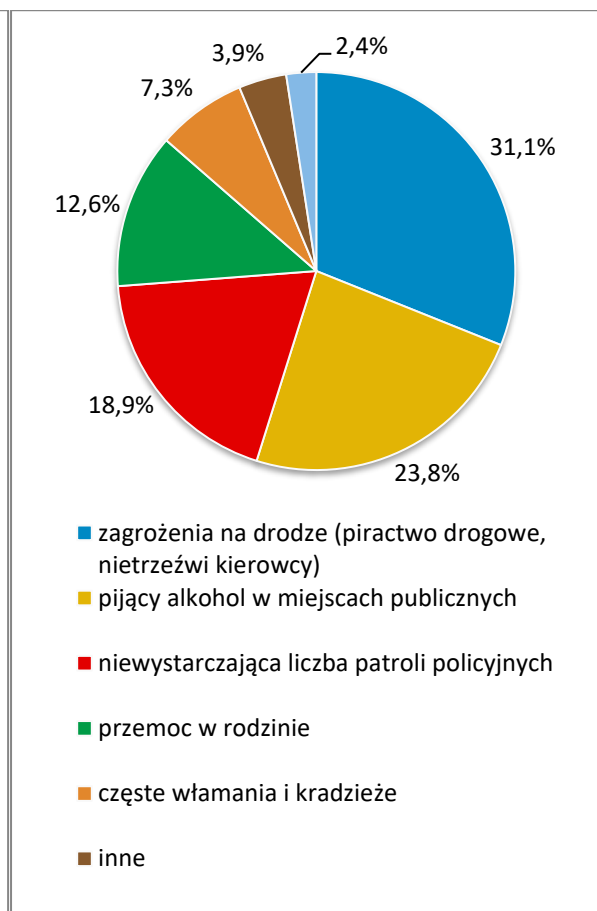
W opinii ankietowanych, działania, które umożliwiłyby osobom z niepełnosprawnością pełniejszy udział w życiu społecznym, powinny skupiać się na tworzeniu stanowisk pracy (22,7%) oraz zwiększeniu dostępu do rehabilitacji (21,1%) i pomocy specjalistycznej, w tym psychologicznej i pedagogicznej (18,3%).

W ostatnich pytaniach podjęto temat stanu bezpieczeństwa w gminie – poczucia bezpieczeństwa, przyczyn jego braku oraz działań, które wpłynęłyby na jego zwiększenie. Szczegóły w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

Wykres 49. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie?

Wykres 50. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie

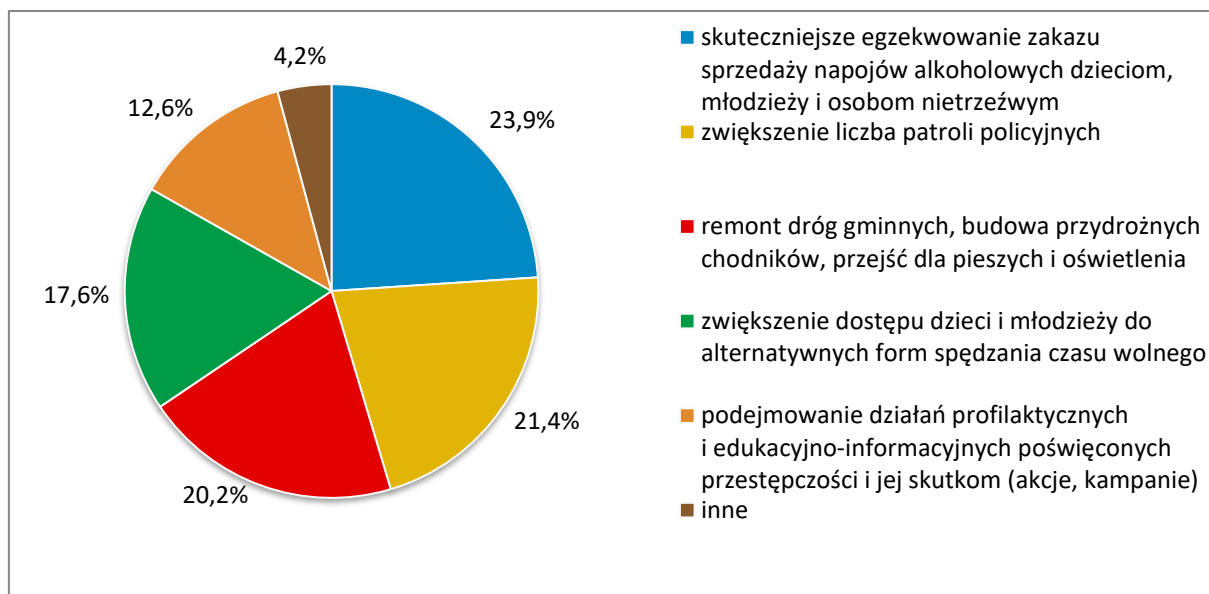

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdecydowana większość ankietowanych (łącznie 91%) stwierdziła, że czuje się bezpiecznie bądź raczej bezpiecznie w miejscu zamieszkania. Jedynie 1% badanych było odmiennego zdania.

Wśród przyczyn braku bezpieczeństwa respondenci najczęściej wskazywali zagrożenia na drodze (piractwo drogowe, nietrzeźwi kierowcy; 31,1%), osoby pijące alkohol w miejscach publicznych (23,8%), oraz niewystarczającą liczbę patroli policyjnych (18,9%).

Wykres 51. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?

Źródło danych: Badania ankietowe przeprowadzone w środowisku lokalnym.

Zdaniem ankietowanych na poprawę bezpieczeństwa publicznego w gminie w największym stopniu wpłynęłyby takie działania, jak skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym (23,9%), zwiększenie liczby patroli policyjnych (21,4%), remont dróg gminnych, budowa przydrożnych chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia (20,2%) oraz zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego (17,6%).

14. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną służącą uporządkowaniu posiadanych informacji. W przypadku strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi efektywną metodę identyfikacji mocnych i słabych stron lokalnego systemu pomocy społecznej oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją. Pozwala oszacować potencjał, jakim się dysponuje, oraz określić stopień, w jakim posiadane zasoby odpowiadają potrzebom i oczekiwaniom społeczności lokalnej. Analizę SWOT przeprowadzoną na potrzeby niniejszego dokumentu przedstawiono poniżej.

Tabela 21. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawnie funkcjonujący samorząd oraz jego pozytywny stosunek do kwestii społecznych ▪ dobra współpraca instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych oraz środowiska lokalnego ▪ dobra diagnoza środowiska lokalnego ▪ programy gminne w zakresie wspierania rodziny, przeciwdziałania alkoholizmowi, narkomanii i przemocy, współpracy z organizacjami pozarządowymi ▪ wykwalifikowana kadra instytucji społecznych na terenie gminy ▪ funkcjonowanie instytucji wsparcia dziennego: Środowiskowe Domy Samopomocy, Zakład Opiekuńczo-Lecznicy, Dom Seniora „Senior Wigor”, Dzienny Dom Opieki Medycznej ▪ lokalne zasoby do prowadzenia działań na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom: funkcjonowanie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, działalność Punktu konsultacyjnego dla Osób z Problemem Alkoholowym i Członków ich Rodzin, działalność Poradni Leczenia Uzależnień przy Szpitalu św. Leona w Opatowie ▪ dobry dostęp do placówek służby zdrowia podstawowej opieki zdrowotnej ▪ dobra baza placówek oświatowych na poziomie podstawowym i średnim 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niewystarczający, w stosunku do potrzeb, budżet gminy ▪ rosnący poziom wydatków na usługi opiekuńcze i pokrycie kosztów utrzymania osób skierowanych do domu pomocy społecznej ▪ słaby lokalny rynek pracy ▪ niekorzystna struktura demograficzna – spadek liczby mieszkańców gminy, wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym, ujemny przyrost naturalny ▪ wyuczona bezradność i roszczeniowość postaw beneficjentów pomocy społecznej ▪ słaba motywacja do współpracy i poprawy sytuacji życiowej przez osoby wykluczone i długotrwale korzystające z różnych form wsparcia ▪ niska aktywność społeczna osób w samoorganizowaniu się w celu rozwiązywania swoich problemów; brak grup wsparcia ▪ niewystarczająco rozwinięta infrastruktura pomocy społecznej w gminie, m.in. w zakresie miejsc noclegowych, jadłodajni, mieszkań chronionych na potrzeby osób i rodzin w sytuacjach kryzysowych ▪ niewystarczająco rozwinięty system usług opieki nad osobami zależnymi ▪ bariery architektoniczne w obrębie miasta i części obiektów użyteczności publicznej ▪ słabo rozwinięty wolontariat ▪ ograniczona liczba podmiotów ekonomii społecznej

▪ dobrze funkcjonująca opieka przedszkolna ▪ rozwinięte formy pomocy materialnej i pozamaterialnej ▪ funkcjonowanie poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, pedagogzy szkolni) ▪ współpraca z Powiatowym Urzędzie Pracy realizującym zróżnicowane formy wsparcia służące aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych ▪ wsparcie asystenta rodziny ▪ zatrudniony asystent osobisty osoby niepełnosprawnej ▪ ugruntowana polityka gminy w zakresie przydziału mieszkań komunalnych i socjalnych dla osób najuboższych ▪ dobre wyposażenie informatyczne i dobry przepływ informacji (sieć Internet, media społecznościowe) ▪ dziedzictwo kulturowe, zabytki, atrakcyjność turystyczna ▪ bogata baza rekreacyjna (place zabaw, siłownie napowietrzne, boiska szkolne, stadion OKS, zalew, Promenada)	▪ małe zainteresowanie organizacji pozarządowych zadaniami z zakresu pomocy społecznej ▪ wzrost liczby osób wymagających wsparcia specjalistycznego, zwłaszcza w obszarze zdrowia psychicznego ▪ brak dziecięcej opieki psychiatrycznej ▪ brak placówki realizującej działania specjalistyczno-terapeutyczne dla dzieci ▪ długi czas oczekiwania na leczenie odwykowe ▪ niszczenie mienia komunalnego przez część najemców mieszkań gminnych ▪ niewystarczająco rozwinięty transport publiczny między miastem a sołectwami ▪ ograniczone możliwości transportu dla osób z niepełnosprawnością (tylko w zakresie dowozu do ośrodków wsparcia dziennego)

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ możliwość skutecznego pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych (fundusze celowe, programy rządowe, inwestorzy, środki unijne) ▪ współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji projektów społecznych, preferencje dla organizacji ▪ rosnąca świadomość zagadnień związanych z uzależnieniami, zdrowym stylem życia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ utrzymujące się niesprzyjające tendencje demograficzne ▪ migracja zarobkowa młodych mieszkańców gminy ▪ niski poziom wynagrodzeń i wysokie koszty utrzymania ▪ dekretnowanie kolejnych zadań na samorząd gminy bez zabezpieczenia finansowego ▪ wielopropblemowość w rodzinach korzystających z pomocy społecznej

- duże możliwości zdobywania wiedzy, umiejętności niezbędnych do poszukiwania pracy, przekwalifikowania oraz rozwoju zawodowego
- wyrównywanie szans rodzin z niskimi dochodami poprzez działania państwa (programy 500+, 300+, system świadczeń rodzinnych i opiekuńczych, pomoc stypendialna, dodatkowe świadczenia emerytalne, rodzinny kapitał opiekuńczy, Program „Czyste powietrze”)
- tworzenie nowych miejsc pracy poprzez wykorzystywanie alternatywnych form zatrudnienia (zatrudnienie wspierane, staże, przygotowania zawodowe, prace społecznie użyteczne, prace interwencyjne)
- rozwój wolontariatu
- integracja międzypokoleniowa, np. na polu wspólnych działań kulturalnych
- rozwój bazy turystycznej (projekt „Templariusze w Opatowie”, rewitalizacja Rynku Miejskiego)
- szeroko zakrojone działania profilaktyczne, wzbogacenie oferty kulturalnej i spędzania czasu wolnego
- zacieśnienie współpracy samorządu z organizacjami kościelnymi na płaszczyźnie pomocy potrzebującym
- promocja gminy
- wysoki stopień modernizacji dróg lokalnych
- ukrywanie zjawiska przemocy domowej, rówieśniczej oraz problemu narkotyków i dopalaczy
- wczesny wiek inicjacji alkoholowej i środków odurzających
- łatwy dostęp do środków psychoaktywnych i duża dostępność alkoholu
- niekorzystny wizerunek pomocy społecznej, brak zrozumienia roli i zadań instytucji pomocowych
- niski poziom akceptacji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w kryzysie bezdomności, uzależnionych, opuszczających zakłady karne, psychicznie chorych itp.)
- przenoszenie odpowiedzialności za los rodzin i osób na instytucje i służby w nich zatrudnione
- różny stopień zaangażowania i wykorzystania własnych kompetencji przez instytucje działające na rzecz mieszkańców gminy
- wielozadaniowość kadry i wypalenie zawodowe kadr pomocowych

15. WNIOSKI Z DIAGNOZY

Przeprowadzona w kilkunastu obszarach diagnoza sytuacji społecznej w gminie Opatów, pozwoliła na zidentyfikowanie najważniejszych problemów oraz wyzwań, przed którymi w najbliższych latach stanie samorząd lokalny. Zaliczono do nich:

- kontynuowanie działań wspomagających i interwencyjnych wobec osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez: dalsze wspieranie osób w kryzysie i wymagających aktywizacji, w tym znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej i pozostających bez pracy, zachęcania ich do aktywnych postaw (poprzez pracę socjalną i poradnictwo), udzielanie pomocy w znalezieniu zatrudnienia przy współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy, propagowania przedsiębiorczości oraz, w razie potrzeby, zwiększenia w gminie zasobów mieszkań komunalnych, w tym tworzenie lokali socjalnych i wspomaganych;
- niekorzystne zmiany demograficzne – spadek liczby mieszkańców gminy, w tym liczby osób w wieku produkcyjnym, któremu towarzyszy wzrost udziału osób starszych w populacji gminy; zmiany te, prowadzące do starzenia się społeczności lokalnej, a tym samym zwiększające ryzyko chorób i niepełnosprawności, wymagają m.in. zwiększenia dostępu do usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych), rehabilitacyjnych i medycznych, a także rozwijania oferty spędzania czasu wolnego dla osób starszych i niepełnosprawnych, w tym rozszerzenia wachlarza środowiskowych przedsięwzięć integracyjnych, dalszego likwidowania barier architektonicznych oraz udzielania wsparcia osobom z niepełnosprawnością w uzyskaniu i utrzymaniu zatrudnienia;
- trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz potrzeba ochrony macierzyństwa i wielodzietności, co wymaga m.in. dalszego edukowania rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, poszerzenia dostępu do wsparcia ze strony asystenta rodziny oraz opieki nad dziećmi do lat 3., a także zwiększenia dostępności alternatywnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego;

- zagrożenie problemami uzależnień i przemocy domowej, które powodują m.in. konieczność dalszego prowadzenia w gminie działalności profilaktycznej, zwiększenia dostępności leczenia i wsparcia, w tym pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej, psychologicznej i prawnej oraz wspierania ruchu samopomocowego, w tym działań mających na celu powołania w gminie grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- zaspokajanie potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, m.in. poprzez zapewnienie dostępności opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej, oraz kontynuowanie działań prozdrowotnych;
- zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, m.in. poprzez dalsze monitorowanie i patrołowanie miejsc publicznych oraz kontynuowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych poświęconych przestępczości;
- zwiększenie aktywności obywatelskiej oraz profesjonalizację lokalnego systemu pomocy społecznej poprzez m.in. wspieranie i rozwijanie sektora ekonomii społecznej i solidarnej, w tym organizacji pozarządowych działających w gminie w obszarze polityki społecznej oraz zacieśnianie z nimi współpracy, a także stałe doskonalenie i poszerzenie służb społecznych i rozwijanie infrastruktury socjalnej.

Wyniki diagnozy, po ich nałożeniu na kompetencje samorządu gminnego, posłużyły do sformułowania misji oraz wyznaczenia celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań niezbędnych do podjęcia w latach 2023-2030. Wdrożenie zaplanowanych przedsięwzięć powinno przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców gminy, zmniejszenia skali występujących problemów społecznych oraz zminimalizowania ich skutków społecznych. Inicjatywy te zostały ujęte w poniżej przedstawionych obszarach.

1. **Wspomaganie i działalność interwencyjna wobec osób zagrożonych wykluczeniem społecznym:** wspieranie osób w kryzysie i wymagających aktywizacji, w tym znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej i pozostających bez pracy, a także zwiększanie udziału osób starszych i osób z niepełnosprawnością w życiu społeczności lokalnej;

2. **Poprawa skuteczności wsparcia w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie oraz zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia:** udzielanie pomocy dotkniętym problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz prowadzenie działalności profilaktycznej w tym zakresie oraz działań prozdrowotnych, a także zapewnienie dostępności opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej.
3. **Wspieranie rodzin oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju:** pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju;
4. **Dbłość o bezpieczeństwo publiczne w gminie:** przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich, oraz podejmowanie przedsięwzięć profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych poświęconych przestępczości;
5. **Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego oraz wzmacnianie lokalnych służb społecznych:** rozwijanie i wspieranie sektora ekonomii społecznej i solidarnej oraz rozszerzanie współpracy z należącymi do niego podmiotami, a także doskonalenie sektora pomocy społecznej w gminie.

III. MISJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Misją samorządu gminy Opatów w realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2023-2030 jest:

***podniesienie jakości życia mieszkańców, wzmacnianie rodzin
oraz skuteczne aktywizowanie i integrowanie
osób zagrożonych lub dotkniętych
marginalizacją i wykluczeniem społecznym***

Wypełnienie tak sformułowanej misji wymaga wdrożenia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych oraz kierunków działań. Zostały one przedstawione poniżej w formie kart strategicznych, w których uwzględniono również realizatorów i partnerów w realizacji poszczególnych zapisów, źródła ich finansowania, czas realizacji oraz prognozę zmian.

Cel strategiczny 1.:

Wspomaganie i działalność interwencyjna wobec osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Cele operacyjne

1. Wspieranie osób w kryzysie i wymagających aktywizacji, w tym znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej i pozostających bez pracy.
2. Zwiększanie udziału osób starszych i osób z niepełnosprawnością w życiu społeczności lokalnej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

1. Monitorowanie sytuacji osób i rodzin znajdujących się w kryzysie i w trudnej sytuacji bytowej oraz podejmowanie wobec nich działań interwencyjnych.

2. Stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy – upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych i stażach, organizowanie robót publicznych, prac społecznie użytecznych, interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego.
3. Promowanie wśród bezrobotnych mieszkańców gminy samozatrudnienia oraz udzielanie informacji na temat możliwości pozyskania środków finansowych na podjęcie i rozwój działalności gospodarczej.
4. Kontynuowanie pracy socjalnej z osobami ubogimi i bezrobotnymi obejmującej m.in. motywowanie do podnoszenia kwalifikacji, poszukiwania zatrudnienia i rozwiązywania własnych problemów oraz zawieranie z nimi kontraktów socjalnych.
5. Podejmowanie wśród osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej działań edukacyjnych służących poprawie ich położenia oraz zapobieganiu zjawisku dziedziczenia biedy, m.in. edukowanie w zakresie umiejętnego gospodarowania budżetem domowym.
6. Udzielanie pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej z systemu pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego, w formie dodatków mieszkaniowych i dodatku energetycznego.
7. Udzielanie pomocy dzieciom pochodzącym z rodzin ubogich, m.in. poprzez prowadzenie dożywiania w szkołach, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także organizowanie wypoczynku oraz czasu wolnego.
8. Podejmowanie działań na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością, m.in. prowadzenie pracy socjalnej, udzielenie wsparcia finansowego i rzeczowego oraz w dostępie do opieki zdrowotnej i terapii uzależnień, zapewnienie schronienia (podejmowanie współpracy w tym zakresie z ośrodkami wsparcia zapewniającymi schronienie), podjęcie działań w kierunku utworzenia na terenie gminy jadłodajni.
9. Poszerzenie w gminie zasobów mieszkań komunalnych, w tym tworzenie lokali socjalnych i wspomaganych.

10. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów i projektów na rzecz zagrożonych i dotkniętych wykluczeniem społecznym, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz z budżetu państwa (w ramach konkursów).
11. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się wspieraniem przedsiębiorczości i inicjatyw gospodarczych oraz rozwoju gminy, udzielaniem wsparcia osobom bezrobotnym, ubogim i bezdomnym, a także z Kościołem.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Udzielanie osobom starszym i niepełnosprawnym wsparcia w postaci pracy socjalnej oraz pomocy finansowej i rzeczowej.
2. Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
3. Inicjowanie i promowanie wśród mieszkańców gminy działań samopomocowych, np. pomocy sąsiedzkiej.
4. Rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego kierowanej do osób starszych i niepełnosprawnych – zapewnienie im odpowiedniego dostępu do edukacji, kultury i rekreacji poprzez organizowanie imprez środowiskowych, wycieczek, zajęć, spotkań integracyjnych, m.in. przez gminne placówki kulturalne, oraz przy współpracy z Dziennym Domem „Senior WIGOR” oraz z organizacjami pozarządowymi, w tym ze Stowarzyszeniem Uniwersytet Trzeciego Wieku.
5. Kontynuacja działań prozdrowotnych wśród osób starszych i niepełnosprawnych.
6. Rozwijanie oferty podległego gminie Środowiskowego Domu Samopomocy.
7. Wspieranie inicjatyw służących zwiększeniu aktywności osób starszych i niepełnosprawnych oraz wykorzystujących ich potencjał.
8. Udział w realizacji programów pozwalających na rozwój systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych, np. „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” i „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnością”.

9. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowym Urzędem Pracy oraz Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnością, m.in. przy: likwidacji barier, zapewnieniu dostępu do rehabilitacji i sprzętu rehabilitacyjnego, zapewnieniu i utrzymaniu odpowiedniego zatrudnienia.
10. Podejmowanie i rozszerzanie współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, m.in. z zakładami opieki zdrowotnej, ośrodkami wsparcia, domami pomocy społecznej, podmiotami świadczącymi usługi rehabilitacyjne, zakładami aktywności zawodowej, zakładami pracy chronionej, organizacjami pozarządowymi, a także z Kościołem.
11. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Burmistrz Miasta i Gminy, Rada Miejska, Urząd Miejski, Ośrodek Pomocy Społecznej, gminne ośrodki wsparcia, w tym Środowiskowy Dom Samopomocy, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, gminne publiczne placówki ochrony zdrowia, jednostki sportowo-rekreacyjne.

Partnerzy w realizacji:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i Powiatowy Urząd Pracy w Opatowie, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, gminne niepubliczne placówki oświatowe, szkoły ponadgimnazjalne, inwestorzy, pracodawcy, w tym lokalni przedsiębiorcy, niepubliczne placówki ochrony zdrowia, ponadgminne ośrodki wsparcia, w tym Dzienny Dom „Senior WIGOR”, noclegownie i schroniska, placówki świadczące usługi rehabilitacyjne, domy pomocy społecznej, instytucje rządowe, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe zajmujące się wspieraniem przedsiębiorczości i inicjatyw gospodarczych oraz rozwoju gminy, udzielaniem wsparcia osobom bezrobotnym, ubogim, bezdomnym, starszym i niepełnosprawnym, a także Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Pracy, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni (krajowi i zagraniczni).

Prognoza zmian:

Większa aktywność zawodowa mieszkańców gminy, usamodzielnienie części dotychczasowych beneficjentów systemu pomocy społecznej, poprawa warunków ekonomicznych osób zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego, łatwiejszy dostęp do mieszkań dla osób o niskim statusie materialnym, lepsze wsparcie dla osób zagrożonych i dotkniętych bezdomnością, efektywniejszy udział seniorów i osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, wyższy standard świadczonych usług, lepsza jakość funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania, wzrost liczby osób usprawnionych i zatrudnionych.

Cel strategiczny 2.:

Poprawa skuteczności wsparcia w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie oraz zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia.

Cele operacyjne:

1. Udzielanie pomocy dotkniętym problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz prowadzenie działalności profilaktycznej w tym zakresie.
2. Prowadzenie działań prozdrowotnych oraz zapewnienie dostępności opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej, psychologicznej, prawnej i społecznej dla osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie, m.in. poprzez rozszerzenie oferty funkcjonujących w gminie Punktu Konsultacyjnego oraz podejmowanie współpracy z placówkami leczenia uzależnień i ośrodkami wsparcia świadczącymi pomoc w ww. zakresie.
2. Prowadzenie w gminie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie, w szczególności kierowanej do dzieci i młodzieży, ich rodziców oraz nauczycieli.
3. Wspieranie ruchu samopomocowego w gminie, w tym działań mających na celu utworzenie grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.
4. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Kontynuowanie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
6. W razie potrzeby tworzenie mieszkań chronionych dla ofiar przemocy w rodzinie miejsc lub zapewnienie im miejsc w ośrodkach wsparcia i ośrodkach interwencji kryzysowej, a także kierowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych; nawiązywanie współpracy w tym zakresie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie.
7. Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży w gminie.

8. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób dotkniętych problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Promowanie zdrowia i prowadzenie profilaktyki zdrowotnej.
2. Zapewnienie dostępu mieszkańcom do świadczeń zdrowotnych, w tym specjalistycznych, m.in. w ramach Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Opatowie.
3. Podejmowanie działań wynikających z rozeznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców, w tym opracowywanie i realizowanie programów zdrowotnych.
4. Upowszechnianie wśród mieszkańców gminy informacji na temat dostępności i możliwości skorzystania ze specjalistycznych usług medycznych, w tym wykonania badań specjalistycznych.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Burmistrz Miasta i Gminy, Rada Miejska, Urząd Miejski, Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Punkt Konsultacyjny dla Osób z Problemem Alkoholowym i Członków ich Rodzin, Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, gminne publiczne placówki opieki zdrowotnej, jednostki sportowo-rekreacyjne.

Partnerzy w realizacji:

Niepubliczne placówki ochrony zdrowia, gminne niepubliczne placówki oświatowe, szkoły ponadgimnazjalne, placówki leczenia uzależnień, ośrodki wsparcia, ośrodki interwencji kryzysowej, specjaliści, grupy samopomocowe, instytucje rządowe, policja, prokuratura rejonowa, sąd rejonowy, kuratorzy sądowi, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe udzielające pomocy osobom i rodzinom dotkniętym problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie, Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Większy poziom świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki uzależnień i przemocy w rodzinie, lepszy dostęp do wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz dotkniętych przemocą w rodzinie, obniżenie liczby przypadków przemocy w rodzinie, większy poziom świadomości mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz zdrowego trybu życia, lepszy dostęp do opieki zdrowotnej, w tym specjalistycznej.

Cel strategiczny 3.:

Wspieranie rodzin oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju

Cele operacyjne:

1. Pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji.
2. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju.

Kierunki działań do celów operacyjnych 1-2.

1. Kontynuowanie pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności z rodzinami mającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i wymagającymi ochrony macierzyństwa lub wielodzietności.
2. Zwiększenie, w razie konieczności, liczby asystentów rodziny oraz, w razie potrzeby, ustanawianie rodzin wspierających dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizowanie dla nich szkoleń.
3. Prowadzenie wśród rodzin edukacji w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich oraz promowanie prawidłowego modelu rodziny, m.in. przez pracowników OPS-u, placówek oświatowych, asystentów rodziny.
4. Zwiększenie w gminie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 oraz do opieki przedszkolnej.
5. Kontynuowanie i wspieranie działań integracyjnych na rzecz rodzin, m.in. organizowanie imprez integracyjnych dla rodzin.
6. Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla rodzin, dzieci i młodzieży, m.in. poprzez rozwijanie służącej temu infrastruktury oraz zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów oświatowych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy, organizowanie wypoczynku.
7. Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.
8. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, m.in. poprzez zwiększenie dostępności zajęć wyrównawczych, udzielanie pomocy w nauce (np. przez wolontariuszy), przyznawanie stypendiów i zasiłków szkolnych.
9. Opracowywanie i wdrażanie programów i projektów na rzecz rodziny i dziecka, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i z budżetu państwa (w ramach konkursów); podejmowanie współpracy w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi.

10. Integrowanie i koordynowanie działań na rzecz rodziny i dziecka w gminie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i ochrony zdrowia, policji, sądu rejonowego i kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych i kościoła.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Burmistrz Miasta i Gminy, Rada Miejska, Urząd Miejski, Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Punkt Konsultacyjny dla Osób z Problemem Alkoholowym i Członków ich Rodzin, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, gminne publiczne placówki opieki zdrowotnej, jednostki sportowo-rekreacyjne.

Partnerzy w realizacji:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Opatowie, gminne niepubliczne placówki oświatowe, placówki ponadpodstawowe, niepubliczne placówki ochrony zdrowia, specjaliści, instytucje rządowe, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe udzielające pomocy udzielające pomocy rodzinom i dzieciom i zajmujące się wspieraniem i upowszechnianiem kultury, turystyki, sportu i rekreacji, jednostki ochotniczej straży pożarnej, oraz Kościoł, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Podniesienie poziomu wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, skuteczniejsze wsparcie dla rodziców mających trudności opiekuńczo-wychowawcze, rodziców samotnych i wychowujących dzieci niepełnosprawne, zwiększenie dostępności poradnictwa specjalistycznego, w tym dla osób samotnie wychowujących dzieci, lepszy dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3. oraz opieki przedszkolnej, podwyższenie szans edukacyjnych dla uczniów uzdolnionych i dzieci mających problemy w nauce, zwiększenie dostępności kultury, wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego oraz wzrost liczby dzieci i młodzieży z niej korzystających.

Cel strategiczny 4.: Dbłość o bezpieczeństwo publiczne w gminie.

Cele operacyjne:

1. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.
2. Podejmowanie przedsięwzięć profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych poświęconych przestępczości.

Kierunki działań do celów operacyjnych 1-2:

1. Podejmowanie w gminie przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych poświęconych przestępczości i jej skutkom (akcje, kampanie).
2. Podejmowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych wśród dzieci i młodzieży, m.in. opracowywanie i realizowanie programów w placówkach oświatowych i włączanie w ich realizację policjantów i strażników miejskich.
3. Patrolowanie i wizytowanie miejsc publicznych w gminie; zwiększenie częstotliwości patroli policyjnych i w miejscach najbardziej zagrożonych przestępczością, szczególnie w godzinach wieczornych i nocnych.
4. Kontynuowanie przez jednostki gminne i mieszkańców współpracy z policją, prokuraturą rejonową, sądem rejonowym, kuratorami sądowymi i organizacjami pozarządowymi na rzecz przeciwdziałania przestępczości.
5. Zapewnienie dzieciom i młodzieży alternatywnych form spędzania czasu wolnego.
6. Zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa na drodze, m.in. poprzez remont dróg gminnych, budowę przejść dla pieszych, oświetlenia i miejsc parkingowych, instalowanie progów zwalniających.

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Burmistrz Miasta i Gminy, Rada Miejska, Urząd Miejski, Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Straż Miejska, gminne publiczne placówki oświatowe i kulturalne, gminne publiczne placówki opieki zdrowotnej, jednostki sportowo-rekreacyjne, placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

Partnerzy w realizacji:

Niepubliczne placówki ochrony zdrowia, gminne niepubliczne placówki oświatowe, placówki ponadpodstawowe, prokuratura rejonowa, sąd rejonowy, kuratorzy sądowi, policja, podmioty ekonomii społecznej, Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Wzrost zasobu wiedzy mieszkańców na temat przestępczości i jej skutków, ograniczenie przestępczości, w tym wśród młodocianych, bezpieczniejsze drogi.

Cel strategiczny 5.:

Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego oraz wzmacnianie lokalnych służb społecznych.

Cele operacyjne:

1. Rozwijanie i wspieranie sektora ekonomii społecznej i solidarnej w gminie oraz zacieśnianie współpracy z należącymi do niego podmiotami.
2. Doskonalenie sektora pomocy społecznej w gminie.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Realizowanie zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych przy szerszej współpracy z sektorem ekonomii społecznej i solidarnej oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.
2. Wspieranie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej w formie przedsiębiorstw społecznych i jednostki reintegracyjnych, np. spółdzielni socjalnej, klubu lub centrum integracji społecznej.
3. Wspieranie organizacyjne, prawne i lokalowe powstających i istniejących organizacji pozarządowych, promowanie ich działalności oraz udzielanie im pomocy w nawiązaniu współpracy międzynarodowej oraz w pozyskiwaniu środków z innych niż budżet samorządu źródeł finansowania.
4. Zachęcanie mieszkańców gminy do udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych – samoorganizowania się, samopomocy, tworzenia podmiotów ekonomii społecznej, udziału w budżecie obywatelskim.
5. Wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych.
6. Propagowanie idei wolontariatu oraz pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w realizacji zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Systematycznie podnoszenie kompetencji przez kadrę OPS-u, m.in. poprzez uczestnictwo w szkoleniach i kursach.
2. W razie potrzeby rozwijanie wsparcia ze strony asystenta rodziny oraz opiekunek środowiskowych.
3. W razie potrzeby rozszerzenie sieci i oferty infrastruktury socjalnej w gminie.
4. Projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów i usług służących podniesieniu jakości świadczonej pomocy.

5. Zapewnienie mieszkańcom szerszego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania i dostępnych formach świadczeń pomocowych, m.in. poprzez rozwijanie strony internetowej OPS-u.
6. Opracowywanie i realizowanie projektów współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz z budżetu państwa (w ramach konkursów).

Czas realizacji:

Lata 2023-2030.

Realizatorzy:

Burmistrz Miasta i Gminy, Rada Miejska, Urząd Miejski, Ośrodek Pomocy Społecznej i inne jednostki organizacyjne gminy.

Partnerzy w realizacji:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Kielcach, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie, instytucje rządowe, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe, inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania:

Budżet samorządowy i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, podmioty ekonomii społecznej, sponsorzy indywidualni.

Prognoza zmian:

Zwiększenie aktywności mieszkańców, zwielokrotnienie inicjatyw społecznych, różnorodność form i lepsza efektywność współpracy z sektorem ekonomii społecznej i solidarnej, większe kompetencje kadr pomocy społecznej, wyższa jakość świadczonych usług.

IV. PROGRAMY I PROJEKTY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030 będzie realizowana w szczególności poprzez następujące programy:

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii,
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Gminny Program Wspierania Rodziny,
- Program Współpracy Gminy Opatów z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Skuteczność wdrożenia dokumentu będzie również zależała od środków finansowych – posiadanych i pozyskanych przez samorząd gminy lub inne podmioty uczestniczące w realizacji strategii – na opracowanie i realizację innych programów oraz projektów, które będą zgodne z przyjętymi w dokumencie kierunkami działań.

Programy i projekty powinna cechować efektywność, skuteczność i celowość. Mogą być one przyjmowane stosownymi uchwałami przez Radę Miejską i, w zależności od charakteru, realizowane w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych.

Zaprojektowane zgodnie z zapisami strategicznymi przedsięwzięcia mogą być dofinansowywane m.in. ze środków programów resortowych (np. w ramach otwartych konkursów ofert).

V. WDROŻENIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA STRATEGII

Zgodnie z art. 110, pkt 4 ustawy o pomocy społecznej, koordynatorem realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2023-2030 będzie Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej w Opatowie. Sformułowane w dokumencie kierunki działań będą wdrażane przez wyznaczonych realizatorów oraz partnerów w realizacji, w zależności od posiadanych i pozyskanych środków finansowych. Poniższa tabela przedstawia ramy finansowe strategii.

Tabela 22. Ramy finansowe strategii w latach 2023-2030 (w zł)

2023 r.	2024 r.	2025 r.	2026 r.	2027 r.	2028 r.	2029 r.	2030 r.
15,8 mln	16,3 mln	16,8 mln	17,3 mln	17,8 mln	18,3 mln	18,9 mln	19,4 mln

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

Do przygotowania ram finansowych strategii wykorzystano prognozowaną w budżecie gminy wielkość wydatków w pomocy społecznej oraz w innych obszarach polityki społecznej (dział 851 Ochrona zdrowia, rozdział 85153 Przeciwdziałanie narkomanii, rozdział 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi, dział 852 Pomoc społeczna, dział 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, 854 Edukacyjna opieka wychowawcza, dział 855 Rodzina). Prognozę tę oparto o wysokość środków finansowych poniesionych na realizację zadań w ww. działach w latach 2019-2021.

Monitoring zapisów strategicznych, polegający na zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już działań, będzie prowadzony przez podmioty realizujące strategię i współdziałające w jej realizacji.

Gromadzone dane pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawiają się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, z myślą o podjęciu działań korygujących, czy realizacja wyznaczonych działań zmierza w słusznym kierunku. Monitoring strategii dostarczy również informacji pozwalających na przeprowadzenie jej ewaluacji, która umożliwi ustalenie rzeczywistych rezultatów wdrożenia dokumentu – czy uzyskane efekty są zgodne z przyjętymi wcześniej zamierzeniami i na co miały wpływ.

Informacja na temat realizacji strategii oraz osiągniętych rezultatów będzie przygotowywana corocznie w formie raportu monitoringowego. Poza oceną

wdrożenia zapisów strategicznych, będzie on zawierał propozycje rozwiązań (np. programów celowych) oraz, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych lub nowych potrzeb, podjęcie działań korygujących i wszelkich prac mających na celu aktualizację obowiązującej strategii.

W celu skutecznego i sprawnego opracowywania raportu monitoringowego, Burmistrz może powołać zespół zadaniowy, w skład którego wejdą przedstawiciele podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji, w tym pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej.

Do oceny stopnia wdrożenia strategii zostaną wykorzystane przedstawione poniżej wskaźniki monitoringowe (dla każdego wskaźnika określono jego wartość początkową za 2021 r. oraz wartość docelową w ostatnim roku realizacji dokumentu). W większości są one dostępne w zbiorach statystyki publicznej oraz w zasobach informacyjnych podmiotów realizujących strategię i współdziałających w jej realizacji.

Przygotowany zestaw wskaźników monitoringowych ma charakter otwarty, co oznacza, że w trakcie wdrażania strategii, może być on zmodyfikowany, w tym poszerzony o nowe wskaźniki, które w odpowiedni sposób będą charakteryzowały przebieg realizacji zapisów strategicznych.

Tabela 23. Wskaźniki monitoringowe do oceny stopnia wdrożenia strategii

wskaźnik monitoringowy	wartość w 2021 r.	wartość docelowa w 2028 r.
cel strategiczny 1		
liczba osób bezrobotnych w gminie	646	580
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa, bezrobocia i bezdomności	253, 237, 15	200, 180, 15
liczba rodzin pobierających świadczenia pomocy społecznej, świadczenia rodzinne i z funduszu alimentacyjnego	382, 600, 479	200, 600 40
liczba gospodarstw pobierających dodatki mieszkaniowe (i energetyczne)	77 (39)	100 (50)
liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem w formie stypendiów i zasiłków szkolnych	86 (2)	100 (3)
liczba osób bezdomnych, którym zapewniono schronienie	7	10
liczba osób korzystających z jadłodajni	0	15
liczba mieszkań komunalnych i lokali socjalnych (oraz wspomaganych)	303 i 46 (0)	310, 50 (1)
liczba seniorów objętych pomocą społeczną	53	80
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności	168	185
liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	19	28

liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi (oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi)	0 (17)	2 (20)
liczba osób objętych wsparciem w ramach Środowiskowego Domu Samopomocy	29	30
liczba osób objętych całodobową opieką w domach pomocy społecznej	12	20
liczba wolontariuszy wspierających osoby starsze i niepełnosprawne	0	20
cel strategiczny 2		
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu, narkomanii i przemocy w rodzinie	103, 0, 0	100, 2, 5
liczba osób objętych pomocą w ramach punktu konsultacyjnego	74	90
liczba grup samopomocowych (oraz liczba osób objętych w ich ramach wsparciem)	0 (0)	1 (5)
liczba osób objętych oddziaływaniem zespołu interdyscyplinarnego	85	70
liczba osób objętych wsparciem w ramach mieszkania chronionego	0	1
liczba osób umieszczonych w ośrodkach wsparcia	0	3
liczba osób umieszczonych w ośrodkach interwencji kryzysowej	0	3
liczba osób skierowanych do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych	0	15
liczba profilaktycznych działań zdrowotnych	10	73.000
liczba porad udzielonych w gminie w ramach podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	70.929	120.000
liczba porad udzielonych w gminie w ramach ambulatoryjnej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	112.912	100, 2, 5
liczba realizowanych programów zdrowotnych	2	16
cel strategiczny 3		
liczba rodzin objętych pracą socjalną	315	400
liczba asystentów rodziny (oraz liczba rodzin objętych przez nich wsparciem)	1 (11)	1 (15)
liczba dzieci do lat 3. objętych opieką	35	50
liczba osób objętych opieką przedszkolną	274	290
liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (i liczba osób objętych w ich ramach opieką)	1 (15)	2 (25)
liczba realizowanych działań/programów/projektów na rzecz rodziny i dziecka	5	10
cel strategiczny 4		
liczba stwierdzonych przestępstw	430	350
liczba przedsięwzięć edukacyjno-informacyjnych (w zakresie profilaktyki)	6	12
cel strategiczny 5		
liczba podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w formie przedsiębiorstw społecznych i jednostki reintegracyjnych	0	1
liczba organizacji pozarządowych	36	50
liczba wspieranych przez samorząd gminy organizacji pozarządowych	5	10
liczba pracowników OPS-u (w tym liczba pracowników socjalnych)	16 (4)	18 (5)

liczba pracowników OPS-u, którzy uczestniczyli w kursach i szkoleniach (i liczba szkoleń)	10 (15)	18 (25)
---	---------	---------

Źródło danych: Urząd Miasta i Gminy Opatów.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabele:

Tabela 1. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne przyznane w gminie w latach 2019-2021	24
Tabela 2. Kadra OPS-u w 2021 r.	32
Tabela 3. Wydatki na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej i innych obszarów polityki społecznej w gminie w latach 2019-2021	33
Tabela 4. Formy świadczeń pomocy społecznej udzielonych w gminie przez OPS w latach 2019-2021	34
Tabela 5. Dzieci z gminy w pieczy zastępczej w latach 2019-2021	37
Tabela 6. Świadczenia wychowawcze przyznane w gminie w latach 2019-2021	37
Tabela 7. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2019-2021	37
Tabela 8. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznane w gminie w latach 2019-2021	39
Tabela 9. Instytucje udzielające wsparcia w gminie	40
Tabela 10. Instytucje udzielające wsparcia poza gminą, z oferty których mogą korzystać lub korzystają mieszkańcy gminy	42
Tabela 11. Formy świadczeń dla osób starszych (65 lat i więcej) udzielonych w gminie w latach 2019-2021	47
Tabela 12. Podmioty opieki zdrowotnej i apteki w gminie	48
Tabela 13. Formy świadczeń dla osób z niepełnosprawnością udzielonych w gminie w latach 2019-2021	54
Tabela 14. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych	58
Tabela 15. Podmioty mogące wspierać mieszkańców gminy dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie	62
Tabela 16. Placówki oświatowe i opieki nad dziećmi do lat 3. w gminie	64
Tabela 17. Placówki kulturalne w gminie	66
Tabela 18. Obiekty sportowo-rekreacyjne w gminie	67
Tabela 19. Podmioty ekonomii społecznej w gminie	69
Tabela 20. Przestępstwa popełnione w gminie w 2021 r.	73
Tabela 21. Analiza SWOT	92
Tabela 22. Ramy finansowe strategii w latach 2023-2030 (w zł)	114
Tabela 23. Wskaźniki monitoringowe do oceny stopnia wdrożenia strategii	115

Wykresy:

Wykres 1. Osoby w gminie, którym w latach 2019-2021 udzielono pomocy i wsparcia	21
Wykres 2. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie.....	21
Wykres 3. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie pieniężne.....	21
Wykres 4. Osoby i rodziny w gminie, którym w latach 2019-2021 przyznano świadczenie niepieniężne.....	21
Wykres 5. Powody przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2019-2021 (liczba osób w rodzinach)	22
Wykres 6. Mieszkania w gminie w latach 2019-2020	23
Wykres 7. Mieszkania pozostające w zasobach gminy w latach 2019-2021	23
Wykres 8. Użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty i nieużytki (w ha) w gminie.....	27
Wykres 9. Podmioty gospodarcze w gminie w latach 2019-2021	28
Wykres 10. Podmioty gospodarcze w gminie w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w 2021 r.....	28
Wykres 11. Mieszkańcy gminy posiadający zatrudnienie w latach 2019-2020* .	30
Wykres 12. Bezrobotni w gminie według płci w latach 2019-2021	30
Wykres 13. Stopa bezrobocia w powiecie opatowskim, w województwie świętokrzyskim i w kraju w latach 2019-2021 (w %)	30
Wykresy 14-15. Ludność gminy oraz jej struktura wiekowa w latach 2019-2021	44
Wykresy 16-17. Ruch naturalny i saldo migracji ludności gminy w latach 2019-2021	45
Wykres 18. Schorzenia najczęściej stwierdzane u dzieci i młodzieży w 2021 r. .	51
Wykres 19. Schorzenia najczęściej stwierdzane u osób dorosłych w 2021 r.....	51
Wykres 20. Opieka profilaktyczna nad matką i dzieckiem w 2021 r.....	52
Wykres 25. Mieszkańcy gminy zaliczeni przez PZON w Opatowie do osób niepełnosprawnych i stopnia niepełnosprawności w latach 2019-2021 .	53
Wykres 26. Środki finansowe wydatkowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie w latach 2019-2021.....	59

Wykres 27. Wybrane dane dotyczące rynku napojów alkoholowych w gminie oraz działalności GKRPA w latach 2019-2021	60
Wykres 28. Warunki życia w gminie	77
Wykres 29. Problemy najczęściej dotyczące mieszkańców gminy	78
Wykres 30. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w gminie	79
Wykres 31. Jaki jest poziom bezrobocia w gminie?	80
Wykres 32. Jakie działania należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób bezrobotnych?	80
Wykres 33. Przyczyny ubóstwa wśród mieszkańców gminy?	81
Wykres 34. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz dotkniętych problemem ubóstwa?	81
Wykres 35. Jaka jest skala problemu bezdomności w gminie?	82
Wykres 36. Jakie działania byłyby najskuteczniejsze w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności?	82
Wykres 37. Przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego w gminie	83
Wykres 38. Jakie działania poprawiłyby sytuację rodzin niewydolnych wychowawczo w gminie?	83
Wykres 39. Na jakie negatywne zjawiska społeczne najbardziej narażone są dzieci i młodzież z gminy?	84
Wykres 40. Przyczyny występowania problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy	85
Wykres 41. Jakie działania powinny być podejmowane na rzecz osób uzależnionych i ich rodzin?	85
Wykres 42. Czy doświadczyła Pani/doświadczył Pan przemocy?	86
Wykres 43. Czy słyszała Pani/słyszał Pan o osobach w gminie, które doświadczyły przemocy?	86
Wykres 44. Jakie kroki byłyby najskuteczniejsze w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie?	87
Wykres 45. Problemy najczęściej dotyczące osoby starsze z gminy	88
Wykres 46. Jakie działania poprawiłyby sytuację osób starszych w gminie?	88
Wykres 47. Problemy, których najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnością z gminy	89

Wykres 48. Jakie działania umożliwiłyby osobom z niepełnosprawnością pełniejszy udział w życiu społecznym?	89
Wykres 49. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w gminie?.....	90
Wykres 50. Przyczyny braku bezpieczeństwa w gminie.....	90
Wykres 51. Co wpłynęłoby na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w gminie?	91